

ORDU

heybe

BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

SAYI 1 | 2017 | ÜÇ AYLIK DERGİ | 20 TL

EKİM'DEN
EKİN'E,
**HEYBE'DEN
HEYBE'YE...**
57 sf.

03 KÜLTÜR SANAT VE EDEBİYAT İLE
TOPLUMSAL KALKINMA İLİŞKİSİ
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Tevfik KARABULUT

05 ORDULU OLMAK
Biol ÖZTÜRK

09 **RÖPORTAJ**
Prof.Dr. Bahaeddin
YEDİYILDIZ
Durmuş Ali ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

- 01 ÖNSÖZ**
Tevfik KARABULUT
- 03 KÜLTÜR SANAT VE EDEBİYAT İLE TOPLUMSAL KALKINMA İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**
Tevfik KARABULUT
- 05 ORDULU OLMAK**
Bırol ÖZTÜRK
- 08 GÜLLÜZAR**
Avni KAYSAL
- 09 RÖPORTAJ PROF.DR.BAHAEDDİN YEDİYILDIZ**
Durmuş Ali ÖZTÜRK
- 15 HAC FARİZASI ve ON DOKUZUNCU YÜZYILDA TÜRKİSTANLI HACILAR**
Prof. Dr. Ergin AYAN
- 18 AKŞAMA SONE(sonnet)**
Musa İŞLEYEN
- 19 ŞİMDİ YOKUM ŞEHRİNDE**
Fuat HUYSUZ
- 19 DUY SESİMİ SEVGİLİ**
Erkan GÜL
- 20 FINDIK KABUĞUNDAKİ SEVDALAR**
Ufuk ERSOY
- 24 DURSUN ALİ AKINET'İN BAZI ŞİİRLERİNDE ORDU İLİ VE YÖRESİNE AİT YÖRESEL SÖZCÜK KULLANIMLARI**
Haydar Cumhuri KIZILKAYA
- 28 HALK EDEBİYATINDA VONALI SOYTARIOĞLU İSMAİL EŞKİYASI**
Hikmet PALA
- 31 RÖPORTAJ: MERT ÖZEL**
Meral KARAKAYA
- 33 YAZMAK İSTEMİYOR**
Meral KARAKAYA
- 34 ORDU'DA BİZİM YAŞADIĞIMIZ ESKİ ÇOCUKLUK YILLARIMIZ DAHA GÜZELDİ...**
H. Naim GÜNEY
- 37 ORDU YÖRESİ OSMANLICA MEZAR KİTABELERİ ÜZERİNE**
Muzaffer GÜNEY
- 39 BOŞ KALMASIN HEYBEMİZ**
Necati KIRIŞ
- 40 İLİMİZDE TARİH, ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ ÜZERİNDE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMALARI**
Servet YERLİ
- 47 ORDU TARİHİ VEFA BEKLİYOR**
Mithat BAŞ
- 50 EYLÜL AKŞAMLARI**
Tevfik KARABULUT
- 51 ALTINPOST**
İrfan Yıldız BEŞLİOĞLU
- 52 YÖRESEL SÖZVARLIĞIMIZDAN BAZILARI**
Musa İŞLEYEN
- 56 ORDU'DA**
Cemile DÜZGÜN
- 57 EKİM'DEN EKİN'E, HEYBE'DEN HEYBE'YE...**
Nuri KAHRAMAN
- 59 YAZARIN GÜNCESESİ**
İsa YAR
- 60 ANADOLU'YA MERHABA**
Ünal YILDIRIM
- 61 CINGIRT KALE**
Rüstem GÜRLER
- 63 TARİHTEN GÜNÜMÜZE OĞMACA KÖYÜ**
Cevat YILDIRIM
- 64 GÖLGEDEKİ KADINLAR**
Nuran DÜNDAR ŞEYHOĞLU
- 65 BESBELLİ**
Fehmi YENER
- 65 MUTLU MU SANDIN**
Hasan GENÇAY
- 65 DÜŞ SESLERİ**
Süreyya ŞİŞMANLAR
- 66 ORDULULARIN KAHRAMANLIKLARI**
Ali ÖZTÜRK
- 68 ORDU İLİNDEKİ TÜRKÜ DERLEMELERİ VE TÜRKÜLERİN DOĞUŞU**
Cengiz DİLAVER
- 72 SUSMAK**
Hicran TERCAN AKTÜRK
- 73 TARİHİ BİLGİLER IŞIGINDA KARADENİZ BÖLGESİNDE İLİMİZ OLAN ORDUYA KISA BİR BAKIŞ**
Haydar YILDIRIM
- 76 RÖPORTAJ MÜZİK ve SANATTA 40 YILIN HİKAYESİ, BİR GÖNÜL ADAMI ŞENEL GÖK**
Fuat HUYSUZ
- 78 ORŞAYAP ETKİNLİKLERİNDEN FAALİYETLER**

ÖNSÖZ

Tevfik KARABULUT

Merhaba kültür sanat ve edebiyat dostları,
Merhaba güzel insanlar!

Ordu Şairler Yazarlar ve Sanatseverler Birliği Kültür Derneği (ORŞAYAB) adına çıkarmaya başladığımız HEYBE isimli üç aylık "Bilim Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi'nin ilk sayısı ile karşınızdayız. İçinde çok farklı konularda çok değerli bilim, kültür sanat insanları tarafından yazılmış yazılar ve röportajların bulunduğu bu sayı inşallah daha kapsamlı örnekleriyle gelecekte de karşınızda olmaya devam edecektir.

Değerli dostlar!

Bu dergi yalnızca ORŞAYAB'ın değil; bilim kültür sanat ve edebiyat sevdalısı tüm Ordulularındır. Bu sebeptendir ki bilim adına, kültür, sanat, edebiyat adına, tarih adına dinlenmeye layık söyleyecek sözü, okunacak yazısı, seyredilecek veya dinlenilecek eseri olan herkesi bu HEYBE'ye bir azık koymaya davet ediyoruz. Unutulmasın ki bu toprağın ürünü olan her eser makbulümüzdür, başımızın tacıdır. Bu toprağın ve bu kültürün bütün renklerini HEYBE'nin içinde görmek bize ancak mutluluk verir. Ortak paydası Bilim, Kültür, Sanat, Edebiyat, Tarih ve diğer sosyal bilimler olan herkesi ve her ürünü aramızda görmek bize sonsuz kıvanç verecektir.

Unutmayalım bu durum bu toplumun birer ferdi olan hepimizin aynı zamanda ortak sorumluluğumuzdur.

Ne mutlu kendi kültürel değerlerine sahip çıkanlara! Ve ne mutlu onları geliştirip geleceğe taşıyanlara!

Gelecek günlerde yeni ve dolu dolu HEYBE'lerde buluşmak dileğiyle...

KÜNYE

Sahibi

ORDU ŞAİRLER YAZARLAR ve SANATSEVERLER BİRLİĞİ

Genel Yayın Yönetmeni

Tevfik KARABULUT

Yazı İşler Müdürü

Musa İŞLEYEN

Yayın İşleri Müdürü

Fuat HUYSUZ

Yayın Kurulu

Tevfik KARABULUT

Musa İŞLEYEN

Fuat HUYSUZ

Meral KARAKAYA

Hicran TERCAN AKTÜRK

D.Ali ÖZTÜRK

İrfan Yıldız BEŞLİOĞLU

Danışma Kurulu

Mithat BAŞ S.Zeki KALYONCU

Nuri KAHRAMAN Şinasi TEPE

Servet YERLİ Rüstem GÜRLER

Ünal YILDIRIM Zeki ORDU

Haydar YILDIRIM Ahmet ÇAKIR

Hasan GENÇAY Hikmet PALA

Biröl ÖZTÜRK Muzaffer GÜNAY

Ufuk ERSOY H. Naim GÜNEY

Fotoğraflar

H.Naim GÜNEY

Dizgi

Ferhat ÇAKIR

İletişim

Şarkiye Mahallesi Fatih Cad. Hattatoğlu İş Merkezi KAT:3 No:32

Altınordu/ORDU

Tevfik KARABULUT / 0532 455 35 57

Musa İŞLEYEN / 0532 367 23 78

Fuat HUYSUZ / 0542 771 05 67

E-mail: orduheybedergisi@gmail.com

KÜLTÜR SANAT VE EDEBİYAT İLE TOPLUMSAL KALKINMA İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

————— Tefvik KARABULUT —————

İnsanlığın binlerce yıllık tarihi süreci içerisinde aklın ve bilimin önümüze koyduğu sayısız doğrudan birisi, toplumsal olayların yalnızca bir yönünün bulunmadığı, çoğu kez birbiriyle iç içe ama çoğu kez de birbirini etkileyen veya tetikleyen bir çok etkenin, ortaya çıkan sonuçta katkısının bulunduğu tespitidir. Bunda yadsınacak bir durum yoktur. Zira bizzat insanın komple bir varlık olduğu gerçeği bunun doğrulayıcısıdır. Bu bakımdandır ki toplumsal gerçeklere bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmak ve her toplumsal gerçeğin arkasında kültürel, dini, ahlaki, ekonomik, tarihi, siyasi vs. etkenlerin varlığını görmek zorundayız.

Bu temel tespit bizi, toplumların temel hedefi olan kalkınmanın yalnızca ekonomik büyüme değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel gelişme olduğu gerçeğine götürmektedir. Kalkınma projeleri üretenlerin kültürel gelişmeyi sağlamaya yönelik projeler de üretmelerinin temel sebebi budur. Zira kültür, sanat ve edebiyat ayağı olmayan bir kalkınmadan söz edebilmek aklın ve bilimin bu doğruları karşısında mümkün değildir. Bu nedenledir ki ülkelerin kişi başına gayrisafi milli hasıllarının ne olduğu, ne kadar sanayi tesislerinin bulunduğu, teknolojik gelişmelerinin yüzdesinin nerelerde seyrettiği kadar, kültür sanat ve edebiyatta hangi noktada buldukları, söz gelimi yılda ortalama ne kadar bilimsel ve edebi eser yayınlandığı, ne kadar kültürel ve sanatsal faaliyette bulunduğu da kalkınmışlık göstergesi açısından önemlidir.

Toplumsal kalkınmanın topyekünlüğü diye izah edebileceğimiz bu durum, milli kültür politikalarının ve bu politikalar üzerinde etkisi inkar edilemez entelektüel atmosferin önemini artırmaktadır. Zira gelişmelerin sağlıklı, akla, bilime ve evrensel doğrularla ülke yararına uygun olarak tespit edilmiş kalkınma politikalarının varlığı ile doğru orantılıdır. Bu politikaların oluşturulması ve aynı doğrultuda yürütülmesi de hiç şüphesiz

entelektüel birikim ile mümkündür. Onun içindir ki çağımızda gelişmiş ülkelerde bilim, fikir ve düşünce insanlarına yapılan yatırımın ekonomik boyutlarının ulaştığı rakamlar ciddi olarak dikkat çekicidir. Ne acıdır ki ülkemizin de içinde bulunduğu ve gelişmekte olan ülkeler statüsünde bulunan çoğu ülkede hala bu alanlarda önemli eksiklikler bulunmaktadır. Eğitim başta olmak üzere, kültür, sanat ve edebiyat alanlarına milli gelirden ayrılan payın düşüklüğü ortadadır. Doğal olarak farklı bilim kolları yanında, kültür, sanat ve edebiyat alanlarında uluslararası değer haline gelebilmiş insan sayımız maalesef sınırlı sayıdadır. Unutulmamalıdır ki her üretim belli bir yatırımı gerektirir. Doğada elbette kendiliğinden yetişen çok nadide değerler vardır ama doğanın kendiliğinden yetiştirdikleri yanında verilen bir emeğin ürünü olan değerlerin daha fazla olması yerinde saymamanın ve sürekli gelişme ihtiyacının ortaya çıkardığı mutlak zorunluluktur.

Bilindiği gibi kültür, toplumların maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu bakımdan kültür, toplumsal hayat tarzlarından, değer sistemlerine, inanç yapılarına, gelenek ve göreneklere kadar geniş alanı kapsadığı için doğal olarak sanat ve edebiyatı da içine alır. Kısacası, kültür, sanat ve edebiyat birbirini tamamlayan biri diğerinden ayrılmaz değerlerdir. Sosyoloji, siyaset, psikoloji, sanat, edebiyat, tarih ve folklor ile ilişkileri tartışılmayan kültürün ekonomi ve kalkınmışlık ile ilişkileri de tartışılmaz. Bu doğal ilişki sebebiyledir ki bu gün artık bütün dünyada bir kültür endüstrisinden bahsedilmekte, kültür, sanat ve edebiyata yapılan yıllık ortalama yatırımın önemli rakamlara ulaştığı gözlemlenmektedir.

Gelenen bu noktada kültür endüstrisinin bu kadar önem arz etmesinin, kültür sanat ve edebiyata bu derece önemli yatırım yapılmasının altında yatan etkenlerden en önemlisinin toplumsal etkileycilikleri ve bundan kaynaklanan

toplumsal talep yüksekliği olduğu kuşkusuzdur. Zira pazar olmayan malın piyasaya arzının ekonomik akılsızlık olduğu ve sürdürülebilirliği olmadığına göre demek ki ortada bir talep ve bu talebi doğuran bir toplumsal ilgi söz konusudur.

Mevcut toplumsal talebin yüksekliği ve bu yüksek talebin tetiklediği kültür endüstrisi, şüphesiz, kültür sanat ve edebiyat alanlarında müthiş bir gelişmeyi tetiklemektedir. Ama bu gelişen endüstrinin özellikle yerel kültürler açısından önemli riskler ortaya çıkaran bir yanının olduğu da gözden ırak tutulmamalıdır. Zira arkalarında büyük ekonomik güçler bulunan hakim kültürler bu sayede yerel kültürleri etkileyip yok etmekte ve insanlığın en büyük zenginliği olan kültürel çeşitlilik yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Unutulmamalıdır ki tarih, sayısız kültürün ve bu kültürleri ortaya çıkaran sayısız milletin mezarları ile doludur. Yine unutulmamalıdır ki milletler de insanlar gibi ölümlüdür. Milletlerin ölümünü sağlayan da kendi kültürel değerlerini, kendilerini farklı kılan özelliklerini yitirmeleridir.

İşin bir başka yönü de şudur. Küresel ve bölgesel iktidar peşinde olan çevrelerce çoğu kez bu sonuç, bilinçli bir amaç olarak seçilmekte ve yerel kültürler bilinçli olarak yok edilmek istenmektedir. Aslında bu durumu yadırgamamak da gerekir. Zira, insanlık tarihinin bize öğrettiği bir başka doğru da savaşların topyekünlüğü ve sürekliliğidir. Daha açığı tarih bize şunu öğretmiştir. Savaşlar yalnızca silahla yapılan, üstünlüğünü diğer tarafa kabul ettirme mücadeleleri değildir. Ekonomiden siyasete, kültürden, dine ve ahlaka kadar her biri aslında başlı başına bir savaş aracıdır ve savaş bunların tümünde sürekli olarak sürdürülür. Dolayısıyla toplumsal etkileycilikleri tartışılmaz olan kültür, sanat ve edebiyatın küresel ve bölgesel egemenlik peşinde olanların ilgi alanında olmadığını, kültür sanat ve edebiyat yoluyla karşı tarafa üstünlüğü kabul ettirme amacının güdülmediğini düşünmek sanırım saflığın da ötesindedir.

Kültür endüstrisinin, kültür sanat ve edebiyatın gelişmesine yaptığı önemli katkı yanında karşımıza çıkardığı bu risk yani güçlü ekonomik yapılarla desteklenmeyen yerel kültürlerin yok olmasına yol açma tehlikesi hiç şüphesiz yerel kültürlerin ve doğal olarak kültürel çeşitliliğin korunması konusunda ülkelere ve toplumlara büyük sorumluluklar yüklemektedir. Ordu Belediyesinin düzenlemeyi gelenek haline

getirdiği Uluslararası Edebiyat Festivalini bu açıdan önemli buluyorum. Zira bu ve benzeri organizasyonlar yerel değerlerin ve kültürel mirasın korunup geliştirilmesine, yerel, kültür sanat ve edebiyat insanların azmini artırarak daha iyi ürünler ortaya koymalarına önemli katkı sağlamaktadır.

Kültür sanat ve edebiyatın yerel ve milli özellikler taşıdığı kuşkusuzdur. Zira her iklim ve her toprak kendi özelliklerine uygun ürün verir. Ama mutlak olan bir şey varsa o da kültür sanat ve edebiyat alanında ortaya konan her değer aynı zamanda evrensel tat taşıdığı, tüm insanlığın ortak değerlerinin bir parçası olduğu gerçeğidir. Bundan doğal bir şey de yoktur. Çünkü aynı gök kubbenin altında yaşayan insanların ortak değerleri sahiplenmesi ve ifadesi kadar olağan bir durum olamaz. Kaldı ki insanlık tarihi aynı zamanda kültürlerin, dinlerin ve inançların, siyasi, sosyal ve ekonomik düşüncelerin birbirlerini etkilemelerinin ve etkilenmelerinin tarihidir. Yerel sanat ve edebiyat insanlarıyla ülkenin diğer bölgelerinden ve yurt dışından gelen çok değerli edebiyat insanlarını, şairleri ve yazarları buluşturan bu tür festivallerin, bahsettiğimiz kültürel alışverişe yapacağı katkı, kuşkusuz büyük olacaktır.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus da sanırım sanat ve edebiyatta sevginin, dostluğun ve barışın dilini öne çıkarmak gereği olmalıdır. Eski bir Roma tabiriyle insanın, diğer insanların kurdu olduğu bir dünya yerine, yaratılanı Yaradan'dan ötürü sevmeyi, tanış olmayı, işi kolay kılmayı, sevmeyi ve sevimiyi öne çıkaran Ozan Yunus'un ve ne olursan ol gel diyen Mevlana Celaleddin'in düşlediği bir dünyayı öne çıkarmak sanırım insanlığın daha hayrına olacaktır. Bunun sağlanmasının yani barış içerisinde birlikte yaşanılan, savaşların, felaketlerin ve insanlık dramlarının kol gezdiği sahnelerin daha az olduğu bir dünya düşünün gerçekleşmesinde sanat ve edebiyatın dilinin barışı, sevgiyi ve kardeşliği öne çıkarmasının önemi hiç kuşkusuz büyüktür. Kalkınmayı salt daha çok zenginleşme olarak gören sığ anlayışların doğal kaynak zengini veya petrodolar sahibi ülkelerin insanlık alemi üzerindeki acınacak etkisizliklerine bakarak gözlerini açacaklarını ummak istiyoruz.

Sanat ve edebiyatın, yazının ve şiirin insani değerlerle bezendiği, sevginin ve barışın dilinin hakim olduğu bir dünya dileğiyle...

ORDULU OLMAK

Biol ÖZTÜRK

Burası, 40-41 derece kuzey paralelleri ve 37-38 derece doğu meridyenleri arasında, Karadeniz'in kıyısında; havası da, insanı da, bir hoş memleket!

İnsan, doğduğu ve yaşadığı yere benziyor zamanla. Bakarsan, gökyüzü her yerde aynıdır. Toprağa ne ekersen onu biçersin ve suyun rengi de, tadı da, işlevi de aynıdır her yerde. İnsan dediğin de aynıdır, rengi, parmak izi, ırkı, dili, dini, cinsiyeti farklı olsa da; iki gözü, iki kulağı, iki kaşı, iki yanağı, iki kolu, iki bacağı, iki ayağı vardır hepsinin ve sadece yüreği tektir. Beyin bile iki lopken, böbrek, ciğer bile çiftler çiftlerken; yürek tektir. İnsan dediğin de dünyanın her yerinde aynıdır işte; tek yürekli. Buna rağmen doğduğu / yaşadığı yeri bambaşka görür. Yaşadığı yere de, yaşadığı yerin insanlarına da bambaşka anlamlar yüklüyor insan. Marquez'in Yüzyıllık Yalnızlık adlı o muhteşem romanında şuna benzer bir ifade vardı **"yaşadığın toprakların altında ölülerin yoksa sen o toprakların adamı değilsin demektir"** her yerde aynı olan topraklara bunca anlam katıyor olmamızın esas sebebi belki de buydu.

Topraklarımızın altında çoğaldıkça ölülerimiz, anlam kazanıyordu tüm anlamlarımız!

Bir tarih, Amerikalı bir heyeti misafir ediyoruz. Mıd'ın Yeri'nde balık ismarlayacağız ve tam da güneşin batış anına denk geliyoruz. Güneş kızıl kızıl batarken, deniz dediğin de karıncanın su içtiği; çarşaf gibi... Hafif hafif sallanıyor denizin yüzeyi, komple ve o kızıl ışıklar oynaşiyor sularda.

Yanımdaki misafire dönerek diyorum ki:

"Sana dünyanın en güzel manzaralarından birini göstereyim ister misin?"

Bu kadar iddialı bir teklifi elbette geri

çevirmedim misafirimiz. İyice kıyıya gidip, denizin üzerinden kızıl kızıl batan güneşe ve kızılıkla şehvetli bir sevişmeye tutuşmuş denize baktık. Su ve taze yosun kokusu. Misafirimiz döndü, gülümsedi.

"Dünyanın başka yerlerini görmeden bu kadar iddialı olmamalısınız." Dedi.

Belki haklıydı. Belki de dünyanın en güzel manzarası onun yaşadığı enlemlerde ve boylamlardaydı. Ama burası da altında ölülerimizin çoğaldığı topraklardı ve elbette dünyanın en güzel, en anlamlı yeri olacaktı. Dünyanın birçok yerinde birçok manzaraya şahitlik ettim ama güneşin bu kadar güzel battığı bir yeri henüz

göremedim.

Yine çok mu iddialı oldu?

Peki, o zaman şöyle diyeyim: bence, Ordu, bu zamana kadar gördüğüm en güzel manzaralara sahip bir kenttir.

Nasıl şeydi Ordulu olmak?

Ordulu olmak:

Patatese gostil, mısıra dan, fasulyeye fasille, domatese domatis, patlıcana baldırcan, mantara tırmıt demektir.

Turşuyu kavurarak, makarnaya ve bulgur pilavına toz şeker ekeleyerek yemektir.

1965 yılından beri aynı mekânda, sestem hızlı pide üreten **"Meşhur Pideci"** de, bol tereyağlı ve tercihen kıymalı pideleri, kalbe giden üç ana damar yüzde seksen tıkalıyken bile, cesaretle gövdeye indirmektedir.

Geçtiğimiz günlerde, Meşhur Pideci'nin hizmet verdiği, şehrin göbeğindeki o kıyıda köşede kalmış mekânın önünden geçerken, tam karşı

duvarına çizilmiş o resim dikkatimi çekti. Fotoğrafını çekmek üzere davrandım ki, görevliler duvar dibindeki çöp kovasını ve fırçayı aceleyle kıyıya çektiler.

“Ben olsaydım, duvarın iki yanına birer çiçek koyardım” dedim.

Görevlilerden biri duvarın bir yanında, diğeri öteki yanında durdu hemen.

“Abi, bizden güzel çiçek mi var?” dediler.

Ordulu olmak: İşte böyle güzel bir zekâ ve bakış açısı demektir.

“Elli” ye **“Eeeelli”** demektir ve eeelli yıl hayalini kurduğu teleferikle Boztepe’ye yedi dakikada çıkarken, sıkıntıdan patlamak demektir.

Şimdi, bu teleferik konusu açılmışken fıkra tadında birkaç anekdotu da paylaşmak kaçınılmazdır. Teleferik kabinlerinin üzerinde Ordu’nun ilçelerinin adı yazılıdır: Gülyalı, Perşembe, Fatsa, Ünye, Aybastı, Kabataş, Çamaş, Çatalpınar, Kumru, Korgan, Kabataş, Gürgentepe, Kabadüz, Ulubey, Gölköy, Mesudiye, İkizce, Çaybaşı. Kabinler belli bir hızla gelir ve neredeyse hiç hız kesmeden istasyona girer, işte o esnada kabine girip yerini alman gerekir. Teleferiğin hizmete yeni girdiği zamanlar, yaşlıca bir hemşerimiz biletini alır ve kabinlere binmek üzere istasyona geçer. Ancak bi türlü binmemektedir. Gülyalı gelir binmez, Ulubey gelir binmez, Çatalpınar gelir binmez... Görevli dayanamaz ve gider yanına,

“Emmi neyi beklisin?Binsene” der.

Amca, başını dimdik kaldırır ve kendinden pek de emin.

“Ben Aybastı’ya gidecem”

Hani o, Karadenizli, Temelli memelli fıkralar var ya, bana sorarsanız bunların alayı doğru ha! Ordulu olmak: Fıkra kahramanı gibi ortalarda dolanmaktır.

Teleferikle ilgili bizzat yaşadığım bir anektodu da paylaşıp devam edeyim.

Bayram mıydı, hafta sonu muydu neydi şimdi pek hatırlamıyorum ama teleferik istasyonu önünde deli sıra vardı. Bileti aldık ve sırada bekliyoruz. Sol yanımız, Boztepe’den gelenler rahatça geçebilsin diye boş, koridor halinde. Derken gençten biri, sıra bekleyen bizi solladı ve kabinlere yöneldi. Ben ki, böylesi şık ortaları hiç kaçırmam, gelişine vururum yani.

“Hop birader, sıra var görmüyor musun?” diyorum.

Delikanlı şaşkın ama bu şaşkınlık fıkra tadında bir ahmaklık sosuna bandırılmış.

“Ee ama sol taraf boooooş” dedi.

Gülümsedim.

“İyi ama burası da otoban değiiiiil”

Ordulu olmak: her koşulda herkesin haklı olması demektir.

Dedeye **“gocaman”**, nineye **“keyfanı”**, amcaya **“emice”** demektir.

“Ağzına davun çıkasınca” **“andırın hızanı”** gibi ağır küfürler bilmek ve etmektir.

Ordulu olmak: Ordu’dayken bile Ordu’yu özlemektir.

Ağustos ayında fındık toplamak, çuvallanmış fındığı yatak odasında saklamaktır.

Tüm meyveleri ağaçlarının kabuğundan, yaprağından tanımaktır. Malocanı, sakarcayı ziyafetten bellemeştir.

Ordulu olmak:

Çalı çileği ve orman gülüyle kaplı o yüksek dağ köylerinde karlastık giyerek geçen çocukluk demektir. Türkülere konu o derelerinin kıyısında menekşe ve papatyaların koyun koyuna açmasına, yaşam sevinciyle dolaraktan, her sene, baharla birlikte bir kere daha şahit olmaktır.

Hekimoğlu'nu söylerken aynalı martinle tam alınının çatısından vurmaktır zalimi!

Ordulu olmak:

Ünyelilerin Ordulu gibi hissetmemesi demektir biraz ya, et tırnaktan ayrılmaz en nihayetinde. En çok da Ünyelileri sevmektir ama bir Fatsalının yanında bunu saklamaktır. Çünkü Fatsa da candır, göz bebeğidir bi yerde.

Değil iş miş, halk oyunlarında bile el ele, kol kola tutmamaktır. Ordulu olmak: Kafana göre takılmaktır.

Çöpü deniz kıyısına dökmek, martıyı havada hamsiyi tavada görmektir.

İstikbal Gazetesinin **"Bunları Biliyor musunuz?"** köşesini okuyup da, hiiiiç okumuyormuş ayaklarına yatmaktır.

Birbirimize olmadık işler etmek, olmadık laflar deyip de, birbirimizden vazgeçememektir.

Mıdı'nın Yeri'nde, müzmin garson Halis Abi'nin güleç yüzüyle rakı balık demektir.

Rıhtımın amatör balıkçılara kâh açılması kâh kapanması demektir.

Şartlar ne olursa olsun, her daim en iyisini giyinmek ve Fidangör'ün hem yenisinde, hem de eskisinde tur atmaya ritüel haline getirmektir.

Vosvos'u, uğrunda festival organize edecek kadar sevmek ve icabında Enis Ayar olmaktadır.

Özkök Market, Kalafatlar, Sağra, Soya, Ünye Çimento, şehrin her yanına yayılmış fındık tüccarları ve fabrikaları demektir.

Şimdilerde gitmesek de, görmesek de, o köylerin hepimizin olması demektir.

Ordulu olmak:

Daracık sokaklarda ve Düz Mahalle içinde deli deli gezmek demektir. Menekşe Sokak sırtlarında Üç Kız Yan yana demektir.

Düz Mahalle içinde
Deli gezerim deli
enim yârim vallahi de
Ordu'nun en güzeli

Ayağın taşa takılrsa, yere düşene kadar en az üç kişinin koluna girmesi; delilerini ve kargalarını kaybetmek demektir.

Bülbül Deresi'ne Boklu Dere deyip, Boklu Dere hikâyeleri yaşayan çocuklar demektir.

Civil Deresi'nin suları kurduğunda itfaiye araçlarıyla dereye su basmak, Melet kıyısında serpmeye balık avlamak ve avladığını da, yeryüzü sofrasında bir büyük rakıyla hüpletmek demektir.

Ordulu olmak:

Karadeniz'e kafa tutup da, allı güllü bir takayla denize açılıp, canı pahasına ağları karanlık sulara sermek demektir.

Uzun Saçlı'nın Yeri'nde adabınca çay içmek, Vonalı Celal'in Zihni Sınır'e parmak ısırtan turşuları demektir.

Konak Sineması, Ordu Sineması ve Buket Pastanesi hatıratıyla şenlenmek, bu gününü geçmişle yâd etmek demektir.

Çambaşı ve Aybastı Yaylası'nda lezzeti tarifsiz et ziyafeti ve de Piraziz'i Ordu'dan saymak demektir.

Hızlı konuşup, yavaş düşünerek, en hızlı ve köklü değişikliklere hemen ayak uydurmak demektir.

Ordu Tostu'nu Ufuk Gazoz eşliğinde gövdeye indirirken, Kamil Sönmez, Ümit Tokcan türküleri dinlemek, Dursun Ali Akinet'le göğsün kabarması ve klarnet ustası Ahmet Özdemir'i rahmetle anmak demektir.

Orduspor'u koşulsuz sevmek ve **"Mor Menekşeler"** in moruna ayrı, akına ayrı anlamlar yüklemektir.

Her an ve her yerde, herkes tarafından siyaset ve futboldan çok "fındık fiyatının " konuşulması demektir.

Ordulu olmak:

Şu satırlara kadar okumuşsan, Birol Öztürk'e tahammül etmektir.

Burası, 40-41 derece kuzey paralelleri ve 37-38 doğu meridyenleri arasında, Karadeniz'in kıyısında, havası da, insanı da, bir hoş memleket!

Belki, bu satırların altına kusmuk gibi tespitler eklemek isteyeceksin ama unutma dostum, güzelliğ dediğin biraz da bakan gözdedir.

GÜLLÜZAR / AVNİ KAYSAL

Soluğun duncukur hava alamuk
Böğün imeciye varma güllüzar
Ötöo gün çok yağdı dere bulanuk
Sambılada suya girme güllüzar

Göynememiş çıtımınlar gart olur
Boztepenin örüsğanı sert olur
Oynaşları bekiroya dert olur
Cıppan çalıp ümit verme güllüzar

Çare minkin yokmu diyesticeler
Andır palanları giyesticeler
Mesöo geçer davun yiyesticeler
Elin yosmasını sarma güllüzar

Erceplerin ıraz gızı süslenir
Hingildim attıkça aynı ıslanır
Apul emmim elleem sana seslenir
Gelyom de göynünü gırma güllüzar

Bıldır evlenmeye madam vandı
Yığma gar tam guşak barabarıdı
Evim palas pandras odam dandı
Yine yalooz galduk sorma güllüzar

Girebiyinen yaykun budar derede
Dirgen saplanmasın Allah verede
Hay gidim hay eski Anşa nerede
Bıldırki zamanı dörme güllüzar

Hasbilerin tingiltoşu çok zorlu
Dirgenbacak Esme acuk ta yollu
Anoov göyneke ince çitoosu belli
Parpu yersin gendüün yorma güllüzar

Gostil tarlasında fraktu bozulmuş
Camuş girmiş tıkl balcan ezilmiş
Nasibimiz hep avkuru yazılmış
Kefin kenarında durma güllüzar

Nerde Gülfidanın baygun bakışı
Nerde lazot gibi kahkül döküşü
Şimdi gakurmaynan çıkar yokuşu
Gasbaana hayaller gurma güllüzar

Sene çımuk geçti cepler gavara
Şansım tıktıkmak ikbalim gara
Vallahi bir tahtam noksan bu ara
Öte var bide sen vurma güllüzar

Habbe abum şal giyerdi eynine
Paasa söykenirdi peşko öynüne
Daklaşırın gan çıkacak beynine
Başına çorabı örme güllüzar

Gel guşluğa gada yoldaş olalım
Gaynat gahveleri faldaş olalım
Gel böğüce senen haldaş olalım
Her işi yokuşa sürme güllüzar

Sözlük

Tingiltoş	: Tahtirevalli
Anoov	: Bir hayret seslenişi
Parpu	: Azar işitmek
Tıkl balca	: Küçük Domates
Avkuru	: Yanlamasına
mangasak	: Uyuşuk
Çımuk	: Yağışlı
Kavara	: Boş
Tıktıkmak	: Tepesi aşağı
Söykenmek	: Uzanmak
Peşko	: Soba
Böğüce	: Bu gece
Pasa	: Sürekli
Gostil	: Patates
Lazot	: mısır püskülü

Soluğun Duncukur	: Nefesin Tıkanır
Böğün	: Bu gün
Ötöögün	: Önceki gün
Sambılada	: Düşünmeden-aniden
Göynememiş	: Olmamış
Çıtımın	: Mısır sapı
Gatavaz	: Büyük-irice
Andır palan	: Ölüden geri kalan eski giysiler
Çare minkin	: imkan
Mesoo	: dedikodu
Hingildim	: Hareketli oyun
Elleem	: Heralde
Dirgen	: Ağrı
Bıldır	: Geçen yıl,
Yaykun	: kızıl ağaç

Röportaj**Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ**

Tarih:21.10.2016

Yer:Ordu Kültür ve Sanat Merkezi

Konuk:Prof.Dr.Bahaeddin YEDİYILDIZ

Röportajı Yapan: Durmuş Ali ÖZTÜRK(ORŞEYAB Heybe Dergisi)

A.ÖZTÜRK: ORŞEYAB "Heybe dergisi" olarak ilk röportajı Ordumuzun ve yurdumuzun değerli bilim adamı olarak sizinle başlıyoruz. Bundan da ayrıca çok mutlu olmaktayız. Bize böyle bir imkân verdiğiniz ve zaman ayırdığınız için size ayrıca teşekkür ederim.

B.YEDİYILDIZ: Ben de teşekkür ederim. Derginiz dergimizdir. Hepimize hayırlı olsun.

A.ÖZTÜRK;(Soru-1):Belki klasik bir soru olacak ama, bilmeyenlerin sizi bilmesi ve tanınması bakımından,kısaca B.YEDİYILDIZ kimdir?.

B.YEDİYILDIZ:Ben,Ordu'nun yetiştirdiği insanlardan, sizlerden biriyim. 1944 yılında H doğdum. O dönemdeki idarî yapılanmaya göre, doğum yerim, Gölköy ilçesi Aybastı nahiyesinin Hoşkadem köyü-

dür. O zamanlar henüz Kabataş ilçesi yoktu. Bugünkü Kabataş'ın merkezi, Hoşkadem'in komşusu olan Karay köyü idi. Yetmiş yıllık dönemde Türkiye'de her açıdan önemli gelişmeler ve dönüşümler meydana geldi. Meselâ benim bölgemde idarî açıdan 1959'da Aybastı ilçe oldu. Sonra Karay kasaba hâline geldi ve Kabataş adıyla ilçe yapıldı. Benim köyüm Hoşkadem de mahalle olarak Kabataş'a eklendi. İşte ben bu köyde yetişen eski bir Osmanlı ulema ailesinin torunuyum.Dedem İstanbul Beyazıt dersiamlarından birisi, Mustafa Asım Yediöldiz'dir. Babam Senai, bu köyde özel olarak yetiştirilmiştir. Dedemin özel talebesidir. Babam dedemin vefatından sonra Diyanet İşleri Başkanlığının açmış olduğu sınavları başarmak suretiyle önce vaiz, sonra da müftü olmuştur. Her ikisine de Allah rahmet eylesin.O zamanlar köyümüzde ve yakın çevremizde okul yoktu.Babam Gölköy'de vaizlik yapıyordu. Bu sayede ben ilkokulu

ve ortaokulu bu kasabada okudum. Okula beraber başladığım ağabeyim ile beraber tatillerde hep Hoşkadem'e giderdik. Köydeki işlerden dolayı okula bir ay geç gelir, bir ay erken ayrılırdık. Her fırsatta yedi saatlik yolu göze alır köye gitmekten geri kalmazdık. Büyük zorluklar içinde okuduk. Ortaokuldan mezun olduğum sene babam müftü olarak Aybastı'ya tayin oldu. Ben de bir sene Aybastı'nın Elbey köyünde vekil öğretmenlik yaptım. Liseyi Ordu'da okudum. Ağabeyim ve diğer arkadaşlarla düz mahallede ve Zafer-i millî mahallesinde evlerde kalırdık. Buradan yükseköğrenimim için Ankara'ya gittim. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldum. Bu fakültede o zamanlar yoğunlukla felsefe, tarih ve sosyoloji dersleri vardı. Ben tarihi, tarih araştırmalarını ve derslerini burada sevdim. Özellikle kültür ve medeniyet tarihlerine gelen Prof. Dr. Hüseyin Yurdaydın'ın bilime yaklaşımını ve hocalığını çok beğeniyordum. Bu sebeple mezuniyet tezimi onun danışmanlığında yaptım. Ordu İmam-Hatip Lisesine öğretmen olarak atandım. Burada beş altı ay kadar çalıştım. Bu arada MEB'in tarih alanında açtığı yurt dışı doktora burs sınavlarına katıldım. Sınavda başarılı oldum ve Fransa'ya gittim. Sorbone Üniversitesi'nde "Sosyal Tarih" alanında doktora yaptım. Pekiyi derece ile diplomamı aldıktan sonra, Türkiye'ye döndüm. Bir sene MEB Talim ve Terbiye Dairesi'nde çalıştım. 1976 yılında Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü'nde göreve başladım. Akademik hayatımın tamamı hemen hemen burada geçti. Ancak bir ara üç yıl TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nin kuruluşunda, Fen-Edebiyat fakültesi kurucu dekanlığı görevinde bulundum. Akademik hayatımın son üç yılında da Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu Başkanı olarak görev yaptım. Kendi dönemim içinde kurum adına kurumsal nitelikli ve kalıcı önemli işler yaptığımı düşünüyorum. Kurumun yeni yasasını hazırladım ve çıkarılmasına vesile oldum. Böylece, yasasıyla, bütünleşik bilgi sistemiyle, bilişim ve bilim uzmanlarıyla, burs sistemiyle, kitap dağıtım sistemiyle, çeviri hareketi projesiyle urumu yeni bir yapıya kavuşturdum. 2012 yılı Temmuzunda da yaş haddinden emekli oldum. İşte ana hatlarıyla bir hayat böyle geçti...

Tabii bu faaliyetlere gerçekleştirmiş olduğum ilmi araştırmaları ve yayınları da ilave etmek gerekir... Araştırmalarımın önemli bir kısmını "Ordu Yöresi ve Orta Karadeniz Bölgesi Tarihi" oluşturmaktadır. Çünkü öncelikle doğduğum, çocukluk ve gençliğimi yaşadığım ve dünyanın merkezi olarak kabul ettiğim bölgeyi bilimsel bakımdan araştırmak ve iyi anlamak benim için çok önemlidir.

A.ÖZTÜRK;(Soru-2): Ordu ve Ordu kültürü üzerine ilk ilmi arşiv araştırmaları sizin tarafınızdan mı başlatıldı?. Kişinin kendi memleketini araştırması nasıl bir duyguya ve motivasyona sebep olmaktadır?

B.YEDİYILDIZ: İlmî araştırma, ilgiyle ve merakla başlar. Yörenize ilgi duyuyor ve oranın geçmişini merak ediyorsanız, mutlaka ilmi tahlillerinin yapılması ihtiyacını hissedersiniz. Eğer böyle bir araştırmayı başkaları yapmamış ise ve siz de tarih araştırmacı iseniz, bu iş size düşüyor demektir. Yöresinin tarihini ve kültürünü bilmeyen birisi, ülkesini de dünyayı da bilemez. Biliyorsunuz, atalarımızın bir sözü vardır: "Nefsini bilen, Rabbini bilir." Yunus bu hakikati şöyle ifade etmiştir: "İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir. Sen kendini bilmezsen ya nice okumaktır." İnsan öncelikle kendini ve kendi çevresini bilmeli. Bu dinimizin de bir düsturudur. Bu ayrıca güzel bir ilkedir. Kendisini, çevresini, yöresini bilmeyen kişi neyi bilebilecek ki?. İşte beni Ordu araştırmalarına sevk eden motivasyon, güdü budur. Bölgemizin insanları kimdir?. Buralara ne zaman yerleşmişler ve nasıl bir hayat yaşamışlardır?. Beni Ordu araştırmalarına iten sorular bunlardır. "Kendini bilmek", içinde yaşadığın toplumun bütün yönlerini zaman ve mekân boyutları içinde tahlil etmekle mümkündür.

"Kendini bilme" meselesinin benim zihnimde yer etmesi Lise yıllarıma dayanır. Ordu Lisesinde bir gün tarih hocamız, bizim ülkemizle ilgili olmayan bir konuyu ayrıntılı bir biçimde anlattı. Bizlere de sorumuz olup olmadığını sordu. Bir arkadaşımız kalktı ve şunları söyledi: Hocam konuyu çok güzel anlattınız. Ancak hep başka yerlerin tarihinden söz ettiniz. Bizim Ordu'nun ve yöresinin tarihinden hiç bahsetmediniz?. Bizim tarihimiz yok mu?. Hoca bir süre düşündükten sonra "yok" dedi. Hem fazla karıştırmayın altından "çapanoğlu" çıkar diye de ilave etti. Ordu Yöresi Tarihine yönelmemin sebeplerinden birisi de bu olaydır. Yaşadığımız coğrafya ve kültür bütünlüğü içinde kendimizi bilmiyorduk. Yöreye ilgili derinliğine araştırmalar yaptım, fakat hocanın dediği gibi öyle çapanoğlu falan da çıkmadı.

Bize hep Ordu da dâhil Karadeniz bölgesinin Fatih tarafından fethedildiği öğretilmişti. Derslerde öyle anlatılıyordu. Meğer bu da yanlışmış. Çünkü Osmanlılardan ve Fatih'ten çok daha önceleri burada HacıEmiroğulları adında bir Türk beyliği kurulmuştur. 13 – 14. Yüzyıllarda buraları fetheden ve Türkleştiren Hacı Emiroğulları Beyliği unsurları Kelkit vadisinin Canik dağları zirvelerinden sahile uzanan dağlık bölgelerde bölükler hâlinde Trabzon

Rum Devleti'ne karşı yüz yıl kadar savaşmışlar, bölgeyi yurt haline getirerek iskân etmişlerdir. Türklerden önceki halkın büyük çoğunluğu, Halibler ve Tibarenler gibi yörenin Hristiyanlaşmış yerli halkları olmalıdır. Her bölük bir idari birim haline gelmiştir. Bu idari birimler genellikle yörenin fethinde rol oynayan bölükbaşlarının veya divanbaşlarının adlarıyla anılmıştır. Bölge 1427'de Osmanlılar tarafından ilhak edilmiştir. Biliyorsunuz Fatih Trabzon'u çok daha sonra 1461'de fethedecektir. 1455 tarihli Tahrir Defteri, Ordu'nun bu dönemdeki bütün köylerini ve bu köylerde yaşayanları isim isim bildirmektedir. Türk Tarih Kurumu'nda yayımladığımız bu Defter, Ordu'nun romanı gibidir. Halk yüzde doksanın üzerinde Müslüman Türklerden oluşmaktadır. Yer adlarının ekseriyeti de Türkçe'dir. Kale olan yerlerde fetih sırasında savunmada kalan, sonra da teslim olan Rumlar ise Türk toplumu içinde daha sonra da hayatlarını sürdürmüşlerdir. Bu tarihî hakikatlere rağmen bugün hala "çapanoğlu" kaygısı içinde yaşayanlar vardır. Çünkü insanımız yapılan araştırmaları da okumamaktadırlar. Kültür durumumuz bu işte!

A.ÖZTÜRK;(Soru-3):Ordu tarihi arşivlerini Ordu kültürüne katkıları bakımından yeterli buluyor musunuz?.Arşivleri bilen birisi olarak sizce arşivlerimizin ne kadar incelenmiş ve araştırılmıştır?. Önerileriniz nelerdir?

B.YEDİYILDIZ: Osmanlılarda batılı anlamda arşiv sistemi 19.asırdan itibaren başlar. Osmanlı Devleti genelde her şeyi yazıya ve kayda geçirme gayreti içinde olmuştur. Kalıcı devlet olmanın şartıdır bu aslında... Kuruluş dönemine ait belgemiz azdır, fakat zaman içinde dünyanın en zengin arşivlerini oluşturmuşlardır Osmanlılar. Bugün bu arşivi incelemeyen dünya tarihini gerektiği gibi anlamak mümkün değildir. Eskiden tasnif işlemleri çok yavaş yürüyordu, çünkü uzman kadrosu çok azdı. Rahmetli Turgut Özal uzman kadrolarını oldukça genişletti ve bu sayede tasnif işlemleri hızlandı. Belgeler aynı zamanda dijital ortama da aktarılıyor. Milyonlarca belge vardır bu Arşivde... Kurumsal diyemem de birçok kişi tarafından ferdi araştırmalar yapılmakta, bilgimiz günden güne genişlemektedir...

Arşivlerde Ordu tarihiyle alakalı da birçok belge vardır elbette... Ancak araştırmaların yeterli olduğu söylenemez. Ordu tarihine dair ilk arşiv çalışması benim tarafımdan yapıldı... 1455-1613 tarihleri arasında ait beş Tahrir Defteri'nden hareketle yaptığım tahliller sonucunda Ordu Kazası Sosyal Tarihi (Ankara 1985) adlı kitabımı yayımladım. Bu Ordu'nun -Osmanlı dönemine ait- ilk bilimsel temel çalışmasıdır. Ordu tarihi ile ilgili eski yanlış bil-

gilerimizi tamamen değiştirmiştir. Sonra rahmetli Ünal Üstün ve diğer bazı arkadaşlar ile Türk Tarih Kurumu'nda Ordu tarihinin kaynaklarını yayımlamaya başladık. Üç Tahrir Defteri ile Avarız Defterleri yayımlandı. Bu dizi içinde saha araştırmasına dayalı olarak Ordu yöresi sözlü kültürünü ve etnografik malzemeleri ihtiva eden bir cilt daha neşredildi. Bu araştırmalar benim Türk Tarih Kurumu'nda başlattığım "Sondaj Metoduyla Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihini Araştırma Projesi" çerçevesinde yürütülmektedir. İlk insandan günümüze bir taraftan yöre tarihiyle ilgili kaynaklar yayınlanırken bir taraftan da bunların analizleri yapılarak terkihi eserler ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Yapılacak çok iş vardır.Ordu Üniversitesi'nde Prof. Dr. İlhan Ekinci'nin nezaretinde Ordu Nüfus Defterleri ile ilgili araştırmalar yapılıyor. Kaynak dizisi içinde bunların da yayımlanmasını arzu ediyoruz.

Arşiv çalışmalarımı eski öğrencilerimle devam ettirmeye çalışıyorum. Üç Tahrir Defterini daha yayıma hazırlıyoruz. Arşivde defterler dışında muhtelif fonların taranıp incelenmesi gerekmektedir. Şunu özellikle belirtmeliyim ki, Ordu Üniversitesi ordu yöresinin tarihini her bakımdan incelemelidir. Valilik ve belediyeler de buna katkı vermelidirler. Bu da ancak zihniyet değişikliğini gerektiren bir durumdur. Bugün üniversitelerimizde ders yükü altında ezilen hocaların araştırma yapmaya zamanları yoktu üniversiteler birinci işlevlerinin bilimsel araştırma yapmak ve özgün bilgi üretmek olduğunun bilincine varmalıdır. Hocaların ders saati azaltılmalı ve araştırmaya zaman ayırmalarına fırsat verilmelidir. Bilim adamına araştırma ortamı hazırlanmalı ve destek verilmelidir. Haftada 40 saat derse giren kişiden bilim adamlığı adına fazla bir şey beklememek gerekir. Maalesef Türkiye gerçekliği budur.

A.ÖZTÜRK;(Soru-4):Ordu'yu tanımanın ve bilmenin sizce tarih dışında başka hangi yolları ve konuları vardır? Çevre ve doğal güzellikler bu işin neresindedir?

B.YEDİYILDIZ: Güzel bir soru. Tarih, insanla tabiata yapmış oldukları katkılardan ibarettir. Diğer bir ifadeyle, tarih -buna kültür ya da medeniyet de diyebiliriz- insan ürünüdür. Bu manada tarih ya da kültür toplum hayatının bütün boyutlarını kapsar. Dil, din, sanat, turizm, iktisat, siyaset, ekonomi, ahlak, sosyal yapı ve benzeri her şey bu boyutlardan bazılardır. Bunların tamamı birbirleriyle bağlantılıdır ve bir bütünlük oluşturur. Araştırmalar bu bütünlük içinde ve disiplinler arası yaklaşımla gerçekleştirilmelidir. Tahliller bunlar arasındaki ilişkilerin çözülmesini, eleştirilmesini, değerlendirilmesini,

rilmesini ve yorumlanmasını hedeflemelidir. Ve bu araştırmalar insanı gelecek tasavvurunun inşasına yönlendirmelidir. Bu kapsamdaki araştırmalar, kurumsal çerçevede ekip çalışmalarını gerektirmektedir. Bunlar daha çok üniversitelerin işidir. Az önce kültürün boyutlarından bahsettim. Aslında bu boyutlardan her biri ayrı uzmanlık alanlarıdır. Fakat bunlardan hiç biri bütünü mutlak hakikatini anlama imkânına sahip değildir. Dolayısıyla farklı alan uzmanlarının oluşturacağı ekipler, gerçeği anlama ve doğruyu yakalama şansına sahip olabilirler. Demek ki "Ordu'yu tanımamız ve bilmemiz" için, tarihçi, dilci, toplumbilimci, iktisatçı, ilahiyatçı, felsefeci, arkeolog, antropolog ve benzeri uzmanlardan ekipler oluşturularak araştırmalar yapılmalıdır. Bu yerel çalışmalar önce ulusal, sonra evrensel seviyelere yükseltilmelidirler. Geleceğin tasavvuru ve yeni bir medeniyet inşası ancak bu yöntemle mümkün olabilir.

A.ÖZTÜRK;(Soru-5):Sizin Ordu tarihi üzerine 4 adet kitaplaştırılmış çalışmanız olduğu görülmektedir. Bunlar; "Ordu Yöresi Tarihinin kaynakları(1-2-3 cilt) ve toplam 1632 sayfa).Ancak I.cilt(736),II. Cilt(638)ve III.cilt(258) sayfadan ibarettir.Bu sayfa düşüşleri neden oluştu?.Arşivler mi, yoksa heyecan mı bitti?

B.YEDİYILDIZ: Önce sorudaki bazı hususları düzeltmemiz gerekiyor. Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları dizisinin, sizin de bahsettiğiniz gibi üç cildinde benim adımın olduğu doğrudur. Bunlar kaynak yayınlarıdır. Bunların dışında, telif olarak iki kitabım daha var: Ordu Kazası Sosyal Tarihi (Ankara 1985) ve Ordu Tarihinden İzler (İstanbul 2000). Bir de iki genç arkadaşım ile editörlüğünü yaptığım bir kitap daha var ki ben onu da çok önemsiyorum: Orta Karadeniz Kültürü (Ankara 2005). Ordu ile ilgili 720 sayfalık ilmi ortak bir çalışmanın ürünüdür. Yine sizin de bildiğiniz gibi, başka ortak eserlerde ve dergilerde de Ordu ile ilgili makalelerim bulunmaktadır. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'ndeki "Ordu" maddesi de benimdir. Şimdi sorunuzun diğer kısımlarına geçebiliriz. Her şeyden önce şunu belirtmeliyim ki, araştırmacıların heyecanı bitmez. Kaynak yayınlarında ilk cilde nazaran diğerlerinin daha az sayfadan oluşması, işin mahiyeti gereğidir. Çünkü bunlar Tahrir Defteri yayınlarıdır. İlk iki cilt "mufassal" denen ayrıntılı defterlerdir. Üçüncüsü ise bir "icmâl" defteridir. "İcmal" defterleri "mufassal"ın özeti mahiyetindedir; daha ziyade gelirlerin dağılımı ile alakalıdır. Ordu ile ilgili üç tane daha "mufassal" defter vardır. Bazı genç arkadaşlarla birlikte bunların da yayıma hazırlama çalışmalarını sürdürüyoruz.

İcmaller, vakfiyeler ve daha birçok başka arşiv vesikaları da bulunmaktadır Ordu ile ilgili... Demek ki, henüz ne arşivler bitmiş, ne bizdeki çalışma azmi bitmiş... Ama bunların kolay işler olmadığını, Türkiye'de hâlâ özgün bilgi üretecek bilimsel araştırma ortamları oluşturamadığımızı belirtmemiz gerekir. Buna rağmen azmimizden bir şey kaybetmememiz, ferdi de olsa gücümüz yettiği kadar çalışmaya devam etmemiz şarttır. Çünkü Yüce Allah İnşirah Suresi'nde, "zorlukla birlikte kolaylık olduğunu" belirtiyor ve "öyleyse işin bittiğinde daha gayretle yenisine başla" buyuruyor.

A.ÖZTÜRK;(Soru-6):Tarih ve kültür varlıklarını bakımından Ordu nasıl bir ildir?. Mesela; Osmanlı tarihine ait eserlerden belki daha fazlası başka milletlere aittir(Rumlara ve Ermenilere).Burada meseleye nasıl bakmalı ve olayı ne şekilde değerlendirmeliyiz?

B.YEDİYILDIZ: Ordu yöresine Türkler, yüzyıllık bir mücadele sonunda 13 ve 14. Yüzyıllarda yerleşmişlerdir. Bu dönemden itibaren 18. Yüzyıla kadar Türk dışı unsurların oranı % 6'ları geçmemiştir. Dolayısıyla Türkler, bölgeye yerleşirken tabiatı kendi kültürleriyle yoğurmuşlar ve buraları ebedi yurtları haline getirmişlerdir. Tarihî eserler deyince sadece binalar akla gelmemeli. Biliyorsunuz, "eser" in sözcük anlamı "iz" demektir... Bu açıdan bakınca, Ordu bölgesinde, Türklerden günümüze kalan eserler / izler önceki kavimlerden kalan izlere nispetle sayılamayacak kadar çoktur. Meselâ yerleşme yeri, köy, ekinlik ve mevki adlarına bakınız... Bunların yüzlercesi, 1455 tarihli Tahrir Defteri'nde mevcuttur ve bugün hala yaşamaktadırlar... Köy adlarının büyük çoğunluğu, oraya ilk yerleşen gurubun liderinin adını taşımaktadır: Ece-lü, Sevdeş-lü, Ulubey-lü, Bayram-lu, vs... Veya ilk gelenler, Türk ad verme geleneğine göre oraya Türkçe bir ad koymuşlardır... Yakacık, Kuzköy, Güney, Belen, Kıranköy, vs... Bunlardan her biri tarihî eserdir... Mesudiye'nin Eriçok Tepesi,Perşembe yaylasının Kümbet'i, yatırlar, taşlı veya taşsız eski Türk mezarlıkları tarihî eserlerdir... Hatta size şunu söyleyebilirim: tarihin ve kültürün yaratıcısı ve taşıyıcısı olan asırlar boyunca burada yaşayan Ordu toplumunun bizatihi kendisi en büyük tarihî eserdir... Yöremize 18 ve 19. Yüzyıllarda gayrimüslim olan Ermeni ve Rum nüfus da gelmiştir. Ekonomik ve siyasi şartlar gayri Müslimlerin buralara gelmesinde ve yerleşmesinde etkili olmuştur. Aslında bunlar da Osmanlı vatandaşlarıdır. Bütün halklar aslında bütün İmparatorlukta olduğu gibi buralarda da barış içinde yaşamışlardır. Ne zaman ki, dünya değişti, Batı teknolojisi ve sömürgeciliği, dünyanın

diğer bölgelerini olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğunu da zorlamaya başladı, içerdeki azınlıklar başka heveslere kalkıştılar. İmparatorluk zaten iç dinamizmini yitirmiş ve tıkanmıştı. Batının sanayi devrimine yenilmişti.

Bugünden geriye doğru bakacak olursak, maalesef hâlâ Türkiye’de sanayi ve demokrasi devrimlerini gerçekleştiremedik. Bilim toplumu haline gelemedik. Akli hâkim kılamadık. Becerememe şartlanmışlığı içindeyiz. Üretmeyen fakat tüketen bir toplum haline geldik. “Amerika’yı yeniden keşfetmeye gerek var mı?” diyerek, her nesneyi olduğu gibi bilgiyi de ithal etmekle yetinmişiz. Amerika’yı bile yeniden keşfetmeye ihtiyacımız var!... Biliyorsunuz bir Hadis’te, “Ameller niyetlere göredir” deniliyor. Bizler genellikle niyet ettiğimiz işleri yaparız, ancak niyette bulunmakta gecikiyoruz. İcatta bulunmaya, markalaşmaya niyetlenmeliyiz. Çocuklarımızı, sorgulayıcı, yaratıcı, girişimci şahsiyetler olarak yetiştirmeliyiz.

Bilim adamları, bir akvaryumu bir camla ikiye bölmüşler. Bir tarafına büyük balıklar, diğer tarafa da küçük balıklar koymuşlar. Biliyorsunuz büyük balıklar küçük balıkları yutar. Akvaryumdaki büyük balıklar da küçük balıkları yemek için hücum geçirirler ama aradaki cama tosladıkları için hedefe ulaşamazlar. Birkaç denemeden sonra bu uğraştan vazgeçerler, aradaki cama yaklaşımadan kendi alanlarında dolaşmaya başlarlar; cam kaldırıldıktan sonra da büyük balıklar kendi alanlarının dışına çıkmazlar; çünkü önceden camla bölünmüş kısmı öteye geçemeyeceklerine şartlanmışlardır.

İşte biz de toplum olarak becerememe, icat yapamama içgüdüleriyle şartlandırılmışız. Bundan dolayı yeni icatlar yapmaya niyetlenmiyoruz. Batılılar yapmışlar ve yapıyorlar, biz niye uğraşalım denilmiştir. Hâlbuki niyetlenilse mutlaka yeni şeyler ve icatlar ortaya çıkartılır. Dünya üzerinde bize verilen görev kol gücüyle iş yapmaktır. Ülkemiz pazar olarak görülmektedir. 19.asırdan beri batının yaklaşımı budur. Sizin yapmanıza gerek yok biz daha iyisini daha ucuza yapıyoruz demişlerdir. İthal telefonları kullanıyoruz, ancak bize özgü yeni bir telefon geliştirmek için çalışmıyoruz; böyle bir işe niyetlenmiyoruz bile... Mucitlere ihtiyacımız var...Patent ve marka ortaya koymalıyız... Bugün araba yapıyoruz diyoruz, ama patenti bize ait değil. Bize ait olmayan şeyin bize ait olduğunu kabul etmek doğru bir şey değildir...

Tarih denince Ordu’da akla sadece kilise, sur ve kale geliyor... Kendi eserlerimiz, daha geniş anlamda kültürümüz bize unutturulmuş... Bölgemizi Türkleştiren “abdalân-ı Rûm”un yatır hâline gelen

mezarları, “boş inanlar” diye, kitaplara ve ansiklopedilere geçirilmiştir... Ülke bizim olduğuna göre elbette eski kavimlerden ya da gayr-ı Müslimlerden kalan eserler de bizim kültür envanterimize dâhildir... Bunlarla birlikte, eski bir camiden bir köy adına, bir Osmanlı köprüsünden bir menkıbeye, beş yüz yıllık bir çınar ağacından bir türküye kadar Müslüman Türklere kalan maddî manevî bütün kültür varlıkları araştırılmalı, korunmalı, işlevsel hale getirilmelidir. Kültürümüze yeniden dinamizm kazandırılmalı, yaratıcı kılınmalıdır. Çağın evrensel buluşları çerçevesinde hangi kökenden gelirse gelsin ülkemizin mevcut kültür varlığı yeniden yorumlanarak geliştirilmeli ve kültürümüz bütün insanlığın istifade edebileceği bir medeniyet haline dönüştürülmelidir...

A.ÖZTÜRK:(Soru-7):Arkeolojik bir konu ama Ordu’lu bir tarihçi ve kültür araştırmacısı olarak Kurul Kalesi ve Kibele Heykeli ile Ordu tarihi bu buluntulardan neler elde etmiştir?.Yani bu heykel ile Ordu ne kazanmış oldu?

B.YEDİYILDIZ: Her şeyi yerli yerine oturtmak lazım. Daha önce de belirttiğim gibi, Ordu yöresi, Osmanlılardan önce Hacıemiroğlu Beyliği zamanında fethedildi. 1427’de Osmanlılar tarafından ilhak edildi. 1455’te Ordu yöresinüfusunun % 94’ünü Müslüman Türklere teşkil ediyordu. Fetih sırasında Türklere teslim olan gayrimüslim nüfus, Allah’ın emaneti olarak kabul edilmiş ve korunmuştur. Bölgede Türklere önceki kavimlerden kalan tarihi eserleri de böyle telakki etmek gerekir. Bu toprakların altında veya üstünde olan her şey bizimdir. Kurul Kalesi’nde bulunan Kibele heykeli de bizimdir, Yason Burnu’ndaki kilise de... Bunlar çoklarının belirttiği gibi yöre turizminin canlanmasına katkıda bulunur elbette ama onun ötesinde başka bir işlevi daha vardır. Allah Kur’an’da şöyle diyor: “Sizden önce de yollar-yöntemler gelip geçmiştir. O halde yeryüzünde dolaşın da yalanlayanların sonu nice olmuştur görün”(III/137).Eski kavimlerin bugüne gelen kalıntıları, görüp anlayanlar için ibret alametleridir. Üstelik görmek için başka yerlere seyahat yapmaya lüzum kalmaksızın gözümüzün önünde bulunmaktadırlar... Medeniyetlerin yeniden dirilişinde bunların da rolü vardır ve olmalıdır. Selçuklular olsun Osmanlılar olsun kendilerinden önceki kültür ve medeniyetlerden yararlanmışlardır. Doğrusu budur ve öyle olması lazımdır.Ölü ve diri kültürlerin tümünün incelenmesi, anlaşılması, özümlemesi ve bunların, yeni medeniyet yaratıcılığımız içinde yeniden kullanılması gerekmektedir. Mesela Mimar Sinan böyle yapmıştır. Çağın bilgi birikimini

bilip anlayarak kendi özgün eserlerini inşa etmiştir. Eserlerini yaparken kendisini bile tekrar etmemiştir. Sürekli yeni bir gelişmeye imza atmıştır. Bugün Mimar Sinan'ı hala taklit etmeye devam ediyorsak, bu durumdan utanmalıyız. O'nu mutlaka aşmalıyız. Çok daha iyilerini yapmalıyız. Mimaride ve bilim alanlarının hepsinde daha başarılı olmalıyız ve daha büyük işler yapmalıyız. Üniversitelerimiz öncü olmalılar.

A.ÖZTÜRK;(Soru-8):Yaptıklarınızla Ordu'ya, toprağınıza ve insanınıza karşı olan tarihi görevinizi tamamlamış oldunuz mu?.Çünkü eserlerinize ve çalışmalarınıza baktığımızda son zamanlarda yeni bir çalışma ve eser göremiyoruz. Bunun sebepleri nelerdir?.Takdir mi görmediniz, yeter artık mı dediniz, gerisini de başkaları mı yapsın istediniz?

B.YEDİYILDIZ: Aslında iş bitmiş değil, hiç bir zaman bitmez de... Daha yapılacak çok iş var... Emekliliğim öncesinde, özellikle son onbeş yirmi yıl içinde idari işlerle çok meşgul oldum... Üstelik bunlar kendi isteğim dışında oldu... Bilimsel araştırmalarımı mesai mefhumu tanımaksızın gece gündüz çalışmak suretiyle gerçekleştirdim. Kapsamlı araştırmalar ferdi çalışmalarla tamamlanamıyor. Kurumsal ekip çalışmalarını gerektiriyor. Aynı heyecanı taşıyanların bir arada olması lazım... Türkiye'de kurumlarda devamlılık yok. Bilim adamı kendi kabuğuna çekilip çalışmak zorunda kalıyor. Ben zamanımı biraz da bulduğum kurumları kurumsal araştırmalar yapabilecek yapılara kavuşturmak için geçirdim. 2009 – 2012 yılları arasında, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nda gerçekleştirmeye çalıştığım yasal, bilimsel ve bilişimsel yapı incelenirse ne demek istediğim anlaşılacaktır. Benim kişisel araştırmalarımda devam ediyor... Ömür olursa inşallah onların yayımlandığını da görürüz...

A.ÖZTÜRK;(Soru-9):Artık özele geçelim. Ba-haeddin Yediyıldız şimdi nerede yaşıyor? Neler yapıyor? Toprağının kokusunu ne kadar öznlüyor? Ordu'sunu neyi gibi görüyor? (ana, baba, evlat, sevgili vs.)

B.YEDİYILDIZ: Ankara'dayım ve 40 yıldır orada ikamet etmekteyim. Her ne kadar Ankara'da yaşasam da daima Ordu'lu olarak kaldım. Dünyanın merkezi Türkiye,Türkiye'nin merkezi Ordu, Ordu'nun merkezi de Hoşkadem'dir. Buralar benim doğup büyüdüğüm yerler oldukları için öyledir. Memleketimi asla ihmal etmedim ve etmem. Senede birkaç defa Ordu'ya gelirim. Çünkü bu topraklarda doğupbüydüm. Sularının, kuşlarının seslerini dinledim. Dere-

lerinde, dağlarında dolaştım. Anamın, babamın ve diğer aile büyüklerimin ebedi istirahatgâhları da burada.... Nasip olur mu bilmem ama günü geldiğinde ben de ebedi olarak onların yanında olmak isterim.

A.ÖZTÜRK;(Soru-10):Genç nesillerin tarih şuuru kazanmaları için sizce neler yapılmalıdır?.Bu şuura sahip olmayanlarda neler eksiktir?

B.YEDİYILDIZ: Bu büyük bir problem. Milli Eğitim ve Üniversite problemi. Düzeltmeye önce üniversitelerden başlanmalıdır.Çünkü geleceğin nesilleri üniversitelerdeyetiştirilmektedirler. Mümtaz Turhan'ın bu konudaki görüşleri uygulanma imkânına sahip olabilselerdi, bugün Türkiye bambaşka yerlerde olurdu... Kendimizi ve dünyayı iyi bilmeli, diğer bir ifadeyle toplum olarak her alan ve konuda bilinenlerin tümünü bilmeli, ancak bunlarla yetinmeyip her alanda özgün bilgi üretmeliyiz.. Sonra da bunları kendi değerlerimizin hedefi doğrultusunda uygulamaya koymalı ve bütün dünyaya barış ve refah getirmek için çalışmalıyız.

A.ÖZTÜRK;(Soru-11):Orşeyab'ın yazı hayatına dair teklif ve önerileriniz neler olabilir?. Ordu'nun tarih,kültür ve sanat hayatına nasıl katkı sunabiliriz?

B.YEDİYILDIZ: Özgün olmalı. Merkez'de daima Ordu bulunmalı. Ordu yerelindenulusal ve evrensel seviyelere doğru yol alınmalıdır... Geçmişe veya başkasına özenmeden yeni hayaller kurmalı ve onların gerçekleştirilmesi için gayret sarfedilmelidir. .

A.ÖZTÜRK;(Soru-12):Bu dergiye ileride nasıl katkı sunmak istersiniz?

B.YEDİYILDIZ: Hele bir yola koyulalım, inşallah elimden geldiğince katkıda bulunmaya gayret ederim. Tekrar hayırlı olsun diyor, dergi ekibi arkadaşlarımıza başarılar diliyorum.

A.ÖZTÜRK; Hocam kıymetli zamanınızı bizlere ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Allah sağlıklı, hayırlı uzun ömürler versin.Ordu için daha çok işimiz var.Size her zaman müracaatımız olacaktır. Allah'a emanet olunuz.

B.YEDİYILDIZ:Ben de teşekkür ederim. İlk sayınızda bir röportajla bana da yer ayırdığınız içinçok mutlu oldum. Ordulu hemşerilerime ve dergimizin okuyucularına selam,sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

HAC FARİZASI

ve

ON DOKUZUNCU YÜZYILDA TÜRKİSTANLI HACILAR

PROF. DR. Ergin AYAN

Ordu Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

Hac olgusu dinlerin birçoğunda şu veya bu şekilde var olmakla birlikte, bazılarında daha önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Hac olgusunu beş noktada değerlendirmek mümkündür: Birincisi tabiatüstü bir gücün onuruna ziyaret yolculuğu yapılır. İkincisi Hac kutsal bir mekânda gerçekleştirilir. Üçüncüsü Hac yolculuğuna kutsal bir tarihte bir bayram günü çıkılır. Dördüncüsü Hac kolektif bir olaydır. Beşincisi ayin ve ibadet ederek yerine getirilir.

Demek ki, birçok dinlerde mevcut olan Hac ibadeti kavram ve anlam olarak birbirleriyle iç içe geçmiş durumdadır. Bu ibadette bir toplumun dini hayatının çerçevesinde, insanın yaşamına yön ve anlam veren Hac edilen kutsal yerler, insanın dini gelişmesinin tüm evrimini kapsayacak şekilde ele alınmalıdır. Dolayısıyla insanın fitratı bu tür yerlere olan temayülleriyle birlikte okunmalıdır. Yine de Haccın tarihsel süreciyle ilgili tam bir senteze rastlamak mümkün değildir. Kuran'daki bilgiler bile Haccın İslâm'a kadarki evrensel tarihi olarak değerlendirilemez. Buna mukabil anlaşıldığı kadıyla Hac mekânları çeşitli diğer dinlerde de olduğu gibi, insanın bir nevi Tanrı ile buluştuğu, ilâhî huzura eriştiği ve günahlarının affedildiği yerlerdir.

Bir yere kutsallık atfedilmesinin birkaç nedeni sayılabilir. Bunlardan birincisi, kutsal mekânın bizzat Tanrı tarafından gösterilmesidir ki, bunun bir örneği Kudüs'teki Süleyman Tapınağı'dır. İkincisi Tanrı'nın o yerde kudretiyle hazır bulunuşu. Nitekim pek çok dinde Hac edilen mukaddes mekânda Tanrı'nın ikamet ettiğine inanılmıştır. Üçüncüsü Tanrı'nın o yerde görünmesi. İsraililerin Kenanlılardan miras olarak devraldıkları ve muhafaza ettikleri pek çok eski mabede karşı tavırları bunu gösterir. Dördüncüsü Tanrı'nın o yerde gücünü izhar etmesi: Tanrı Yahova'nın Sina dağında Hz. Musa ile konuşmuş

olması ve Kur'an'a göre oraya tecelli etmesi. Bu sebeple burası Yahudilerce kutsal sayılmıştır. Çeşitli dinlerde bunun örneğine pek çok kez rastlamak mümkündür. Hindistan'da ise başta Varanasi olmak üzere pek çok hac ve ziyaret yerinin Hindular tarafından en kutsal yerler olarak kabul edilmesi bunun en tipik örneklerindedir.

Kâbe'nin menşei hakkında yeterli derecede aydınlatıcı tarihi malumata sahip bulunmuyoruz. Muhtemelen suyu gayet kit olan bu vadideki Zemzem kaynağı, bu kutsal mahallin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Mekke'nin etrafını çeviren siyah taşlardan yapılmış olan Kâbe'nin ne zaman inşa edildiği hususunda İslâmiyet'ten önceki devir için birçok rivayetler bahis mevzuudur. Bu rivâyetlere göre Kâbeyi ilk önce ziyaret eden meleklerdir. Hz. Adem, Arafat'ta Hz. Havva ile buluştuktan sonra, melekler Beytullah'ın etrafındaki mukaddes yerleri göstermiş meleklerin rehberliğinde haccetmiştir. Kur'an-ı Kerim, Kabe'yi ilk ve en eski ibadet ve kulluk merkezi olarak tanıtanın yanı sıra bu mekânı, bir kulluk merkezi olarak tanıtır ve şöyle buyurur: "Şüphesiz, alemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mâbed), Mekke'deki (Kâbe) dir." Ancak, tarihi kayıtlar Hz. Muhammed ile başlamaktadır.

Arami dilindeki buhar yahut ruh kelimesinden türeyen Hubel adlı put, gerçekte Kâbe'nin baş putuydu ve insan suretindeydi. Bu putun yanı başında talih ve kısmeti okuyan, geleceği keşfe çalışan kutsal fal okları bulunmaktaydı. Mekke'nin fethinden sonra bu put ve diğerleri Hazreti Muhammed tarafından tamamen yıkılmıştır. Daha sonra İslâm'ın Hac ibadetinin ifa edildiği yer haline gelen Kâbe, gösterişten uzak, mütevazı, kare prizma şeklinde basit ve sade, başlangıçta damsız, siyah renkli bir taşın (Hacer'ül-Esved) muhafaza edildiği

bir bina idi. Müşrikler tarafından burası her yıl tavaf edilir ve özel kurbanlar burada kesilirdi.

İslâmi inanişâ göre Kâbe, semavi bir örnek alınarak Hz. Adem tarafından inşa olunmuş, Tufan'dan sonra da Hz. İbrahim ve oğlu İsmail tarafından birlikte bina olunmuştur. Bu hususta Kur'an'da şu ayetler yer almaktadır: "İbrahim ve İsmail Kâbe'nin temellerini yükselttikleri zaman, "Rabbimiz bunu bizden kabul buyur, şüphesiz ki sen her şeyi duyan ve bilensin" dediler "O vakit Kâbe'yi insanlar için sevip kazanma ve güven yurdu yaptık. Siz de Makam-ı İbrahim'den bir namaz yeri edinin". "Allah Kâbe'yi o Beyt-Haram'ı insanlar için hayat ve güven durağı yaptı". "Habibim, hatırla o zamanı ki, biz Kâbe'nin yerini İbrahim'e bildirmiş ve ona: "Bana hiçbir şeyi ortak koşma. Beytimi tavaf edenler, orada oturanlar, rükû ve secde edenler için iyice temizle" diye vahyetmiştik"

Kur'an-ı Kerim'de İsmail'in Hz. İbrahim tarafından Mekke'ye getirildiği ve Kâbe'nin inşasında birlikte çalıştıkları kaydedilir. Mekke'ye üç defa gelen ve üçüncüsünde Kâbe'nin yapımının ardından insanları hac için davet edip görevini tamamlayan Hz. İbrahim'in İsmail'i burada bırakarak Filistin'e döndüğü rivayet edilmektedir. Bu münasebetle önce mağrur ve kibirli Beni Cürhüm ve daha sonra puta tapma âdetini buraya sokan Beni Huzaa kabilelerinin eline geçinceye kadar Kâbe'nin muhafızlığı ve bakımı İsmail soyundan gelenler tarafından yürütülmüştür. En sonunda da Kureyş kabilesinin eline geçen Kâbe'de Hz. İsmail'in koyduğu esaslar tekrar yürürlüğe konulmuştur. Hz. İsmail, binayı tekrar inşa etme işine koyulduğunda Cebrail vasıtasıyla Hacerü'l-Esved'i almış ve bugün de Kâbe'nin içinde bulunan köşeye yerleştirmiştir ki Hac ibadeti sırasında önem taşımaktadır.

Aşağıdaki ayetlerden insanları hac için ilk davet edenin Hz. İbrahim olduğu anlaşılmaktadır: "Zira Biz vaktiyle İbrâhim'e Beytullah'ın yerini belirlediğimiz zaman: "Sakin Bana hiç bir şeyi ortak koşma ve Ben'im Mâbedimi tavaf ederken, kıyamda, rükûda veya secdede olarak ibadet edenler için tertemiz tut!" Hem bütün insanları hacca dâvet et ki gerek yaya, gerek uzak yollardan gelen yorgun argın develer üzerinde sana gelsinler. Gelsinler de bunun kendilerine sağlayacağı çeşitli faydaları görsünler ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanları, belirli günlerde Allah'ın adını anarak kurban etsinler. Siz de onların etinden hem kendiniz yiyin, hem de yoksula ve fakire yedinir.

Yukarıdaki ayetlere göre Hz. İbrâhim hac ibadetini tespit ederek Kâbe'nin her yıl ziyaret edilmesini sağlamış ve oğlu Hz. İsmail'i de orada

bırakıp Filistin'e dönmüştür; o tarihten sonra gelen peygamberler de ümmetleri de Kâbe'yi ziyaret etmişlerdir.

Hz. Peygamber'den evvel hac, putperest gelenekleriyle birlikte sürdürülmekteydi. Bunlar arasında dikkate değer bir husus, Arapların hac esnasında kurulan panayırarda alış-veriş de yapmalarıdır. Araplar sadece Arafat ve Mina'da buldukları üç günde alışveriş yapmazlardı. Mina'da şeytan taşlama ve kurban kesme bittikten sonra toplantılar düzenlenir, şiirler okunur ve kabileler ataları ile övünürlerdi. Kur'an'ı Kerim'de bu toplantılar "Hac ibadetini bitirince atalarınızı zikrettiğiniz gibi, hatta ondan daha fazla Allah'ı zikredin" ayeti ile kaldırılmıştır.

Bir yerin etrafında dönmek, donanmak anlamındaki hac kelimesi, eski bir Sami tabiridir. Kelime Arapça'da gitmek, yönelmek, ziyaret etmek manasına gelir. Fıkıh terimi olarak belirli imkânı olan Müslümanların, ömründe bir kere, Kâbeyi ziyaret, Arafatta ve Müzdelifede durmak, Minada şeytan taşlamanın da içinde bulunduğu belirli ibadetleri belirli zaman içinde yerine getirmeyi ifade etmektedir. Hac ibadeti ile ilgili ayetin meali şöyledir: "Hacca gidip gelmeye gücü yetenlere, Allah için, Kâbe'yi ziyaret etmek farzdır. "

İslami kaynaklarda geçmişi Hz. Adem'e kadar dayandırılan haccın Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi semavi dinler ve Sümer, Hint, Hitit, Çin, Japon ve Helenisi-Roma dinlerinde de mevcut olduğu bildirilir. Haccın hikmetleri, tarihçesi, edebiyatı ve hatıratı konusunda da çeşitli eserler kaleme alınmıştır. Hac, Kur'an-ı Kerim'de bir sureye isim olarak verilmiş, farziyeti, eda şekli ve hikmetleri hakkında çok sayıda ayet nazil olmuş ve bu ayetlerin tefsiri mahiyetinde birçok hadis nakledilmiştir. İslâmiyet'in beş esasından biri olan hac, hicretin 9. yılında farz kılınmıştır. Haccın farz olduğu hükmü, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'te bildirilmiş ve bu hüküm konusunda Müslümanların görüş birliği (icmâ) gerçekleşmiştir.

Dinde; İhrama girerek Zilhicce'nin 9. gününde Mekke'nin kuzey doğusunda Arafat denilen yerde vakfe yapmak, Zilhicce'nin 10. Günü Mina denilen yerde temsili büyük şeytanı taşladıktan ve kurbanı kestikten sonra, Kâbe'yi usulüne uygun olarak tavaf etmek; Safa ve Merve tepeleri arasında say etmektir. Haccetmek, kulun Allah'ın "haccedin" emrine uymasındır. Kul, bunu yapmakla manevi kirlilerden temizlenir, geçmiş günahları bağışlanır. Nitekim Hz. Muhammed "Kim şartlarına uygun olarak hacceder, onu çirkin ve günah sayılan şeylerle kirliletmezse, o kimsenin geçmiş günahları

bağışlanır" buyurmaktadır.

Bir başka Kur'ani örnek, Allah'ın hacca çok özel bir saygınlık atfettiği ve onu bütün insanları kuşatan kitlesel bir halk hareketi; bir kıyamın kaynağı olarak tanıttığı şu ayet-i kerimedir: "Allah, Beyt-i Haram Kâbe'yi insanlar için bir ayaklanma kaynağı kıldı." Yeryüzündeki tüm insanları harekete geçirip kıyama kaldıracak en önemli etken, herkesin namaz için yöneldiği, etrafında tavaf ettiği, çevresinde duaya durduğu ve haremde oturup ilâhî ayetler üzerine tefekkür ettiği ev dir.

Hac, sahip olduğu özel değer ve itibardan dolayı insanlar için şeref ve itibar kaynağı olan ilahi bir ahittir. Bu yüzden hacca farz kılan ilahi tabir, namaz ve zekâti farz kılan "Namazı tam kılın, zekâti hakkıyla verin!" hitabında olduğu gibi emir kipiyle değil; özel bir ilahi ahit ve sözleşmeyi ifade eden bir dille ifade edilmiştir: "O evi hacetmek, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır." Böyle bir tabir, diğer ibadetlerle ilgili hiç kullanılmamıştır.

Ehlibeyt yoluyla elimize ulaşan rivayetlerin ışığında Haccın farz olunmasının sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Doğudan ve batıdan insanların bir araya gelmeleri ve tanışmaları
2. Ekonomik canlılık
3. Hz. Peygamberin iz ve hatıralarıyla tanışmak
4. Tövbe ve Allah'a yeniden dönüş
5. Hayır ve mağfiret talebi
6. İnfak ve ihsan
7. Bedenlerin zorluklara alıştırılması
8. Bedensel haz ve şehvetlerden uzaklaşmak

İnsanların hem din hem de dünyalarının iyilik ve ihtiyaçlarını temin eden ve hem bireysel sonuçlar (arınma) hem de sayısız sosyal faydaların kaynağı olan diğer onlarca sebepten daha söz edilebilir.

Yüce Allah, Haccın gerçekleştiği zaman ve mekânı; hac ve umre ziyaretini eda eden kimseleri, Hac kurbanlıklarını ve hatta bir hayvanın kurbanlık olduğunu belirtmek için boynuna asılan nişaneyi dahi birer ilahî şiar diye nitelendirir: "Ey İnananlar! Allah'ın nişanelerine, hürmet edilen aya, hediye olan kurbanlığa, gerdanlıklar takılan hayvanlara, Rablerinden bol nimet ve rıza talep ederek Beyt-i Haram'a yönelenlere sakın hürmetsizlik etmeyin." "Şüphesiz Safa ile Merve Allah'ın şiarlarından"dır" "Kim de Allah'ın hürmet edilmesini istediği şeylere saygı gösterirse bu, kendisi için Rabbi katında

şüphesiz hayırlıdır." "Kim Allah'ın şiarlarını yüceltirse, şüphesiz bu, kalplerin takvasındandır."

Hac yolculuğunda bir çok ülkeler görülür, çeşitli milletlere mensup insanlarla tanışılır; Çünkü, Allah (s.s.) Kur'an-ı Kerim'in Hucurât suresinde mealen: "Ey insanlar Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız" buyurmaktadır.

Onların adetlerini ve yaşayış tarzlarını yakından görme fırsatı bulunmuş olunur. Böylece; Kültür ve hayat tecrübelerini artıran birçok yeni bilgiler elde edilmiş olunur. Bu bilgileri değerlendirerek onlar hayat seviyeleri; ekonomik durumları, kültürleri, sanat anlayış ve zevkleri yanında dini yaşantıları da değerlendirilir. Aynı zamanda İslâm ülkeleri ve Müslüman toplumlar arasında bir yardımlaşma bağı kurulma imkânı sağlanmış olur ki, bunun en güzel örneğini gidip görenler müşahede etmişlerdir. Şöyle ki; Bir Pakistanlı ile karşılaştığınızda, sizi kardeşim diye, yakın bir ilgi ve sıcak bir davranışla kucaklar bağrına basar. Beytullah'da namaz kılarken, Afrikalı bir zenci seccadesini açarak size yer verir. Zemzemden su alırken sıkıştığınız anda ve bunaldığınız bir sırada bakarsın ki hiç tanımadığın biri yardımına koşmuş ve destek olmuştur. Herhangi bir Türk hacısı Arafat, Müzdelife veya Mina'da kaybolmuştur. Bir başka ülkenin hacıları onu yanlarına alıp, Türk hacılarına veya kabilelerine getirip teslim etmişlerdir. Bundan daha güzel bir yardımlaşma örneği olur mu?

Ayrıca, Hac, Müslümanlar arasında gerçek eşitliği yansıtan bir aynadır. Zengin-yoksul, makam sahibi olan veya olmayanlar arasında bir fark ve ayrım olmaksızın, hepsi tek model bir elbise giyerek (ihram), dillerin ayrı olmasına rağmen hep aynı duaları terennüm ederler. Bu ise eşitliği en iyi şekilde ortaya koyar. Hac etmek için o mübarek yerlerde toplanmış olan bütün Müslümanların kalbi, tek bir kalp gibi aynı duygularla çarpar. Aynı kalple bir olan Allah'a yalvarır, bütün istek ve dileklerini Allah'a arz edip sunarlar. Bu tek tip elbise ile herkes eşit olmuş, farklılıklar ortadan kalkmış olur. Hiç kimse kendisini sosyal mevki ve varlığından dolayı diğerlerinden üstün görmez. Aslında bütün Müslümanlar bilir ki, insanların esasen birbirine karşı bir üstünlükleri yoktur. Bu hususta Hz. Peygamber: "Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın Araba bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadadır" buyurmuştur.

Türkistan'da Hacca ait bilgilerin bazı diplomat ve devlet adamlarının raporlarına ve "Hacname", "Sefername" gibi eserlere dayandığı görülmektedir. 19. yüzyıl sonu ile 20. Yüzyıl başlarında Hac anı ve

izlenimlerini kaleme alanlar arasında Abdulmanih Kargalı (1784-1826), Ali Cokri (1826-1889), Murad Ramzi (1854- 1934), Abdurrahman İbrahim (1857-1944), Musa Bigi (1875-1949) gibi âlimleri sıralayabiliriz.

Ayrıca 1898-1899 yıllarında, hac yol güzergâhı, bölgenin dini-siyasi ve epidemiyolojik durumu (sağlık şartları) hakkında rapor hazırlaması için Rus ordusunda görevli subay Abdulaziz Davletsın (1861-1920) hükümet tarafından hacca gönderilerek kapsamlı bir rapor hazırlaması sağlanmıştır. Rapor neticesinde "Müslüman hacılar için geçici kurallar" geliştirilmiş ve uygulamaya konmuştur.

İldar Nurimanov tarafından hazırlanan "Hacılar, Devlet Görevlileri ve Ulemâ Gözüyle Hac" adlı eserde o günün hacı sayısı ve hangi meslekten oldukları hakkında verilen bilgiler önemlidir.

1902 yılında Ostoriceskiy Vesnik dergisindeki "Cidde'ye Yolculuk" adlı yazısında D.F. Sokolov Hacca kabul şartları ve hacıların yaşam koşulları hakkında, M.E. Nikolskiy tarafından 1911 yılında yine aynı dergide kaleme alınan "Müslümanın Mekke'ye Hac Yolculuğu" makalesinde de Rusya ve Türkistan'dan Hacca gidilen yol güzergâhı hakkında bilgiler verilmektedir. Rusya Müslümanları 19.yy sonları ile 20.yy başlarında yaşadıkları bölgelere göre farklı Hac güzergâhları kullanmışlardır. Semerkand-Buhara yolu kendileri için daha yakın, ucuz ve kolay olma açısından Türkistanlı hacı adaylarının tercih ettiği yoldu. Sadır Eke'nin kullandığı Karadeniz yol güzergâhı ise diğerlerine nazaran tehlikesiz ve fiziki şartlar açısından kolay olduğundan daha çok

tercih edilmiştir. Bu yolu, Türkistan tarafından gelen hacılar da kullanmışlardır. Türkistanlı hacılar demir yoluyla Krasnobods şehrine oradan Hazar Denizini geçerek Bakü'ye buradan da tren kullanılarak Rostov üzerinden Odessa şehrinde toplanmışlardır. Sahil şehri Odessa'da toplanan hacılar İstanbul, Süveyş ,Cidde veya Yanbo şehirlerinden Mekke ve Medine'ye geçerlerdi.

20. Yüzyılın başlarında Kırgızistan'dan Hacca gidenler de olmuştur. Arşiv belgelerinden anlaşıldığına göre 6 Ekim 1901 yılında Küngöy-Aksuu vilayetinden Sadır Ake Colbolduoğlu (76 yaşında) yanındaki dört kişi: Sadır Ake'nin ağabeyi o sırada 81 yaşında olan Esengul Colbolduoğlu, 56 yaşında olan Alaman Kuttukoco, 54 yaşında olan Caysan Manatayoğlu, Mekke ve Medine'ye gitmek için Vali İmankul Abdibekuoğlu'ndan izin almışlardır.

10 Ekim 1901 yılında Yedisu vilayetinin askeri valiliğinin vali yardımcısı Ostaşkin tarafından yazılmış olan Mekke ve Medine'ye gitmek için yurt dışı pasaportunun verilmesi hakkındaki emre (Ruşçası-Prikaz) göre 15102 numaralı pasaport Küngöy-Aksuu vilayetinin yerlisi 76 yaşındaki Sadır Colboldin'e 6 aylık süre için verilmiştir.

Arşiv belgelerinden anlaşıldığına göre Hacılar Hacca deniz yoluyla Karadeniz'deki Feodosya ve Batum şehir limanları vasıtasıyla gideceklerdir. Bu yazılı belgenin altında hacılar kendi el yazıları olan Arap harfleri ile Hac ziyaretini tamamladıktan sonra vatanlarına döneceklerini ayrıca taahhüt etmişlerdir.

AKŞAMA SONE(sonnet) / Musa İŞLEYEN

Soğuk bir fıslıtyla irkildi su
Gece, etrafa serdi örtüsünü...
Belli değil şaşkın rüzgârın yönü
İpissiz doğa...Yalnızlık duygusu!...

Yıldızlar ağaçlara kurmuş pusu
Fırsat biliyor artık biten günü;
Gizliyor aydınlıktan ürktüğünü...
Canlılarda hep yaşama arzusu...

Kuşlar uykuda artık; sessiz, ürkek...
Pıt pıt atmakta o minicik yürek
Sessizliği bozdu uluma sesi...

Gökyüzü nedense bu gece alçak;
Tepelere dokundu dokunacak!
Etrafta rüzgârın nemli nefesi...

ŞİMDİ YOKUM ŞEHRİNDE / Fuat HUYSUZ

Şimdi yokum şehirde,
Olur muyum da bilmiyorum,
Artık bakma uzun uzadıya yollarıma,
Döner miyim de bilmiyorum,
Nefesinden buğulanmış camlara yazma 'Seni Seviyorum'
Sever miyim de bilmiyorum,
Uzatma bana ellerini yalandan da olsa
Tutar mıyım bilmiyorum

Şimdi yokum şehirde
Olur muyum da bilmiyorum,
Ne canlar verdim bu aşk uğruna
Bir can daha verir miyim bilmiyorum,
Hep kulaklarımdaydı 'Seni Seviyorum' deyişlerin,
Deme artık sever miyim de bilmiyorum,
Kaç defa çaldım kapılarını her defasında döndüm ardı ardına,
Kırsan da artık kapılarımı açar mıyım bilmiyorum.

DUY SESİMİ SEVGİLİ / Erkan GÜL*

Uyuyamadım be sevgili
Gündoğumu izleyişimiz geldi aklıma
Aldım resmini birde kahve
Yazdım herşeyi satır satır kalemimle
Sen geldin yine gitmeyi bilmediğin gibi
Uyku görmedim gidiyorum dediğin günden beri
Senin için yazdım herşeyi sevgili
Bu sefer de dinle beni
Bizi nasıl anlatıyorum
Duy işte isyan edişlerimi
Duy be vefasız sevgili hıçkırıklarımı
Ve kalbimin kırıklarını
Duy artık
Sensiz olmuyor işte girmiyor gözüme uyku
Etmiyor hiç bir yastık senin gibi bana dostluk
Etmiyor hiç bir gündoğumu senin gibi sevgi sözcükleri
Zamanla anladım işte varmış elbet benim de hatam
Gurura bıraktım
Seni sevmeyi
Yapamadım seni silmeyi
Yapamadım bizi unutmayı
Uyku girmedi işte sensiz iken gözlerime Duy be sevgili

* 1995 Ordu Fatsa doğumlu Ünye Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi öğrencisi şiire gönül vermiş genç yeteneğimiz)

FINDIK KABUĞUNDAKİ SEVDALAR

Ufuk ERSOY

Köyün hemen alt yamacından akıp giden derenin ortasına doğru uzanmış büyük kayanın üzerinde kurulmuş çilingir sofrasında üç genç Hüseyin, Hikmet ve Mehmet keyifle yudumluyorlardı içkilerini.

Hikmet, içkinin etkisiyle, sözleri pek anlaşılmasa da, sarhoşluğunun etkisiyle dolaşan diline inat türküsünü söylemeye devam ediyordu.

"Ordu'nun dereleri, aksa yukarı aksa, vermem seni ellere, Ordu üstüme kalksa, sürmelim aman..."

Yanlarında Hüseyin'in yanından hiç ayırmadığı köpeği Kara, sadık bir dost gibi her an peşlerinde, sessiz sedasız bekliyordu.

Sağlı sollu fındık bahçelerinin arasından bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla yolunu bulan derenin tam ortasında, sıcağın etkisiyle bunalan gençler, belden üzerilerini soyunmuş, çıplak bedenleriyle büyük taşın üzerine uzanmışlardı. Ölü gibiydiler. Hiç kıpırdamadan yatıyor, içkinin verdiği uyuşuklukla birbirleriyle konuşamıyorlardı bile. Belli ki bu içki muhabbeti başlayalı uzun süre olmuştu.

"Hüseyin."

"Hi."

"Çok içtik ula."

Derenin suları, yosun tutmuş kayalar üzerinden geçip, büyük kayaya tokat atar gibi vuruyor, sular önüne kattığı çer çöple bir anda

köpürüp yoluna devam ediyordu.

Hüseyin başının altına koyduğu gömleğiyle karanlık gökyüzünü aydınlatan yıldızlara bakarak uykusunu yenmeye, ayık kalmaya çalışıyordu. Oysa altından akan suyun sesi bir süre sonra onu uyutacak kadar uyuşturuyor, göz kapaklarını ağırlaştırıyordu.

Zaman çabuk geçmiş, şişedeki içkiler bitirilmiş, ufak ince belli bardaklarda son yudumlar kalmıştı.

Güçlülükle, ay ışığından faydalanarak saatine baktı Hikmet. Sonra ayağa kalkmaya çalıştı. El yordamıyla, güçlülükle.

"Ben gidiyorum Hüseyin, zaten karıyla papazız, daha kötü olmayalım."

Hüseyin engel olmak istedi. Yarı sinirli.

"Dur ula, daha bir küçük var."

"Yeterince içtim zaten, evin yolunu bulabilirsem iyi valla. Bensiz devam edin." dedi ve hafif yalpalayarak kayadan aşağı süzüldü. Ayağı derenin içine girdi. Paçasına kadar ıslandı pantolonu. Sallan sallana patika yoldan ilerleyip karanlıkta kayboldu. Giderken türkü söylemeye devam etti.

"Oy Mehmetim Mehmetim, sana küsüm demedim.

Beni sana geçmişler, vallahi ben demedim.

Süremelim amman..."

Sesi yavaş yavaş azaldı. Bir süre sonra hiç duyulmadı. Ardından Hüseyin.

"Sen bilirsin."

Canı sıkılmıştı Hüseyin'in. O gece büyük kayanın üstünde hem içecek, hem de içini dökecekti arkadaşlarına. Yan tarafında uzanmış Mehmet'i gördü bir anda.

"Mehmet..."

Cevap vermedi Mehmet.

"Ben gidiyorum ula biliyor musun?"

Bir yanıt gelmedi Mehmet'ten. Derenin suyu akmaya devam etti. Önüne baktı Hüseyin. Dayak yemiş küçük bir çocuk ezikliğinde ağlamaklı konuşmaya devam etti. "Bıktım ula buralardan. Bu köyden, bu insanlardan, fındıktan. Gideceğim la. Neresi olursa. Tek buradan uzaklaşayım da neresi olursa kabulüm. Kim bilir adam gibi bir iş bulurum la. Belki de evlenirim. Eli ayağı düzgün bir kız buldum mu gerisi kolay. Çalışır çabalar evimi barkımı geçindiririm. Yoksa burada çürüyüp gideceğim la. Aha yaşım geldi otuz beşe. Elimde avucumda ne var. Hiç bir şey. Babamın gözüne bakıyorum hala. Eşek kadar oldum la. Lakin adam olamadım maalesef. Ne diyorsun la gideyim değil mi."

Yanında uzanmış olan Mehmet'e tekrar baktı Hüseyin. Derin uykuda olduğunu anladı. Sızmıştı. O kadar lafı kime etmişti.

Derenin akan suyu dinlemişti onu. Bir de sürekli yüzüne bakan Kirli. Her kelimesini, her cümlesini yutup alıp götürmüştü içinde. Mehmet'in omuzunu sallayarak uyandırmaya çalıştı.

"Kalk ula Mehmet. Güya muhabbete geldik buraya."

Gözünü zar zor açabildi Mehmet. Uyku sersemi etrafına baktı.

"Ula sızmışım ya ben. Hikmet nerede."

"Hikmet gideli yıllar oldu be. Sen bayağı uyudun demek."

Bir anda ayağa kalktı Mehmet. Üstünü başını düzeltti çarçabuk. Gömleğini giydi. Düğmelerini iliklemeden büyük kayanın üzerinden inmeye başladı.

"Kusura bakma Hüseyin. Gideyim artık. Bütün gün bahçede anam ağlamış. Her yanım ağrıyor. Gidip yatacağım. Hem çocuklar uyumamıştır, bekler beni."

Hiç bir şey demedi Hüseyin. Büyük kayanın üzerinden yavaşça aşağı süzülen Mehmet'in ardından baktı sadece.

Mehmet'te karanlıkta kaybolduğunda büyük kayanın üzerinde tek başına kaldı Hüseyin. Altındaki dereden köpüklü sular, taşlara vurarak akmaya devam ediyordu.

Büyük kayanın üzerine yaydıkları sofrada gazete kağıtlarının üzerindeki bir parça ekmeği alıp ağzına attı. Ardından bardağın dibindeki içkisini bir dikişte boğazından aşağı yuvarladı. Midesinde küçük bir yangın hissetti. Gazete kağıdının üzerindeki peynir ve domatesten birer parça koparıp attı ağzına.

Ay ışığı aydınlatıyordu yüzünü. Uzun süre hiç kıpırdamadan karanlığın içerisinde gezindi durdu. Ay ışığında rüzgarla sallanan ağaçların dalları suyun üzerine düşüyordu. Oynak bir kadın gibi dans ediyorlardı sanki.

Uzun süre ağaçların dansını izledi. İzlerken içmeye devam etti. Hiç açılmamış olan küçük şişedeki içkinin yansı bitmişti bile. Kara dilini çıkarmış Hüseyin'e bakıyordu.

Göz göze geldi Kara'yla Gülümsedi Hüseyin. Önce sessiz, ardından kahkahalarla gülmeye başladı.

"Ula Kara, bu ne iştir la. Ne yapıyorum ben. Gecenin bu saatinde büyük kayanın üzerinde. Bir tek sen kaldın ha. Ula sakın sende kaçıp gideyim deme ha. Bozulurum sonra."

Kara söylenileni anlamış gibi yüzüne baktı Hüseyin'in. Hüseyin karşısında bir insan varmış gibi devam etti.

"Ne olacak benim halim Kara. Bir baltaya sap olamadım hala. Param yok, pulum yok. İşim gücüm yok. Hala babamın eline bakarım."

Kara dertli olduğunu anlamış gibi Hüseyin'in yanına sokuldu. Kuyruğunu sallayıp, gözünün içine bakıyordu.

Hüseyin'in karşısında bir insan vardı sanki. Onun gibi düşünen, onun gibi konuşan, onun gibi bakıp, akıl veren...

"Sen olsan kız verir misin bana Kara. Vermezsin değil mi."

Kara'nın konuşmasını bekledi önce. Kısa bir sessizliğin ardından konuşmaya devam etti.

"Bak gördün mü. Hikmet'te Mehmet'te gitti. Çünkü evinde karısı bekler, Kuyruklarını kıstırıp eve koştular. Ben ne yaptım. Hala buradayım."

Neden biliyor musun. Beni bekleyen yok Kara Beni bekleyen yok. Böyle giderse olmayacak zaten."

Oysa zamanında ne kızlar sevmiştii Hüseyin. Daha yirmili yaşlardayken aşağı mahalleden Hacer'i vardı Hüseyin'in. Çok seviyordu onu. Hüseyin'in ilk aşkı, ilk göz ağrısıydı Hacer. Nereye dönse, nereye baksa Hacer'i görüyordu yanında yöresinde. Sanki bu dünyada bir tek o ve Hacer varmış gibi, o gençliğin verdiği heyecanla, bütün gün, bütün gece Hacer'i düşünür, hayaller kurardı.

Kıvr kıvr saçları vardı Hacer'in. Gülümsediğinde yanağındaki gamzeler daha belirginleşirdi. Gizli gizli buluşur, saatlerce hiç konuşmadan elele öylece bakışlardı.

Babası Hacer'i, minibüsçü Hayri'nin oğlu, İsmet'e verdi. Davullu zurnalı düğün yaptılar ona. Gelin arabası olarak babasının minibüsünü süsledi İsmet. Arabaya attığı gibi Hacer'i kendi köyüne götürdü. Olan biteni uzaktan izleyen Hüseyin, Hacer'in bir başkasının ardından gitmesini içine sindiremedi. Kolundan tutup almak için minibüsün ardından koştu bir süre. Tozun toprağın içinde kayboldu. Hacer'le kurduğu dünyası yıkıldı bir anda. Dizlerinin üzerine düştü kaldı öylece.

Ayağa kalkmaya çalıştı. Rüzgarda sallanan fındık dalındaki yapraklar gibi sendeleyerek büyük kayanın ucuna kadar ulaştı. Aşağı doğru baktığında delicesine akan suların köpürerek aktığını gördü. Suyun üzerinde bir odun parçası akıntıya kapılmış, karşı koymadan sürükleniyordu.

Aradan çok zaman geçti. Askere gidip geldi Hüseyin. Zaman her şeyin ilacıdır derler. İlaç gibi gelmişti askerlik. Hacer'i unutmuş, kendine gelmişti. Büyük bir özlem içerisinde köyü gezip dolaşırken Gülbeden'i o sıralar görüp kanı ısınmıştı. Gülbeden arkadaşı Hikmet'in amca kızıydı. Yan yanaydı evleri. Hüseyin bir şeyler bahane edip Hikmet'in evine gittiğinde Gülbeden mutlaka görünüyordu ona. Hikmet'e gidip gelmeler ve bahaneler arttıkça Gülbeden'i daha yakından tanıdı Hüseyin.

Bir süre sonra kaçamak buluşmalar başladı fındık bahçelerinde. Hüseyin Gülbeden'i, Gülbeden Hüseyin'i seviyordu.

Köy dediğin küçük bir yer. Dedikodusu bol olur. Lakin oldu. Bir gün yine buluştuklarında, fındık bahçesinde inekleri otlatan Saniye abla gördü onları. Akşamına her iki aileyi bırak, tüm

köyün haberi oldu genç aşıklardan. Üstelik birin üstüne bin katılarak.

Köy çalkalanıyordu.

O günden sonra Gülbeden'i köyde gören olmadı hiç. Ailesi İstanbul'daki amcasının yanına göndermişti onu. Güya İstanbul'da bir fabrikada iş bulmuş, çalışacakmış.

Yüreği parçalandı Hüseyin'in. Bir bıçak sokuldu göğsüne sanki. Sürekli kanayıp durdu. Günlerce öyle bir başına köyün içerisinde gezip durdu. Hacer'den sonra, Gülbeden'de onu dipsiz karanlık bir kuyuya atıp gitmişti.

Tüm yaşamı amaçsız akan su gibiydi aslında. Nereye gittiğini bilmeden odun parçası gibi akıp gidiyordu. Kimi bulanık, kimi köpürmüş beyaz. Lakin yerinde durmuyordu hiç günler, aylar, yıllar gelip geçiyordu. Geride hiç bir iz bırakmadan, ardına hiç bakmadan.

Yaşı otuzu devirdiği günlerde kardeşi Halil'in öğretmeni çağırdı velisini. Bir işe yarasın diye Hüseyin'i gönderdi babası.

İsteksiz gitti Hüseyin. Köyün tozlu yollarında yürürken Halil'i eline geçirse bir kaşık suda boğacakmış gibi kinlendi, sinirlendi. İsteksiz adımlar atarak okula varıp, sınıfın kapısını çaldığında karşısında bulunduğu güzellikten dili tutuldu adeta.

Halil'in yirmi beş yaşlarındaki öğretmeni, kumral uzun saçları, insanın içini delen bakışları, konuşurken aşağı yukarı oynayan kırmızı rujlu dudaklarıyla Hüseyin'in aklını başından almıştı.

Ne güzel bir şeydi...

Böylesine insan denilmez, tarif edilemez bir şeydi o. Elini sıktı Hüseyin'in. Küçük narin elleri kayboldu Hüseyin'in ellerinin içinde.

"Hoş geldiniz. Ben Halil'in sınıf öğretmeni Gül..."

Gerçekten bir gül vardı karşısında. Gül konuşmaya devam etti. Hüseyin hep sustu. Gözlerine içine bakıp, aktı sanki. Uzun uzun konuştu Gül. Uzun uzun dinledi Hüseyin. Hiç bir şey duymadı zaten.

Halil önde, Hüseyin arkada beraber döndüler evlerine. Halil hiç susmadı.. Sürekli konuştu. Hüseyin hiç konuşmadı, hep dinledi. Ya da dinler göründü. Akli hep Gül öğretmendeydi.

İlk kez birisini bu kadar çok sevdi Hüseyin. Bu sevgi diğerlerine benzemiyordu. Bu bir yangındı. Ansızın başlayan ve her an büyüyen bir ateşe

sarılmıştı bedeni. Yürekten aşık oldu Gül öğretmene. İlk kez sevdiği birisi Hüseyin'in duygularını bilmedi. Hüseyin hiç söyleyemedi zaten. Cesaret edemedi hiç bir zaman.

Sonradan öğrendi Hüseyin, Bursalıymış Gül öğretmen. Bir süre sonra o taraflara ailesine yakın bir yere tayin olup gitti. Güzel ellerini, güzel gözlerini, kırmızı dudaklarını alıp beraberinde götürdü.

Hüseyin'in kendisini çok sevdiğini bilmeden.

Küçüktü sevdaları. Hüseyin'in sevdaları kabuğunun içindeki fındık gibi küçüktü ve hiç büyümüyordu. Hiçbir şey fayda etmiyordu büyümesine, yeşermesine. Kimi zaman yağın yağmurlarla ıslanan bedeni, kimi zaman soğuk gecelerde donuyor, güdük kalıyordu. Bir süre sonra ölüyordu aslında.

Bir adım ileri atsa adımını suların içine düşecek, akıntıya kapılıp gidecekti. Bu güne kadar hayatına hiç bir zaman yön veremediğini, hiç bir zaman kendi kurallarını ortaya koyup yaşamadığını biliyordu. Çoğunlukla başkaları tarafından yönetilmiş, yönlendirilmişti. Böyle yaşamının bir anlamı var mıydı?

Başı dönüyordu. Ayakta durduğu büyük taş etrafında dönüp dururken, o inatla ayakta kalmaya devam ediyordu.

Ne güzel olurdu aslında. Suyun gittiği yere doğru akıp gitmek. Ardına bile bakmadan çok şeyi geride bırakıp, terk etmek. Öyle ya da böyle bu dere bir başka dereyle buluşacak, daha büyük bir dere olacak, daha hızlı akacak, kendisini kocaman bir denizin içinde bulacaktı. İçi yanıyor, kavruluyordu. Fırına atılmış yanıyor gibiydi alevdi bedeni.

Gözlerini kapatıp derin bir nefes aldı. Derenin suyu büyük bir gürültüyle akıp gidiyordu. Fındık dalları uzanıp ellerini tutmuştu sanki. Beline dolanan dallar, yapraklar tutup uçuracaklarmış gibi çekiyordu onu. Daha büyük yerlere gitmeliyim diye düşündü. Burada zaten yaşamak haramdı. Böyle bir hayatı yaşamaya devam edeceğine,

daha büyük bir denizde boğulmak çok daha iyiydi. Bu hayattan, bu köyden bir an evel kurtulmalıyım diye söylendi.

Daha ileri adım attı. Kararını verdi, kendini boşluğa bırakıp, suyun ellerine teslim olacaktı. Köpüren derenin suları koca bir canavar olmuş, ağzını açmış bekliyordu onu.

Rüzgar sırtını iteler gibi yaladığında sendeledi bir anda. Derenin serin sularına düşmek üzereyken geriye çekti kendisini.

Gözleri büyüdü bir anda Midesi bulandı. Uzandığı büyük kayanın üzerinde gökyüzünde yıldızları seyretmeye devam etti. Ölmeyi bile beceremiyordu. Galiba babası haklıydı. O işe

yaramaz bir serseriydi. Boş boş gezen, ıpsız sapsız biri. Boşuna babası aylak Hüseyin demiyordu.

Gözleri yaşardı bir an. Ağlamaya başladı sesli sesli. Derede akan suyun sesi bastırıldı sesini. Diline dolanmış bir türküyü söylemeye çalıştı ağlamaklı. Boğazından garip hırıltılar yayıldı boş karanlığa. Kara ilk kez sahibi Hüseyin'den korkup hızla büyük kayadan aşağıya doğru kuyruğunu bacaklarının arasına alıp kaçmaya başladığında artık gözyaşlarını saklamıyordu Hüseyin...

Bir yıldız kaydı ansızın. Ardında beyaz bir çizgi bırakıp karanlıkta kayboldu. Hemen dilek tutması gerektiğini hatırladı Hüseyin. Uyuşan dili döndüğünce kendi kendine söylendi.

"Allah'ım, ben beceremiyorum. Sen al bari canımı, kurtar beni."

DURŞUN ALİ AKİNET'İN BAZI ŞİİRLERİNDE ORDU İLİ VE YÖRESİNE AİT YÖRESEL SÖZCÜK KULLANIMLARI

Dil insan topluluklarının millet olma bilincini kazanması ve aynı değerleri paylaşmasında en önemli kaidelerdendir. Dil hem insanların bir toplumda birbirleriyle anlaşmalarını kolaylaştırmakta, hem de birlik olma duygusunu güçlendirmektedir. Türkçenin değerli düşünce adamlarından Ziya Gökalp de dilin birleştirici gücünü "Türklüğün vicdanı bir, dini bir, vatanı bir; fakat hepsi ayrılır, olmazsa lisânı bir." dizeleriyle anlatmıştır. Dilin bu gücünü ortaya çıkaran, insanların yüzyıllar boyu bir nesneyi anlatmak için aynı sözcükleri kullanması, yaşadıkları olaylar karşısında benzer tepkiler vermesi ve ortak bir geçmişe sahip olmasıdır. Bu ortak geçmişin anlatımı ve gelecek kuşaklara aktarımı haliyle dil sayesinde olmuştur.

Tam da bu noktadan hareketle atalarımızın yaşam tecrübelerini, ortak geçmişimizin bugün bile kaybolmayan izlerini, somut olmayan kültürel mirásımızın aktarımını sağlayan en önemli taşıyıcılardan biri de hiç şüphesiz sözcüklerdir.

Dursun Ali Akınat'ın Yolun Sonu Görünüyor Halil İbrahim adlı kitabındaki bazı şiirlerinde yöresel sözcük kullanımına rastlamaktayız. Bu şiirlerde kullanılan bazı sözcükler genel kullanımının aksine yöreye özgü kullanımlarıyla dikkat çekmektedirler. Şiirlerde yer alan bu sözcükler yöresel karşılıkları ile kullanılıp, değişime uğramaktadırlar. Bu çalışmada yöresel değişime uğrayan sözcüklerin Türkiye Türkçesi ile kullanımları ve cümleye kattıkları anlamlar verilmiştir.

Haydar Cumhuri KIZILKAYA

Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi,
E-Mail: haydarcumhur@gmail.com

Standart dil, bir dilin kullanıldığı saha içinde iletişim alanı en geniş olan biçimdir ve farklı ağızları konuşanlar arasında bir iletişim aracı durumundadır. Standart dilin öğrenilmesi ve kullanılması belli bir saygınlık sağlar. Bir dil alanı içinde görülen konuşma biçimlerinin, söyleyiş türlerinin, kimi durumlarda da toplumsal özellikleri yansıtan kullanımların bütününe halk dili, halk dilinin belli yerleşim bölgelerine, kişilere has olan şekline ise ağız denir (Yüksekkaya 2008: 599).

Aynı dili konuşan insanlar arasında farklı yörelerde bir isim veya eylem için farklı sözcükler kullanılması bir dilin gücünün de en açık kanıtlarından biridir ve dilin zenginliğini kanıt açısından da oldukça önemlidir.

Şairin yaşadığı coğrafya ve sahip olduğu tarihî ve kültürel değerler, şiirine yansıttığı yöresel dil, yapmış olduğu birtakım metinler arası göndermeler, telmihler, gelenek ve göreneklere bağlı çeşitli değerleri algılayış ve yorumlayış biçimi vb. kültürler arası öğrenmeyi belirler ve şekillendirir. İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan dil, bir milletin kültür değerlerinden, gelenek ve göreneklerinden beslenir. Edebî eserler de kelimeleri kullanarak dil yoluyla, o

ülkenin insanlarını, gerek kendilerine gerekse bütün bir insanlığa anlatır (Önal 2010: 12).

Sözcüklerin bu güçlü etkisi halk şairlerinin de şiirlerine yansımış, birçok halk şairi anlatımı güçlendirmek, şiire ahenk katmak ve yöre halkının kendinden bir şeyler bulmasını sağlamak amacıyla şiirlerinde yöresel sözcüklerden yararlanmıştı.

Kişilerin anlık duygu ve düşüncelerini, içlerinden geldiği gibi saf ve doğal bir şekilde yansıttıkları en eski halk kültürü mahsulleri, atasözleri ve deyimlerdir. Çoğu zaman bir iki kelimeyle, bazen bir cümleyle, bazen karşılıklı diyaloglarla, bazen de kafiyeli söyleyişlerle küçücük bir söz öbeğine koca bir anlam sığdırılmıştır. (Aksoy, 1981: 47). Bu sayede şiirin halk kitleleri tarafından daha kolay anlaşılabilmesi, daha az sözcükle daha çok şeyin anlatılması sağlanmıştır. Atasözü ve deyimlerde de yine bazı sözcüklerin halk şairleri tarafından yöresel karşılıklarıyla değiştirildiğini görüyoruz.

FATSALI HALK ŞAİRİ DURSUN ALİ AKINET

"Dursun Ali Akinet 1945 Fatsa doğumludur. Babası Mevlüt Usta taş işleme sanatındaki hüneri ile nam salmıştı. 11 yaşında babasını yitirdi. 1987 yılına dek, kendisini ağır koşullar altında büyüten annesiyle birlikte yaşadı. Beş çocuklu... 70'li yıllarda mahalli bir gazetede yazdı. 60'lardan bu yana, birçoğu türküleştirmiş şiirler yazıyor. Bunları çok kez halk öykülerine ve yaşanmış olaylara dayandırdı. Hep Fatsa'da yaşadı, ama sürücülük yaptığı yıllarda değişik yöreleri gezme, görme olanağına sahip oldu, halkın içinde yaşadı. Kısacası, şiir söyleme geleneğinin Anadolu'daki önemli temsilcilerinden biri D. Ali Akinet..." (Akinet, 1999:1)

Anadolu coğrafyasına ve özellikle de Fatsa yöresine ait kültürel kodlar taşımasından dolayı Dursun Ali Akinet şiirleri halk kültürü açısından oldukça önemlidir. Yine Yolun Sonu Görünüyor Halil İbrahim adlı kitabında yer alan şiirlerinde de bazı atasözleri ve deyimleri şairin yöresel ağız farklılıklarından veya farklı sebeplerden dolayı değişimlere uğrattığı, bununla birlikte ustalıkla kullandığını görüyoruz.

Ordulu şairlerden Dursun Ali Akinet yaşadığı coğrafyaya ait yerel kültürü ulusal kültür ile başarılı bir şekilde harmanlama ve ulusal kültürden uluslar arası kültüre başarılı bir açılımla dikkati çeker. Şair hem kendi yöresinde, hem ülkesinde hem de uluslar arası alanda dünyada olup bitenden haberdardır. Yerel kültürün içerisine sıkışıp kalmamış, yaşadığı

coğrafyayla bütünleşmiş geniş gözlem gücüyle kültürler arası öğrenmeye katkıda bulunmuş, sözcüklerle âdeta yaşadığı coğrafyanın haritasını çizmiştir. Şair, yaşadığı bölgeye ait yöresel kültürü örnekleme yönünden son derece başarılıdır (Küçük, 2012:2353).

DURSUN ALİ AKINET'İN BAZI ŞİİRLERİNDE GEÇEN ORDU İLİ VE YÖRESİNE AİT YÖRESEL SÖZCÜKLER

Dursun Ali Akinet şiirlerinde geçen bazı bitki, hayvan, eşya adlar, tabiatla ilgili adlar, metafizik kavramlara verilen adlar, özel adlar, sıfatlar ve eylemlerin Ordu ili ve yöresindeki kullanımları aşağıda tasnif edilerek verilmiştir;

a. Bitki Adlarının Yöresel Kullanımları:

Dağda kızilot biter, içinde keklik öter. (YSGHİ s. 104)

Ordu ağzında eğrelti otu anlamında kızilot sözcüğü kullanılır. (OAS s. 310)

Yivdinler yeşerip ışkın sürünce (YSGHİ s. 141)

Ordu ağzında yabancı ot anlamında yivdin sözcüğü kullanılır. (OAS s. 547) Ordu ağzında bir yıllık ağaç sürgünü anlamında ışkın sözcüğü kullanılır. (OAS s. 333)

Töngel yokuşunu düz dedi isin (YSGHİ s. 141)

Ordu ağzında muşmula anlamında töngel sözcüğü kullanılır. (OAS s. 506)

Fareler hóbekte danı deriyor. (YSGHİ s. 142)

Ordu ağzında mısır, mısır tanesi anlamında danı sözcüğü kullanılır. (OİYA s. 183)

b. Hayvan Adlarının Yöresel Kullanımları:

Kara petek oğul attı. (YSGHİ s. 86)

Ordu ağzında anların baharda çıkardığı yavrular anlamında oğuls özcüğü kullanılır. (OAS s. 413)

Sekiz civcivini yemişte teyin (YSGHİ s. 140)

Ordu ağzında sincap anlamında teyin 565656sözcüğü kullanılır. (OAS s. 368)

Boynuz kulağı geçiyor cebişte. (YSGHİ s. 142)

Ordu ağzında bir yaşındaki dişi keçi yavrusu anlamında cebişsözcüğü kullanılır. (OAS s. 127)

Kuzgun mandanın gönünü yüzüyor. (YSGHİ s. 142)

Ordu ağzında deri anlamındagön sözcüğü kullanılır. (OİYA s. 347)

ç. Tabiatla İlgili Adların Yöresel Kullanımları:

Göv kestane üçer beşer. (YSGHİ s. 86)

Ordu ağzında mavi, gök renkli anlamında göv sözcüğü kullanılır. (OAS s. 293)

Bükten yeşil başlı ördek, geçer düzine düzine. (YSGHİ s. 111)

Ordu ağzında dere kıyılarındaki çalılık, dikenlik anlamında bük sözcüğü kullanılır. (OAS s. 120)

Yoz kayalar damar damar delinir. (YSGHİ s. 70)

Ordu ağzında işlenmemiş verimsiz toprak anlamında yoz sözcüğü kullanılır. (OAS s. 549)

Uçuklar görünür iyi bakınca. (YSGHİ s. 111)

Ordu ağzında heyelan olmuş arazi anlamında uçuk sözcüğü kullanılır. (OAS s. 512)

Üç evlek tarlaya kaç dönüm dedim. (YSGHİ s. 140)

Ordu ağzında bir evin sığacağı kadar yer anlamında evlek sözcüğü kullanılır. (OİYA s. 343)

Domuz harga girmiş uçkur çözüyor. (YSGHİ s. 142)

Ordu ağzında ark anlamında harg sözcüğü kullanılır. (AA s. 141)

d. EşyaAdlarının Yöresel Kullanımları:

Aha top top yolluk seçtik. (YSGHİ s. 96)

Ordu ağzında kilim anlamında yolluk sözcüğü kullanılır. (OAS s. 548)

Fareler hōbek tedarı deriyor. (YSGHİ s. 142)

Ordu ağzında hayvan yiyeceği yığını anlamında hōbek sözcüğü kullanılır. (OİYA s. 348)

Çitin bir yanı bayır. (YSGHİ s. 94)

Ordu ağzında ağaç dallarından örülen, içine mısır vb. koyulan küçük yapı; çevrilmiş bahçe anlamında çit sözcüğü kullanılır. (OAS s. 170)

Kertenkele pey mimarı oluyor. (YSGHİ s. 143)

Ordu ağzında taş duvar anlamında pey

sözcüğü kullanılır. (OAS s.438)

e. Metafizik Kavramların Yöresel Kullanımları:

Ecinniler mi sakladı. (YSGHİ s. 78)

Ordu ağzında cin, peri, şeytan anlamında ecünnü/ecinni sözcükleri kullanılır.(OAS s. 211)

f. Özel Adların Yöresel Kullanımları:

Belli nazar değmiş göz dedi isin (YSGHİ s. 140)

Ordu ağzında özel isim olan Hüseyin yerine isin kullanılır. (OAS s. 340)

g.Sıfatların Yöresel Kullanımları:

Aha top top yolluk seçtik. (YSGHİ s. 96)

Ordu ağzında işte, orada anlamındaki işaret sıfatı aha sözcüğü kullanılır. (OAS s. 46)

Has undan tatlılar açtık. (YSGHİ s. 96)

Ordu ağzında iyi, güzel anlamında niteleme sıfatı has sözcüğü kullanılır. (OAS s. 310)

h. Eylemlerin Yöresel Kullanımları:

Ayak ırganmıyor çorap kaçıyor. (YSGHİ s. 114)

Ordu ağzında sallamak anlamında ırgalamak eylemi kullanılır. (OAS s. 332)

SONUÇ

Ağzlar, resmi ortamlarda kullanılmaktan kaçınılan, yazılı bir gelenek oluş-turamamış, iletişim alanı sınırlı, saygınlığı standart dile göre daha az, okullarda öğretilmeyen yerel konuşma biçimleridir (Aksan 1979 1: 84).Bir sözcüğün çekimi veya söylenişi ya da bir kavramın anlatımı, ülkenin farklı yörelerinde doğmuş, yetişmiş kişilerde farklılık gösterir, ama belli bir yörenin ağzını konuşan kişiler,değişik çevrelerden kimselerle konuşurken, bir dilekçe yazarken ifadelerini değiştirme, kitaplarda, gazetelerde, radyolarda kullanılan, standart dile has söyleyişe uyma gereğini duyarlar (Aksan 1979:84). Bu nedenle Anadolu ağzlarında kullanılan sözcükler genellikle sözlü aktarım yoluyla gelecek kuşaklara aktarılmakta, bunun sonucu olarak da birçok sözcük zamanla unutulup, kaybolmaktadır.

Ancak bu yöresel sözcüklerin Dursun Ali Akinet gibi usta halk şairlerinin şiirlerinde yer bulması hem sözcüğün geleceği hem de kültürel aktarım bağlamında çok değerlidir. "Söz uçar,yazı kalır" özdeyişinden hareketle yöresel sözcüklerin

şiirlerde kullanılması, sözcüklerin yazılı eserlerde yüzyıllar boyu yaşamlarını sürdürmelerini ve bu şiirleri okuyacak insanların hafızalarında yer edinip gündelik dilde kullanılmaları ve unutulmamalarını sağlayacaktır.

KISALTMALAR

AA: Aybastı Ağzı

OAS: Ordu Ağzı Sözlüğü

OİYA: Ordu İli ve Yöresi Ağızları

YSGHİ: Yolun Sonu Görünüyor Halil İbrahim

KAYNAKÇA

AKINET, D. A. (1999). Yolun Sonu Görünüyor Halil İbrahim. İstanbul: Belge Yayınları.

AKSAN, D. (1979). Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim (Cilt 1.). Ankara: TDK Yayınları.

AKSOY, Ö. A. (1981). Atasözleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.

ATEŞ, M. (2015). Ordu Ağzı Sözlüğü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı.

AYDIN, M. (2002). Aybastı Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük). Ankara: TDK Yayınları.

DEMİR, N. (1994). Ordu İli ve Yöresi Ağızları. Ankara: TDK Yayınları.

KÜÇÜK, S. (2012). Ordulu Şairler Örneğinde Özel İsimlerin Kültürler Arası Öğrenmeye Katkısı. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2305-2355.

ÖNAL, M. (2010). Edebiyat ve İletişim. Ankara: Özbay Ofset Matbaacılık.

YÜKSEKKAYA, G. S. (2008). Standart Dil ile Halk Dili Arasındaki Anlam ve Kullanım Farklılıklarını Üzerine. Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri (s. 599-610). TDK Yayınları.

HALK EDEBİYATINDA VONALI SOYTARIOĞLU İSMAİL EŞKİYASI

— Hikmet PALA —

Yazımızın konusunu oluşturan Vonalı Soyтарыođlu İsmail, bir eşkıya olarak 1900'lerin başında Ordu bölgesinde nam salmış, adı birçok adli olaya kanşmış bir kişidir. Öldükten sonra yaşadıkları sözlü edebiyat yoluyla dilden dile kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Soyтарыođlu İsmail Ağa Ordu Perşembe ilçesi Ramadan (Ramazan) Köyünden. Soyтарыođulları Giresun'un Görele İlçesinin Aralık mahallesinden Resuloğulları diye tanınan bir sülaledir. Sülale daha sonra Perşembe'ye yerleşmiştir.

Soyтарыođlu İsmail'in babası Molla Halil dört evlilik yapmış, Dördüncü eşi Kezban hanımdan Ömer ve İsmail isimli oğulları doğmuştur. Soyтарыođlu'nun doğum tarihi 1880 olarak tahmin edilmektedir.

Soyтарыođlu İsmail'in eşkıyalığa başlaması ve yaşadıkları daha çok 1877/1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra Ordu bölgesine yoğun bir şekilde yerleştirilen Gürcü muhacirlerle yerli halk arasındaki çatışmalarla ilişkilidir.

Bu dönemlerde ortaya çıkan Hekimoğlu İbrahim dâhil eşkıyaların birçoğunda, muhacir düşmanlığı göze çarpmaktadır. Soyтарыođlu İsmail'de de Gürcülere karşı yoğun tepkinin olduğunu görmekteyiz.

Vonalı İsmail, eşkıya olup dağa çıktıktan sonra azılı bir muhacir düşmanı olmuş, yakaladığı insanların Gürcü olup olmadıklarını anlamak için ilginç bir yöntemle başvurmuştur;

*"Rivayetlere göre eline geçirdiği kimselere 'Fındık de bakayım' diyormuş, yanıt olarak 'fındık' diyenler kurtuluyor, ancak 'punduk' diyenler ise ya öldürülüyor ya da ölümden beter ediyormuş."*¹

Profesör Ahmet Caferoğlu, 1945 yılı yazında Trabzon, Rize, Giresun ve Ordu illerinde yaptığı ağız araştırmaları sırasında Ordu Cezaevinde mahkûmları konuşturmıştır. Burada mahkûmlardan bazıları Soyтарыođlu'nun türküsünü hatırlamış ve söylemişlerdir.²

Soyтарыođlu hakkında belleklerde kalan türkülerde bolca Gürcü ve Türk etnik kavramları geçmektedir. Halkın dilinde, yaşanan döneme ilişkin etnik düşmanlık kokan birtakım ifadelerin olması doğaldır. Ancak yazımızın maksadı geçmiş dönemlerde yaşanan tarihsel olaylar üzerinden Türkler ve Gürcüler arasındaki ilişkilerde haklı-haksız tanımlamaları yapmak, eski yaşamışlıklardan günümüze husumet taşımak değildir. Bu konuyu özellikle belirtmek isterim.

Ahmet Caferoğlu'nun Ordu Hapishanesinde görüştüğü Perşembe Bolatlı köyünden Osman Gavras, Soyтарыođlu İsmail türküsünü hatırladığı şu biçimiyle söylemiştir:

*İsmailin tüfeği ceviz karası
Kamil'i vurdular gece yarısı
İsmail'in belinde Alaman bombası
Kamil nasıl oldu adam vurması?*

*İsmail'in tüfeği taşı deliyor
Söyleyin Kamil'e İsmail geliyor
İsmail'in tüfeği markalıdır markalı
Soyтарыođlu'nun askeri Ziya Beyden arkalı*

*Soyтарыođlu'nun askeri yamandır yaman
Yıldırım taburu vermiyor aman
İsmailim İsmailim alınan öldü
Yayla yolları kanınan doldu.*³

Yine Osman Gavras türkünün ağıt şeklini de şu halde hatırlamaktadır;

*Soyтарыođlu'nun askeri bir ordu bozar
Maşallah Soyтарыođlu geliyor değmesin nazar
Soyтарыođlu'nun belinde gama parlıyor
Gamanın ucunda kanlar damlıyor
Kamil'in anası Kamil'i arıyor
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın böğürtlenniye yaslan Kamil'im.*

1 GÜVEMLİ, Fevzi. Bir Zamanlar Ordu, 1999, Haz: İbrahim Dizman, s.51

2 CAFEROĞLU, Ahmet. Kuzeydoğu İllerimiz Ağı-

zlarından Toplamalar, s.79

3 CAFEROĞLU, Ahmet. Kuzeydoğu İllerimiz Ağı-
zlarından Toplamalar, s.53

İsmail'in tüfeği ceviz karası
Kamil'i vurdular gece yarısı
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın börtlenniye yaslan Kamil'im

Soytarioğlu dedikleri orta boylu bir uşak
Bir omuzdan bir omuza bin beşyüz fişek
Gürcülerin ölüsüne dahi vurur birkaç bıçak
Aman da Hakkı Çavuş kan parça parça
Şimdi gidelim el çırpa çırpa.

Soytarioğlu'nun karısı altın sarısı
Soytarioğlu'nu vurdular gece yarısı
Aman da Hakkı Çavuş kan parça parça
Gürcüler geliyor el çırpa çırpa

Samsun'dan kalktım başım selamet
Çambaşı'na geldim koptu kıyamet
Aman da Halil kardaş kan parça parça
Gürcüler gelir şimdi el çırpa çırpa.

Soytarioğlu çetesi üç yüz kişi
Soytarioğlu düşüncesi Gürcülerin işi
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın börtlenniye yaslan Kamil'im.

Soytarioğlu'nun evinde üç tane manda
Soytarioğlu verirdi üç yüz kişiye kumanda
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın börtlenniye yaslan Kamil'im.

Soytarioğlu kendileri teslim oldular
Soytarioğlu'nu büyük bir handa öldürdüler
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın börtlenniye yaslan Kamil'im.

Soytarioğlunu sardı Yıldırım Taburu
Soytarioğlunun ölüsünü Vona'ya getiren Meletli
katırı
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın börtlenniye yaslan Kamil'im.

İsmail'in tüfeği taşı deliyor
Korkman Türkler Soytarioğlu geliyor
Kamil'i sorarsan yağmurlarda ölüyor
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın börtlenniye yaslan Kamil'im.

İsmail'in belinde Alaman bombası
Kamil'im nasıl oldu adam vurması
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Kalın börtlenniye yaslan Kamil'im.

Soytarioğlu İsmail Türkler babası
İsmailoğlu Ramiz kilise papazı

İstanbuloğlu Ramiz gelmiyor hesaba
Soytarioğlu'nun askeri benziyordu kasaba.

İsmail'in tüfeği markalıdır markalı
Soytarioğlu'nun askeri Ziya beyden arkalı
Aman da Halil gardaş kan parça parça
Gürcüler gelir şimdi el çırpa çırpa.

Soytarioğlu Samsun ile Giresun arasındaki Gürcüleri
susturdu

Beş yüz silahlı çetesini Gürcülerin üzerine düşürdü
Aman da Soytarioğlu kurban olayım öldürme bizi
Aman da Halil gardaş kan parça parça
Gürcüler gelir şimdi el çırpa çırpa.

Soytarioğlu'nun çetesi beş yüz kişi
Soytarioğlunun düşüncesi Gürcülerin işi
Soytarioğluyla başa çıkar mı Gürcülerin çetesi
Aman da Halil gardaş kan parça parça
Gürcüler gelir şimdi el çırpa çırpa.

Vona'dan geçtim Samsun'a Ermeni Rum üzerine
Mağaradan teslim aldım hepsini karısını kızını
döktüm denize
Aman da Halil gardaş kan parça parça
Gürcüler gelir şimdi el çırpa çırpa.

Soytarioğlu'nun tüfeği dom dom kurşunu atıyor
Ha babam taburu peşine takıyor
Yıldırım Taburu pusuya yattıyor
Soytarioğlu Allah'tan imdat bekliyor
Aman da Halil gardaş kan parça parça
Gürcüler gelir şimdi el çırpa çırpa.

Aman Soytarioğlu alınan öldü
Merkezin hanı kanınan doldu
Bu puştluk sana binbaşından oldu
Türk milleti birbirini tanımadığından oldu
Aman da Halil gardaş kan parça parça
Gürcüler gelir şimdi el çırpa çırpa.¹

Soytarioğlu hakkında hatıralarına
başvurduğumuz kişilerden birisi de 1902 doğumlu
Kasımoğlu Hüsnü'dür. 19 Ağustos 2003 tarihinde
Çambaşı Yaylası Ertaş obasındaki evinde yapmış
olduğum görüşmede Hüsnü Öner Soytarioğlu
türküsünü şu şekilde hatırlamaktadır;

Aman Soytarioğlu yamansın yaman
Çerkez zabitleri hiç vermez aman
Aman Soytarioğlu ölmez mi sandın
Alaman beşlisi delmez mi sandın?

1 CAFEROĞLU, Ahmet. Kuzeydoğu İllerimiz Ağ-
zlarından Toplamalar, s.79-82

Soytanoğlu'nun karısı altın sarısı
Soytanoğlu'nu vurdular gece yarısı
Aman Halil kardaş kan parça parça
Gürcüler geliyor el çarpa çarpa.¹

Soytanoğlu'nun Kamil'i çırılçıplak soyduktan sonra kulağını ve cinsel organını keserek öldürmesi Ordu bölgesinde çok konuşulmuştur. Kamil'in eziyet ettiği kişiler onun öldürülmesinden büyük sevinç duymuşlardır. Ordu Türk Halk Müziği sanatçısı Taner Can tarafından Hayrettin Şengül'den derlenen türkü notalanarak Ordu Türküleri repertuarına girmiştir.

*Kamil'in belinde kama parlıyor
Kamanın ucundan da yavrum kanlar damlıyor
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Yağmurlar Kıranına yaslan Kamil'im
Kamil'im Kamil'im alınan oldu
Kamil sana bu kahpelik dayından oldu.
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Yağmurlar Kıranına yaslan Kamil'im.*²

Perşembe köylerinde türkünün sözleri başka türlü de söylenmektedir. Yaşar Küçük'ün 1987 yılında Perşembe Ramadan Köyü'nden 92 yaşındaki Hanife Aydın'dan (Soytanoğlu'nun kız kardeşi) derlediği şekliyle Kamil'im Türküsü şöyledir:

*Kamil'immin boynunda saat asması
Nasıldı Kamil'im Türk'ü basması?
Kamil'imi vuran Türkler yosması.
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Yağmurlar Giranına yaslan Kamil'im.*

*İsmail dedikleri güzel bir uşak
Bir omuzdan bir omuza bin bir fişek
Gürcülerin kellesi peynirden gevşek.
Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Yağmurlar Giranına yaslan Kamil'im.*

*Kamil'im belinde arma parlıyor
Kamil'in alnından kanlar damlıyor
Kamil'in gözleri kabuktan kabuk
Türklerin eşkiyası çakmaktan çabuk.*

*Dallar muncuk açtı Türkler Gürcü'yü bastı
Gürcü kızın koynunda beni uykular bastı
Kamil'ime bu kahpelik alınan oldu
Yağmurlar Giranı ganıla doldu.*

1 PALA, Hikmet. Kasımoğlu Hüsnü ÖNER ile Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2003-Çambaşı
2 CAN, Taner-TURAN,Salih. Ordu Türküleri, s.146

*Kamil'in belinde Alaman bombası
Kamil'im nasılmış adam vurması.*³

Yaşar Küçük 1987 yılında Yumrutaş köyünde bakkal olan 72 yaşındaki Yaşar Güneş'ten türkünün şu kısımlarını derlemiştir;

*Kamil'im Kamil'im aslan Kamil'im
Sulu gürgen dibine yaslan Kamil'im
Kamil'in belinde kama parlıyor
Kamil diye annesi evde ağlıyor.
Alçakbel'den çıktım başım selamet
Yağmurlara vardım koptu kıyamet.*⁴

Soytanoğlu İsmail hükümet güçleri tarafından Mesudiye Yeveli köyünde yakalandıktan sonra Ordu'ya getirilirken 16-17 Mart 1339(1923) gecesi saat 6'da Ulubey'de iki asker tarafından öldürülmüştür. Cesedi cumartesi günü, Ordu'ya getirilmiş ve hükümet konağında halka teşhir edilmiştir.⁵

Bu olay Kasımoğlu Hüsnü tarafından şöyle anlatılmıştır:

*"Ordu'ya doğru askerler Soytranoğlu ve eşkiyaları getirirlerken Ulubey'de bir handa, 2 tane muhacir asker, Soytranoğlu ve Çerkez Halil'i uyandırıp vurmuşlar. Cesetleri ata sarmışlar iki yanlı, başları sallana sallana geliyorlarmış. Ordu'nun girişine yakın Çelebioğlu Boğazı'nda onları izlemeye 1000'e yakın Ordulu toplanmışlar. Cesetlerin askerlerce Ordu'ya getirilişini izlediler."*⁶

3 KÜÇÜK, Yaşar, Doğu Karadeniz Bölgesi Eşkiya ve Kabadayları, Trabzon-2006 s.168

4 KÜÇÜK, Yaşar, s.168

5 ÇEBİ, Sıtkı. Ordu Şehri Hakkında Derlemeler ve Hatıralar, s.284

6 PALA,Hikmet. Kişisel Görüşme, 19 Ağustos 2003-Çambaşı

Röportaj

MERT ÖZEL

Konuk: Mert ÖZEL

Röportajı Yapan: Meral KARAKAYA

Mert Özel, Ordu doğumlu genç bir yönetmen. Son çektiği kısa filmi ile 22.Uluslararası Altın Koza Film Festivali Ulusal Öğrenci Filmleri yarışmasında en iyi film ödülünü kazanarak altın kozanın sahibi oldu. Yönetmen ile filmi Cemalettin Was Here ve gelecek projeleri hakkında konuştuk.

1.Cemalettin Was Here filminin çekim sürecinden filmdeki ekipten bahseder misiniz?

Filmin üç günlük bir çekim süreci oldu. Ancak çekim öncesi süreçteki ön hazırlık dönemini oldukça uzun tuttuk diyebilirim. Bu ön hazırlık dönemindeki detaylı çalışmamız da, çekim sürecinde birçok şeyin planladığımız gibi gitmesine neden oldu. Sorunsuz ve verimli geçen bir çekim süreci yaşadık. İFS çalışanları ile ortaklaşa oluşturduğumuz bir film ekibi olarak çekimleri gerçekleştirdik. Bu filmin

çekim sürecinde benim için en büyük kazanım, sinemanın kolektif bir iş olduğu gerçeğini tekrar ve canlı olarak görmüş olmam oldu. Ben, kendi adıma filmin çekim sürecinde ekip arkadaşlarımdan çok şey öğrendiğimi söylemeliyim. Herkesin sinemacı disiplini ile çalıştığı, bilgi paylaşımının üst düzeyde olduğu bir ekip çalışması oldu. Özellikle bizimki gibi öğrenci projeleri için bu noktanın çok değerli olduğunu düşünüyorum.

2. Çektiğiniz bu filmle 22. Altın Koza Film Festivalinde Ulusal Öğrenci Filmleri Yarışmasında En İyi Kurmaca Film ödülünü kazandınız. Sonuçlar açıklandığında neler hissettiniz, filmle ilgili nasıl geri dönüşler aldınız?

Yaptığınızı işin takdir görmesi, ödüllendirilmesi tabi ki güzel bir duygu. Altın Koza gibi önemli bir festivalden filmin ödülle dönmesi beni mutlu etti.

Ama bu tip festivallerin -özellikle kısa filmler için- ödüllere daha önemli bir işlevi olduğunu düşünüyorum. Maalesef kısa filmlerin en büyük problemi kendilerine gösterim alanları yaratamamaları, bu tip festivaller aracılığı ile kısa filmcilerin kısıtlı da olsa izleyici kitlesine ulaşabilme imkânı oluyor. Bu imkânın ödüllere daha değerli olduğuna inanıyorum, sonuç olarak ödüllendirme subjektif bir konu. Çok abartmamak, işin odak noktası haline getirmemek gerekiyor. Geri dönüş konusuna gelirsek, ülkenin içinde bulunduğu durum bahane gösterilerek bu yılki Altın Koza Film Festivali'ndeki gösterimler saçma bir kararla film ekiplerine kapalı bir şekilde gerçekleştirildi. Bu durum filmle ilgili geri dönüşleri sınırlandırdı diye düşünüyorum. Ancak aldığım geri dönüşlerin genel olarak olumlu olduğunu söyleyebilirim.

3. Filmin ismini nasıl belirlediniz? Filmin üstünden yola çıkarak karakterler üzerinden bireysel yabancılaşma ve yalnızlık temalarını işlediğinizi söyleyebilir miyiz?

Açıkçası yazdığım senaryolara isim bulmak konusu benim için hep sıkıntılı bir süreç olmuştur. Ancak bu film henüz fikir aşamasında iken, adına karar vermiştim. Cemalettin karakterinin yarım yamalak İngilizcesine ve İngilizce kelimeler kullanma sevdasına vurgu yapan, ironik bir isim olduğunu düşünüyorum. İlk defa benim de içime sinen bir film ismi oldu diyebilirim "Cemalettin Was Here" için. Filmin ana karakteri Cemalettin yalnız ve çevresine yabancılaşmış bir karakter. Yalnızlık ve yabancılaşma temaları özellikle 90 sonrası Türk Sineması'nda sıkça işlenen bu yüzden de klişelere düşme tehlikesinin oldukça yüksek olduğu temalar. Cemalettin karakterini yaratırken benim altını çizmek istediğim nokta; karakterin çevresine karşı duyduğu yabancılaşma hissini yapaylığı, temelsizliği idi. Cemalettin kendisini karısı Hasret'ten üstün görüyor ancak aslında kendisi de birçok yönü ile temelinde Hasret'e benziyor. Keza arkadaşı İmdat ile de ilişkisi aynı boyutta şekilleniyor. Bir süre Akdeniz'de yaşamış olması, turistler ile diyalog kurması, bu süreçte öğrendiği -ya da öğrenemediği- yarım yamalak İngilizcesi gibi temeli olmayan nedenler bu yapay yabancılaşma hissini ortaya çıkarıyor. Netice olarak Cemalettin için, yaşadığı bilinçsiz yabancılaşmanın kurbanı olmuş bir karakter diyebiliriz.

4. Hayatınızın ileri dönemlerinde sektörde yer almayı mı planlıyorsunuz?

Şu an için çok net bir gelecek planlamamın olduğunu söyleyemem. Sektör dediğiniz şeyin insanın emeğini sömüren, değersizleştiren; yaratıcılığını törpüleyen bir yapı olduğunu düşünüyorum. Acımasız çalışma koşulları, gerçekten yapmak istediğiniz işlere harcayacağınız enerjinizi sizden çalabiliyor. Tabii bir yandan da hayatın gerçekleri var ne yazık ki. Yaşamınızı devam ettirebilmek adına bir şekilde para kazanmanız gerekiyor. Bu

insanı oldukça yoran bir çıkmaz ve bu çıkmazı birçok sinema öğrencisinin okul sonrası dönemde yaşadığını düşünüyorum.

5. Üzerinde çalıştığınız ya da yapmayı planladığınız projeleriniz var mı?

Üzerinde çalıştığım bir kısa metraj senaryom var. Büyük oranda bitti diyebilirim ancak halen daha içime sinmeyen birkaç nokta var. O noktaları da belirgin hale getirdikten sonra çekim senaryosu, oyuncu ve mekân seçimleri konusunda çalışmalara başlayacağım. Her şey planladığım gibi olursa Nisan-Mayıs ayları gibi çekim sürecine başlayacağımızı düşünüyorum. Bunun dışında en büyük amacım, sinemayı öğrenmeye devam etmek. Sinemayı tanımaya başladıktan sonra, aslında sinema ile ilgili hiçbir şey bilmediğinizi görüyorsunuz. Bu hiç bitmeyecek öğrenim süreci, benim en önemli motivasyonum diyebilirim.

6. Ordu'da çekmeyi düşündüğünüz bir film projeniz var mı?

Doğduğum, çocukluk ve gençlik yıllarımı geçirdiğim topraklar olan Ordu'da bir film çekmeyi çok istiyorum. Bunu bu kadar istememin tek nedeni de bu şehirde doğup büyümüş olmam değil. Ordu'nun doğal güzellikleri göz önüne alındığında, şehrin sinematografik anlamda bir film platosu olduğunu görüyorsunuz. Ayrıca bu coğrafya ne yazık ki yeteri kadar ülke sinemasında kendisine yer bulamamış bir bölge. Sinemaya aktarılmayı bekleyen birçok bakir güzelliği içinde bulunduran bir şehir. Ayrıca benim için de birçok yaşanmışlığın, hikayenin içinde gizli olduğu yer burası. Bu nedenle ilerleyen dönemde Ordu'da bir film çekmek; bu şehrin, bu şehrin insanların hikâyesini beyaz perdeye taşımak çok istediğim bir şey.

YAZMAK İSTEMİYOR / Meral KARAKAYA

Kalemim;
Yemyeşil ovalarda özgürce koşan
Kısrak gibiyken
Şimdi, yılık atı gibi
Yorgun ve küskün
Yazmak istemiyor harfler sancılı, heceler ağlamaklı
Sözcükler kan revan

Yazmak istemiyor,
Çocuk bedenlere ilişen koca koca adamları
Gözyaşı ve korku dökülüyor satırlara
Utaniyor insanoğlundan

Yazmak istemiyor,
Dövülen öldürülen kadınları
Duyulmayan çığlıklarını
Gök kubbeyi inleyen ahlalarını

Yazmak istemiyor,
Öteki, beriki, ondan, bundan ayırımı yapanları
Ben uğruna
Nice bizleri ateşe atanları

Kalemim yazmak istemiyor,
Gencecik fidanlar toprağa düşerken bir bir
Onların bedel diye gözden çıkarıldığını
En kutsalı ile aldatıldığını
Dualara bile hainlik karıştığını
Oyun içindeki oyunları

Yazmak istemiyor,
Tutsak edilen güneşi
Gözlere çekilen perdeyi
Bir çığ gibi karanlığa gidişi
İsyan büyüyor içinde dalga dalga
Fırtınalar kopuyor
Yazmak istemiyor

ORDU'DA BİZİM YAŞADIĞIMIZ ESKİ ÇOCUKLUK YILLARIMIZ DAHA GÜZELDİ...

H. Naim GÜNEY

Eskiden çocuklar sokaklarda çember çevirir, esopalarından at yapar, üzerine binerek yarışlardı. Çelik çomak, çotura ve beştaş oyunları meşhurdur. Tahtaya rastgele çiviler çakılarak yapılan sahada bozuk parayla kaleye gol atmak için yapılan mücadele görülmeye değerdi. Stadyumun yanında kiralanan bisikletlerle sokak araları dolaşılırdı, acemiler için üç tekerlekli bisikletler bile vardı. Sakızlardan çıkan futbolcu ve artist resimleri biriktirilir, sokak oyunlarında kullanılırdı. Gazoz kapağı biriktiren çocuklar da vardı.

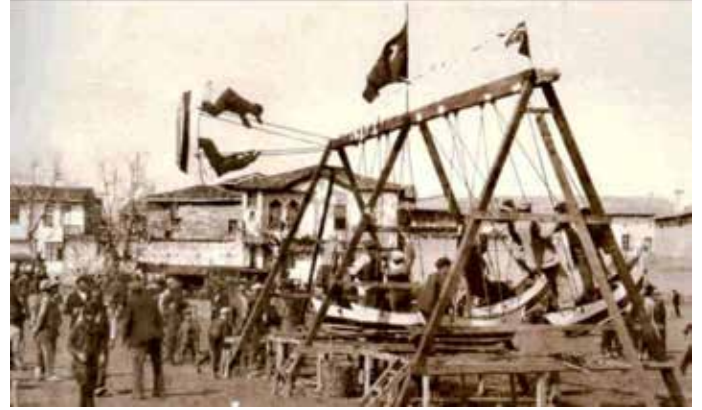

Eskiden yazın sıcağında sokaklarda seyyar dondurmacılar dolaşırlardı. Bir de arabalarıyla eskiciler ve işportacılar olurdu. Çerezçiler, mısırcılar, kestaneciler ise el arabalarıyla ile satış yapmanın peşindeydiler. Akşamları mahalleli kapı önlerinde oturur, dedikodular burada yapılırdı. Saklambaç bütün çocuklar tarafından bilinen bir oyundu ve geceleri oynamak daha bir zevkliydi. Ebe yanlış sobelerse "kazan patlardı" ve oyun aynı ebeyle yeniden başlardı.

Eskiden çocukların çoğu naylon ayakkabı giyerdi. Spor ayakkabısını çok az kişi alabiliyordu. Yırtılan beş numara futbol topu ve kösele ayakkabıların eskisine pençe yapan küçük ayakkabı tamir dükkanları vardı. Bilgisayar yoktu, daktilo vardı. En iyi hesap makinası kollu facit marka olanıydı. Resmi dairelerin önünde dilekçe yazan arzuhalçiler bulunurdu. Kalorifer ve klima yoktu, odanın ortasında mangal yahut köşesinde kuzine soba ve gazocakları bulunurdu. Evlerin çoğunda buzdolabı yoktu, tel dolap vardı. Soğuk su için

buzhaneden kalıp buzlar kesilir, bakkal amcalarında veresiye satılırdı.

Eskiden fındık zamanı sabahın erken saatlerinde fındık toplamaya amele götüren arabalar ve iş bitimi aynı arabalarının geriye dönüşlerinden başka Ordu'da yollar ıssız, kaldırımlar bomboş kalırdı. Yaklaşık iki ay süren fındık zamanı bahçe sahipleri köylere göçünce, şehir sessizliğe bürünürdü. Köylerde bağ bahçe evler insan dolu, Ordu'da ise sokaklar bomboştu. Köyde fındıkta bahçe komşuları arasında ziyaretler çay demlemeler yaz akşamlarının dinlencesiydi.

Eskiden ilkokulu okuyan çocukların en büyük hayali bayramlarda resmigeçit törenlerine yavrukurt veya bandocu olarak katılmaktı. Okul kantinlerinde leblebi tozu satılırdı. Okullarda boş geçen derslerde isim, şehir, bitki, hayvan gibi başlıklar altında asmaca oynanırdı. İster bahçeli evlerde, ister iki katlı binalarda oturan tüm çocuklar için "sokağa çıkmak" deyiimi vardı. Dersler sokaktaki oyunlara feda edilirdi çoğunlukla. Erkekler sokak aralarında naylon topla maç yapar, kızlar ise ip atarlardı. Dama oynayan vardı ama azdı. Ailede kafası çalışmayan çocukları anne kolundan tutup hocaya okumaya üflemeğe götürür, boyuna muskalar asılırdı. O zamanlar sınıfta kalma vardı.

Eskiden gazeteler bayram tatiline girer, sadece bayram gazetesi çıkardı. Dini bayramlarda el öpen çocuklar topladıkları harçlıklarla hemen soluğu oyuncaklarda alırlardı. Bayram arifesinde kolonya şişeleri doldurulur, akide şekeri ve lokum alınırı. İnsanlar karşılaştıklarında yanak yanağa öpüşürlerdi, koç gibi tokuşarak selamlaşmak yoktu. Siyah beyaz fotoğraf çektiirmek oldukça masraflıydı. O günün meşhur kırtasiyecilerinden bayramlarda

ve yılbaşında tebrik kartları seçilir, elle güzel yazılar yazılıp, zarfa konup, postaneden gönderilirdi.

Eskiden cep telefonları da yoktu. Aşklar mektuplarda yaşanırdı. Kız ve oğlanın bakışması "anlaşma" diye adlandırılırdı. Aşıklar birbirlerine gizlice vesikalık fotoğraflarını verirdi. Kızlar yürürken arkasına bakarsa peşlerine takılırdı, arada bir göz göze gelinirdi. Genç delikanlılar sevdiği kıızı görmek için lisenin dağılma saatlerini beklerlerdi. Evlenme çağına gelmiş ve hayırlı bir kısmet gözleyen kızların, "konuştuğu biri var" diye adının çıkmaması için aileler olanca baskı yaparlardı. Aşıklar sokaklarda dolaşamazlar, şehrin pastahanelerinde kısa süreli buluşurlardı. Düğün geceleri ve hıdrellez kır eğlencesi aşıkların vazgeçilmez görüşme yerleriydi. Eskiden ramazanlar bile başkaydı. Kahveler bu yüzden sahura kadar açık kalırdı. Biraaneler eskiden yoktu. Kiraathanelerde birasına yahut çayına gazozuna tostuna okey veya pastra oynanırdı. Bizim kuşaklar o zamanlar yokluklar da çekiyordu. Örneğin tütün, benzin, sigara, yağ, şeker, gaz karaborsaydı. Bazı dükkânların önünde uzun kuyruklar olurdu. Kuyruklarda sıra yüzünden münakaşalar olurdu. Evde bir telefon sahibi olmak büyük sükseydi. PTT'ye bir telefon için yazılıp, yıllarca sıra beklenirdi. Telefon sıramız gelince nihayet evimize telefon gelirdi. Telefonu olan komşulara bakkalara gidip jetonla telefon açardık.

Şehrin ortasında meydanda bir Atatürk büstü vardı ve resmi bayramlar burada yapılırdı. Okullar birbirlerine üstünlüklerini kanıtlarcasına resmi bayramlarda çok iddialı hazırlanıp öyle çıkarlardı. 19 Mayıs Gençlik ve spor bayramında her okul kendi jimnastik gösterisini hazırlayıp gururla seyircilere sunar, oldukça çok alkış alırlardı.

Yazın okullar tatil olunca şehrin çocukları denize girmek için doğru rıhtıma giderlerdi. Rıhtımın beton ayaklarına gençler dalıp, midye çıkartırlardı. Midyeler temizlenip ayıklanırdı. Altında deniz kargalağı tutuşturulan teneke üzerinde midyeler güzelce pişirilip, ekmek, tuz ve bir dilim karpuzla yenirdi. Yüzmeyi iyi bilenler rıhtımın başından denize atlayıp, Belde otelin olduğu bölgeye doğru açıktan yüzerlerdi. Rıhtımın üzerinden denize baş atlamak büyük karizmaydı.

Düz mahallede eskiden Aydın Yamaner'in Piknik kitabevinde hem tost yenilip hem de gazoz içilir, Teksas, Tommiks, Kaptan Swing, Teks, Zagor gibi çizgi romanlar kiralanır, bir köşede okunurdu. Bir de genç kızların çok rağbet ettiği fotoğraflı aşk romanları vardı. Tarkan, Karaoğlan, Fatoş-Basri, Pehlivan tefrikaları yayınlayan gazeteler aynı zamanda hediyelik kupon dağıtırlardı. Cumhuriyet Gazetesi o zamanda siyah beyazdı. Akşamları radyodan radyo tiyatroları ,Orhan Boran'ın Yuki'sini dinlenirdik.

Eskiden hastalanınca hemen hastaneye gidilmezdi. Doktora çok acil bir durum olmadan gitmek yoktu. Öncelik hep koca karı ilaçlarındaydı. Pantolonlar İspanyol paçaydı, sonra sahneye Wrangler ve Lewis marka kot pantolonlar çıktı. Gençler uzun saç ve favori bırakır oldular. Orta öğretimde saç uzatmak yasaktı, hatta okul idarecileri saçını uzun gördükleri öğrencilerin saçına makas atar sonra berbere gönderirlerdi. Lise kitaplarında Mr ve Mrs Brown ailesi hayvanat bahçesinde, deniz kenarında hâsılı tüm konularda vardı.

Köyde şehirde her yerde mahalle takımları vardı. Bu takımların iddialı maçları vardı. Mahalle ve köy takımları arasında zaman zaman turnuvalar düzenlenirdi. Maçlar mahalle aralarındaki boş arsalarda oynanırdı. Ordu şehir stadı toprak zemindi ve ortasında su birikirdi. Tribün yoktu ama erkek kadar bayan seyirci de çoktu. Tezahürat bazen Topal

Celal'in elinde yaptığı fırır denen tahta oyuncakla bile yapılırdı.

Ordu'da 1960'lı yılların ikicisi yarısı idi. Anadolu'nun birçok kentinde futbol bilinmezken, tribünlerinde bayanların coşkulu tezahüratlarıyla maç izlediği bir şehir olan Ordu sahalarında iki takım vardı. Birisi Karadeniz İdman Yurdu, diğeri ise Gençleryurdu idi. Bu takımlarda sivrilmiş gençler Ordu Karması'nı oluşturup vitrine çıkardı. İstanbulspor'da, daha sonra da Anadoluhisarı'nda forma giyen Ali Ataoğlu (Kara Ali), Ordu'ya döndükten bir süre sonra kendisinin de forma giydiği Spor Yıldızı takımını kurdu.

Halk Eğitim Merkezi'nde bir araya gelen Ordugücü, Karadeniz İdman Yurdu, Yolaçspor, 19 Eylül ve Ocakspor Kulübü yöneticileri bu oluşum sürecinde birleşme kararı alıp, Orduspor'u kurmuşlardı. Renk ve amblem konusunda uzun süren tartışmalar sonrasında mor-beyaz renkler ve fındık amblemi üzerinde anlaşmaya varıldı. Mor ihtirası, beyaz ise başarı ve yüz akını temsil ediyordu. Ordusporun o maç günleri futbol sahasının önünde kuyruğa "abi beni de araya al" diye kaynak yapan çocuklar olurdu. Maçta gazoz, ayran, simit ve su satan çocuklar vardı.

Eskiden kış aylarında Millet ve Ordu ile Konak sinemaları hizmet verir, yaz gelince bu işlevi yazlık İncibahçe ve Yıldızbahçe sinemalarına bırakırlardı. Türk Filimi seyircileri ise akşam aile reisinin keyfi yerindeyse yazlık sinemaya götürmesine razı edilirdi. Hele o akşam oynayan filmlerin tanıtımını yapan Kepelek Mustafa'nın sokaklarda "Dikkat! Dikkat! Bu akşam Yıldız bahçe Sinemasında gözyaşlarınızın sel gibi akacağı hüznünlü bir aşkk hikâyesi... Hülya Koçyiğit ve Ediz Hun'dan 'Hiçkırık' sizleri bekliyor. Mendil getirmeyi unutmayın..." diye yükselen o sesini hiç unutmak mümkün değildi.

Yazlık sinemacılar son yıllarda ise akşamüstleri filmlerin reklamlarını Murat124 arabalara afiş ve hoparlör koyup, sokaklarda halkı sinemaya davet ederlerdi. Sinemalarda hep iki film birden oynar, haftada iki kez program değişirdi. Çocuk satıcılar "gazoz içen" diye, Denizciler dondurmacı ise "Frukobuuuzz" diye bağırarak, sinemalarda çeşitli satışlar yapardı. Orhancılar

ve Ferdicilerin peş peşe yaptığı müzikal filimler epey rağbet görürdü. Yeşilçamın yerli seks furyası filmleri başladıktan sonra halkın sinemaya ilgisi azaldı. Sonra siyah beyaz televizyon devri başladı. Her cumartesi Türk filmi yayınlayınca misafirlikler cumartesiye alındı. Misafirler gelmeden önce evde hummalı bir çalışma başlar, gırgır süpürgesiyle her yer süpürülürdü. Hele yılbaşı TRT kanalında yayınlanacak özel eğlence programları ile dansöz Nesrin Topkapı gösteri yapması uzun süre gündemi işgal ederdi. Bir yılbaşında Orhan Gencebay gece yarısı tüm Türkiye'yi televizyon başına kitlemişti.

Sonra siyaset girdi şehre. Okul öğrencileri sağcı ve solcu diye ayrıldılar. Kavgalar oldu, en yakın arkadaşlar birbirlerine düşman edildiler. Geceleri sokakta yalnız ve savunmasız dolaşamaz olmuştu. İnsanlar içtikleri sigaraya, okudukları gazeteye ve kitaplara göre sınıflandırıldılar. 12 Eylül 1980 günü askerler yine darbe yapınca her tarafta uzun bir süre sessizlik olmuştu. Bazı insanlar gözaltına alındı ve soruşturma geçirdiler, siyasiler çok eziyetlere muhatap kaldılar. Demokrasi adına oldukça karanlık bir dönemdi. O da geçti bitti. "Eskiden" diye diye bir baktık ki herkes gibi bizimde epeyi geride kalan bir ömrümüz olmuştu. Kim ne derse desin, ben yine de Ordu Merkez Ortaokulunun küçücük ve basık barakasında bizlere izlettikleri o siyah beyaz filmleri hala özlüyorum. Ne güzeldi bizim çocukluğumuz, saf, temiz. Hey gidi günler hey.

Hüseyin Naim Güney

ORDU YÖRESİ OSMANLICA MEZAR KİTABELERİ ÜZERİNE

————— Muzaffer GÜNAY —————

Ordu il genelinde Osmanlı döneminden günümüze kadar intikal eden hayli mezarlık mevcuttur.Ama,genel olarak ifade etmeliyiz ki,bunu bilen pek az Ordulu var.Çünkü,tarihi ve kültürel mirasımıza karşı alakamız/ilgimiz çok zayıf.

Bu güne kadar yapılan en derli-toplu çalışma bu satırların yazarının hazırladığı Haziran-2016'da kitaplaştırılan "ORDU İLİ OSMANLICA KİTABELİ MEZAR TAŞLARI" adlı hacimli çalışmadır. Kültür Bakanlığı'nın finanse ettiği ve Ordu Valiliği (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) yayınları arasında çıkan bu çalışma 9 ilçeyi kapsamaktadır. Ayrıca merhum Ünal Üstün'ün Efirli Mezarlığı hakkındaki önemli eseri zikredilmelidir.Bunların dışında lokal anlamda birkaç lisans ve yüksek lisans tezi olarak hazırlanan çalışmalar var.

Osmanlı Türkçesi ile yazılmış kitabeli mezar taşlarını okumak ciddi bir uzmanlık gerektirir. Aynı ve kendine özel bir alandır çünkü.Her Osmanlı Türkçesi bilen,kitabe okur diye bir kayıt yok.Çok büyük birikim olmadan bu sahada çalışma yapmak hemen hemen imkansız denebilir.

Mezarlıklar bulunduğu coğrafyanın tapusudur.Bir büyük edibin dediği ne gibi:"Toprağın asil sahipleri üstündekiler değil, altında yatanlardır."

Atalarımıza ait mezarlıkları merak edenlerimizin düşündürücü derecede az olduğunu gözlemlerime dayanarak tekraren belirtmeliyim. Oysa,uhrvi alemin hatırlatıcısıdır mezarlıklar. Kimler geldi,kimler geçti bu topraklardan.Kimi genç,kimi yaşlı,kimi bebek,kimi nine..kimi yanarak,kimi katledilerek,kimi hastalıktan,kimileri de savaşlarda terk-i dünya eylemiş nice canlar,nice faniler.

Bize vatan bırakan ecdadımızı unutmamalıyız hiçbir zaman.Kanlarıyla toprağı sulayarak emanet ettiler bu toprakları..Bu bilinçle yaşamak,asli görevimiz.

Tarihi mezarlıkları biraz dikkatli araştıran herkes,kitabeli veya kitabesiz sayısız ata mezarı ile karşılaşabilir.Kitabelerin dili çok etkilidir. Duygusal ifadeler,serzenişler,dua ve niyazlar..

Dört tür yazı ile yazılmıştır kitabeler:

Celi şekliyle yazılan Rik'a,Nesih,Ta'lik ve Sülüs. Bu sanatlı yazı tiplerini tam manası ile bilmeden mezar kitabesi okumak hemen hemen olanaksızdır.

Nesih türü çok az kullanılmıştır.

Ordu yöresinde kitabeli mezar taşlarının 18.Yüzyıl'dan itibaren görülmeye başladığını belirtebiliriz.Daha öncelere ait kitabe, iki elin parmağını geçmemektedir.Bunun başlıca sebebi,kitabelerin, ama daha çok sanatlı kitabelerin o zamanlarda İstanbul'da hazırlanmasıdır..Taşrada hazırlanması hemen hemen imkansız idi. Çünkü hakkaklık(kazıma sanatı) ve hattatlık(güzel yazı sanatı) büyük emek ve zaman gerektiren önemli sanatlardı.

En eski kitabeli mezartaşı,Mesudiye'nin Kaleköy tarihi mezarlığındadır.Hacıemiroğulları Beyliği'nin yönetim merkezi olan Kaleköy'de ki bu anıt taş,muhtarlık odasında koruma altına alınmıştır. Kitabesi şöyledir:

Fî şeh-i Rabî'ul-evvel sene-te

Siste(T'in)(va) Erbain ve samanimaye

Fî Hicret'in-Nebeviyye

Çevirisi ise şöyledir:

Peygamberin Hicreti'nin sekiz yüz kırk altı

Senesinin Rabi'ul-evvel ayında

15 Rabi'ul-evvel 846Ağustos-1442)

Okuyan ve tercüme eden: Mehmet Temimi st.1982)

Bazı mezarlıklarda çok sayıda Osmanlıca kitabeli mezar taşı bulunduğu tarafımızca tespit edilmiştir.

Perşembe'ye bağlı Efirli,Düzmahalle Ormancı ve Tarlacık,Ünye Burunucu,Ünye Osmanağa Camii haziresi,Altınordu merkez Şeyh Şakir Efendi ve Hatipli,Gülyalı Çobanlı mezarlıkları ile Mesudiye merkez cami haziresi başlıcalandır.

Yaptığımız çalışmalar ve araştırmalarda en fazla kitabe Perşembe ilçesi mezarlıklarında tespit edilmiş olup toplam olarak 94 adettir.Ardından ise Ünye ilçesindeki mezarlıklar gelmektedir.

Mezar yapıları ve mezar taşları,hemen her yerde olduğu gibi Ordu yöresinde de birbirinden çok farklı mimari anlayışları yansıtmakta olup başlıca beş tip olarak gruplandırılmaktadır.

Şöyle:

1-Sandık mezarlar:

Tek parça taştan oyularak veya dört parça taşın bir araya getirilmesiyle sandık şeklinde yapılan mezarlardır ki lahit denilir.

2-Kapak taşlı mezarlar::

Genellikle 10-20 cm. yüksekliğindedir. Tek parça mermerden yapılmıştır.

3-Toprak mezarlar:

Herhangi bir malzeme kullanılmadan tamamen toprağa dikilen baş ve ayak taşından ibarettir.

4-Yüksek çerçeveli mezarlar:

Tek parçalı taştan yapılmıştır.Çoğu iki kademelidir.

5-Çerçeveli mezarlar:

İçi toprak olan dikdörtgen biçimli mezar tipleridir.

Çalışmalar esnasında bazı mezarlıkların birer aile mezarlığı olduğunu tespit etme imkanı bulduk. Örneğin,Altınordu'ya bağlı Sağırılı köyündeki/mahallesindeki Uzunömerağaoğulları mezarlığı.

Sanatlı ve mimarili mezar taşlarının o zamanlarda büyük harcama gerektirdiği de yine belgelerden anlaşılmaktadır.Yöre ağalarının/ileri gelenlerin mezarları oldukça görkemli olurdu. Zengin olmayanların yani ortalama halkın mermer ve çerçeveli mezar yaptırması da keza maddi güç olarak mümkün olmamaktaydı.

Madden zayıf veya yetersiz aileler, kitabelerini inceltirilmiş kalemsi çubuklar veya kolay silinmeyen boya vs. gibi basit gereçlerle yazarlar veya yazdırırlardı.Bu gibi basit,sade kitabeler hemen bütün mezarlıklarda mevcuttur.

KİTABELERDE BEZEME/

SÜSLEMECİLİK SANATI

İslam irfanı ile yoğrulan Osmanlı insanı,ölüm-

hayat ilişkisini esas alan bir anlayış ile mezarların baş ve kimi zaman da ayak taşlarını tezyin etmekten, süslemekten geri kalmamıştır. Geometrik ve bitkisel desenli yüzlerce mezar taşı ile doludur kadim mezarlıklar.

Bitkisel süslemede asma-üzüm, çiçekbaşı, güldalı, hurma ağacı, karanfil ve lale en fazla kullanılan motiflerdir.

Geometrik desenlere de epey yer verildiğini ifade etmek gerekir.

İnsan ve hayvan figürlerine ise erken dönemlerde rastlanmaktadır. Sonraki dönemlerde bu tür süslemecilik ortadan kalkmıştır.

KİTABELERİN BAŞLANGIÇ İBARELERİ

En çok kullanılan başlık ibaresi"Hüve'l-Bâkî"(Sonsuz olan O'dur) cümlesidir.Allah lafzı yerine Allah'ı ifade eden "O" zamiri tercih edilmiştir. Bunun sebebi tamamen Allah'a olan derin saygıdır. Çünkü zaman içinde mezar taşları toprağa gömülebilmektedir.Ayrıca belden aşağıya den gelmesi nedeniyle hürmetsizlik olmaması için Allah yani özel isim kullanılmamıştır.

"Hüve'l-Hallaku'l-Bâkî","el Bâkî","Hüve'l-Hayy" gibi ibarelere de sıkça rastlanmaktadır.

Kimi kitabeler ise serzeniş ve dua hitapları ile başlar.

"Ah mine'l-mevt"(Ah ölüm!) gibi.

Ayrıca,"el Fatiha"..

Ve "Bismillahirrahmanirrahim" gibi ibarelere de tesadüf etmek mümkündür.

Hayatta olanlara uyarı/hatırlatma amaçlı cümleler de yer yer görülmektedir.Bir kaç örnek:

"Ziyaretten murad bir duadır/Bu gün bana ise yarın sanadır".

"Kimseye bâkî değildir çünkü bu dehr/Gel oku ihlas ile bir Fatiha etme sükût/Nazar kılma bu mevta kabrine ibret al."

Kimi kitabelerde kişinin ölmeden önceki durumu ve ölümünün nasıl olduğu ile ilgili şiirleştirilmiş ibarelere de rastlanır:

"Açılmış bir gül gibi soldum cihanda/Anamı babamı terk eyledim fenada".

Ölüm sebebini ifade eden bir cümle şöyledir:

"Cihana doymadım canım/Veba aldı nev civanım."

Allah'tan dilek ve yardım isteme ibarelerine de tesadüf edilir:

"Beni kıl mağfret ey Rabb-i Yezdan/Bi Hakk'ı arş-ı azamı Nur-ı Furkan".

Hayattakilerden temenniler içeren ibareler:

"Gelub kabrime ziyaret eden ihvan/Edeler ruhuma bir Fatiha ihsan"

Kimi kitabeler çok kısa,kimileri de oldukça uzun olabilmektedir.

Kısa kitabe örneği:

Merhume ve mağfure Ayşe
Hatun binti el Hacı Mustafa
Ruhuna Fatiha
Sene 1273
10 Ramazan

Uzun'a bir örnek:

Hüve'l-Bâkî
Gel efendim nazar eyle mezar taşına
Âkil ol sen gafil olma aklını al başına
Salınıp gezerdim bak neler geldi başıma
Genç yaşımda turab oldum taş dikildi başıma
Merhum ve mağfur leha Çırakzade Monla
Velî'nin kerimesi merhume Havva Hanım
Fatiha

Kitabelerde en çok geçen erkek isimleri şunlardır:

Mehmet (Muhammed), Mustafa, Ömer, İbrahim, Hasan, Hüseyin, Osman, Ali, Abdullah, Ahmet, Mahmut, Bekir, İsmail.

En çok geçen kadın isimleri:

Fatıma, Ayşe(Aişe), Hatice, Havva, Zeyneb, Esmâ, Firdevs, Ümmü Gülsüm, Zekiye, Halime, Emine.

Vefat tarihleri çok geçerken,doğum tarihleri az geçer.Tamamen tarihsiz kitabeler de vardır.

Siviller dışındaki mezar baş taşları yatanın dünyadaki resmi görev ya da unvanını aksettirecek şekildedir.

Başlıca üç gruptur:

Kalemiyye(Bürokrasi).

İlmiye(Medreseliler)

Seyfiye(Askeri Bürokrasi)

Kadın mezarlarında baş yoktur.

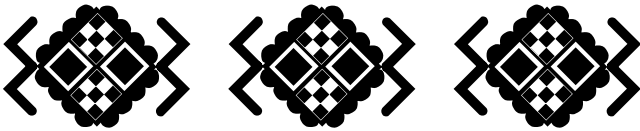
Ordu yöresinde henüz okunmamış, yani kayıtlara geçmemiş yüzlerce kitabeli mezar taşı mevcuttur.

Bunun için Valiliğin, Belediyenin, ODÜ'nün çalışma başlatmasını temenni ederek konuyu bitirelim.

BOŞ KALMASIN HEYBEMİZ / Necati KIRIŞ

Yazıp yazını gönder, heybe'de yazgın olsun
Çizip çizgini gönder, heybe'de çizgin olsun
Bazen düşünce şiir, bazen nesir hikâye
Müzik güzelliğinde heybe'de ezgin olsun

Çekip fotoğraf gönder, heybe'de rengin olsun
Dergimizde içerik muhteva engin olsun
O bir hayata benzer doldurmalı içini
Sakın ha boş kalmasın heybe'miz zengin olsun!

İLİMİZDE TARİH, ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ ÜZERİNDE YAPILAN ALAN ARAŞTIRMALARI; KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARIMIZIN KORUNMASI VE BUNLARA İŞLEV KAZANDIRILMASI

————— Servet YERLİ —————

Konu başlığından da anlaşılacağı gibi, bir makaleye sığmayacak kadar geniş olan bu konuların ancak ana noktalarına değinebileceğimi ifade etmek istiyorum..

İlimizde ilk yaşama belirtilerinin, ilk kültür-sanat ve medeniyet eserlerinin, tarihin hangi dönemlerine kadar uzandığına dair ilk alan araştırmasının Prof. Dr.İsmail Kılıç Kökten (1904-1974) tarafından (Canik dergisi,Sayı:17) yapıldığını görmekteyiz.1944-1945 ve 1963 yıllarında Ünye'nin Cevizderesi yöresinde ve Yüceler Köyü civarında yaptığı araştırma ve incelemelerde,Üst Paleolitik dönemlere ait elde ettiği buluntular,ilimizde ilk yerleşmenin ve kültür eserlerinin M.Ö.15 bin yıllarından itibaren verilmeye başladığını ortaya koyması çok büyük önem arz etmektedir.

Kılıç Kökten'den sonra, aradan geçen zaman zarfında birkaç çalışma haricinde akademisyenlerce pek de bilimsel bir araştırma yapılmamıştır.

İl Kültür Müdürü olarak görev yaptığım yıllarda, ilimizin tarihi, arkeolojisi ve sanat tarihi üzerinde yeni araştırmalar yapılmasını öngörerek üniversitelere ve Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığına müracaatta bulunuldu. Bu müracaata cevaben; 1984 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümünden Prof.Dr.Mükerrem (Usman) Anabol'un başkanlığındaki heyetçe ,1985 yılında Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı üyesi ve Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Doç.Dr. Bahaeddin Yediyıldız tarafından, 1986 yılında yine Ege Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı Bölümünden Prof. Dr.

Altan Çilingiroğlu başkanlığındaki heyetçe ve ayrıca 1990, 1992,1993.1994 (daha sonra 2003) yıllarında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Bölümünden Prof. Dr. Mehmet Özsait'in başkanlığında eşi Arkeolog Nesrin Özsait'in de katıldığı heyetlerce ilimiz merkez ve ilçelerinde, mahalli imkanlarla da desteklenen alan araştırmalarının yapılması sağlanmıştır.Yapılan bu araştırmalar ilimizin tarihi , arkeolojisi , sanat tarihi ve sosyal tarihi açısından son derece yararlı ve aydınlatıcı olmuştur. Araştırma raporları, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne her yıl bir başka şehirde düzenlenen "Araştırma Sonucu Toplantısı" sorası yayınlanmıştır. Bahaeddin Yediyıldız'ın çalışmaları ise "Ordu Kazası Sosyal Tarihi" adlı kitabında yer almıştır.

Ayrıca; 2005 yılından itibaren Erzurum Atatürk Üniversitesinden Prof. Dr.Ahmet Ali Bayhan (daha sonra Ordu Üniversitesi Fen -Edebiyat Fakültesi Dekanı), ve 1995 yılından itibaren Cumhuriyet Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd.Doç. Dr. Necati Demir'in İlimiz tarihinin belli dönemlerini daha da aydınlatan çalışmalarını da tarih ve sanat tarihi açısından çok önem arz etmektedir.

Bunun yanında, Hacer Kumandaş'ın, kaya mezarlarımız üzerinde "Tez Antik Çalışması" yaptığı da bilinmektedir.

Yukarıda adı geçen bilim adamlarımızın daha önce bilinen ve kendilerince tespit edilen höyük ve tümülüslerde, mağara, akropol, nekropol ve arkeolojik yerleşme alanlarında, kalelerde, mezarlık ve hazireler, cami ve kiliselerde (v.b.) yapılan çalışmalar neticesinde, Prof. Dr.İsmail Kılıç Kökten'in tarih tespitine ek olarak; neolitik, kalkolitik, Tunç,

Hitit, Firik çağı yaşantılarına, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu, Danişmentli, Hacıemiroğulları ve Osmanlı dönemleriyle ilgili daha öncekilerle örtüşenlerle, ayrıca yeni tespitler; bulgu, belge ve bilgiler ortaya konulmuştur. Antik döneme ait tarihimizle ilgili bilgileri antik dönem yazarları vermektedir. Prof. Dr. Necati Demir'in Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi antik dönemi ve sonrasına, dolayısıyla Ordu tarihine ışık tutan çalışmasına işaret etmekteyim. (Prof. Dr. Necati Demir. Tarih. www.ordu.defterdarligi.gov.tr/ilimiz/ordu.tarihi.htm.)

Yöremizde bilhassa Beylikler ve Osmanlı dönemine ait araştırma yapmak isteyenler için, Prof. Dr. Bahaeddin Yediöldüz, Yrd. Doç. Hakan Kaynar, Yrd. Doç. Serhat Küçük'ün yayına hazırladıkları Orta Karadeniz Kültürü (Ank.2005) ve Ordu Yöresi Tarihi, içerdiği bibliyografik bilgiler nedeniyle önemli kaynakça olacaktır.

Bütün bu çalışmalardan yararlanarak İlimizin tarihi ile ilgili Mithat Baş'ın kaleme aldığı Mesudiye Tarihi ve Kültürel Özellikleri (İst.2016) adlı kitabı önemli ve derli toplu bir kaynakçadır.

Ordu ilimizde müze müdürlüğümüzce ödenekler nispetinde yapılan çevre temizliği ve küçük çaptaki müdahale kazıları bir tarafa bırakılırsa, Arkeolog Prof. Dr. Süleyman Yücel Şenyurt başkanlığında ilimiz merkez Bayadı Köyü, Kurul yerleşmesinde sürdürülen ve ilimiz tarihinin 2100 yıl önceki dönemini aydınlatan, sadece ilimiz değil Doğu Karadeniz Bölgesinde en kapsamlı ve ilk "arkeolojik kazı" çalışmasında olduğu gibi; diğer höyük, tümülüs, arkeolojik alanlarda yapılacak olan kazılar İlimiz tarihini daha da aydınlatacaktır.

Bu konuda, üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi bünyesinde Prof. Dr. Ahmet Ali Bayhan'ın dekanlığı döneminde, 2012 yılında eğitime başlayan Sanat Tarihi Bölümü yanında, bir an önce açılmasını beklediğimiz Arkeoloji Bölümüne de ileride yapılacağını ümit ettiğimiz kazılar, bu çalışmalara ayrı bir boyut kazandıracaktır.

İLİMİZDE BULUNAN KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI

Bilindiği gibi tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş, bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki taşınır ve taşınmazlara kültür varlığı, jeolojik devirlerle tarih öncesi ve tarihi devirlere ait

olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlere ise tabiat varlığı denilir.

Dünya haritası üzerinde fevkalade bir konuma sahip olan Anadolu'muz, tarihte bilinen çoğu devletlere yurt, medeniyetlerine de beşiklik yapmıştır. Bu nedenle; ilimizde, yurdumuzun bu zenginliğine paralel olarak, yukarıda adı geçen hemen çoğu dönemlere ait kültür varlığı ve ayrıca tabiat varlıklarımız bulunmaktadır.

Her ne kadar şehir merkezinde; şehri kuşatan tarihi kale, surlar, kervansaray, medrese, ulu cami gibi anıtsal büyük eserler yok ise de, Şehir merkezine 18 km. mesafedeki, Apollon heykeli ve Kibele heykelinin bulunduğu kalesi, tapınağı, diğer müstemilatı, sarnıcı, dehliz (v.b.) i bulunan ve bir anda arkeoloji dünyasının, gözlerinin üzerine çevrildiği, bölgemiz ötesinde yurdumuz genelinde tarih, kültür ve turizm açısından yerini alan " 1. Derecede Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı" olan ve kazı çalışmaları hala devam eden, "Kurul Yerleşmesi" başta olmak üzere, İlimizde höyükler, tümülüsler, kaya mezarları, arkeolojik ve kentsel sit ve doğal sit alanları ile kaleler, köprüler, camiler, kiliseler (v.b.) gibi zengin bir kültür ve tabiat varlığımız bulunmaktadır.

İl merkezinde;" 2. Derece Arkeolojik Sit Alanı" olan Cotyora (Cotyoranın burası olup olmadığı tartışma konusudur) eski yerleşim merkezi ile onarıp her birine ayrı bir işlev kazandırılan, tarih kiliseler ve konaklar, tarihi Kemer Köprü ve çeşmeler, Boztepe'nin eteklerini inci tanesi gibi süsleyen Ordu evleri, doğal çevresi içerisinde emsalsiz bir tarih, kültür ve turizm değer ve güzelliğini sunmaktadır.

Müze Müdürlüğümüzün 2015 yılı verilerine göre: Bugün Ordu ilimizde: 34 arkeolojik sit alanı, kale,ören yeri, 41 kaya mezarı, 1 antik yol kalıntısı, 1 nekropol, 2 höyük, 1 antik dönem basamaklı yol, 24 mezarlık ve hazine ,16 kilise 35 cami, 6 türbe, 6 tümülüs, 16 çeşme, 2 su kuyusu, 8 köprü, 10 hamam 9 resmi bina,2 kentsel sit alanı, 297 sivil mimarlık örneği olmak üzere 537 Adet kültür ve tabiat varlığı bulunmaktadır. 21.10.2016 itibarıyla de; 28 arkeolojik sit alanı, 2 kentsel sit alanı, 1 doğal sit alanı, 1 kentsel arkeolojik sit alanı, 5 arkeolojik ve doğal sit alanı, 48 anıt ağaç ve mağara, 318 sivil mimarlık örneği, 168 dinsel yapı, 47 kültürel yapı, 3 askeri yapı olmak üzere bu sayının 621 bulduğu ifade edilmektedir.

**KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARIMIZIN
KORUNMASI VE BUNLARA İŞLEV
KAZANDIRILMASI**

Tarihin hangi dönemine ait olursa olsun vatan topraklarımız üzerindeki her kültür varlığı bizim öz değerlerimizdir. Onlar bizim tapu senetlerimizdir. Yine onlar ülkemize ve ilimize kimlik kazandıran en önemli unsurlardan biridir. Bilindiği gibi bu varlıklarımız yurdumuza en büyük döviz girdisini sağlayan turizm zenginliklerimizdir. Bütün kültür varlıkları, aynı zamanda dünya medeniyetinin de ortak kültür mirasıdır.

Kültür varlıklarımızın ortaya çıkarılması, tespit ve tescillerinin yapılması, korunması, bakım ve onarıma tabi tutulması, işlev kazandırılması, tanıtılması ve gelecek nesillere sağlam bir şekilde intikallerinin sağlanması büyük önem arz etmektedir. Kültür varlıklarının korunması yasalarla teminat altına alınmıştır. Korumaya yönelik ilk yasa 13 Şubat 1969 çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnamesidir (Mahir Ünsal Eriş, Nisan 2012 Ank). Bu Nizamname 1874 yılında Dethier tarafından ele alınmış; ancak bu yasada Osmanlı topraklarında bulunan eserlerin yurt dışına çıkarılmaması hususunda bir madde olmadığından Türk Müzeciliğinde yeni bir dönem başlatan Osman Hamdi Bey 1883 Yılında Asar-ı Atika Nizamnamesini yeniden düzenlemiştir. 1906' da nizamnamede değişiklik yapılarak İslam eserlerinin de korunması sağlanmış. 19012 yılında dördüncü defa düzenlenen Nizamname 1973 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu ara 2 Temmuz 1951 tarihinde, taşınmaz kültür mirasının korunması için "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu" nun teşkili ve vazifesine dair 5805 sayılı yasa çıkarılmıştır. Görüldüğü gibi, 100 yılı aşan bir süre Asar-ı Atika Nizamname hükümlerine bağlı kalınması, cezai müeyyidelerin gün veya ay, ya da kuruşla ifade edilmesi nedeniyle, zamanla cezalar komik bir duruma düşmüş; adeta yasa, yok hükmünde kalmıştır. Hele de bu ülkede bütün arkeolojik kazıların 100 yıl yabancı bilim adamları tarafından yapıldığı da göz önünde bulundurulursa ne eski eserlerin yurt dışına çıkması ne kültür mirasının tahripleri, daha da acısı ne de yıkılmaları gereği gibi önlenebilmiştir. Misal mi? Doğanın acımasız tahribiyle karşı karşıya bıraktığımız dünyanın dört bir yanından merakla, heyecanla görmek için turist akınına uğrayan Adıyaman'da, Kommagene Krallığı Döneminde Kral Antiochos Tümülüsü ve eteğindeki tören alanı-altarı 8,5 -10 metre yüksekliğindeki devasa kral ve tanrıların, aslan heykel ve kabartmalarının vb. eserlerin bulunduğu dünya ölçüsünde Nemrut ören yerindeki bu eserlerle Çorum'da Anadolu medeniyetinin

yaratılmasında büyük yer tutan Hitit uygarlığına ait yine tanrı, kral, kraliçelere ait "Yazılı Kaya" rölyeflerini sağlam bir şekilde koruyamadığımız; her yıl biraz daha erimelerine, silinmelerine yok olmalarına seyirci kaldığımız daha nice değerlerimiz gibi... Bu da korumacılıkta ne kadar geç kaldığımızın en açık bir ifadesidir bence. 25 Nisan 1973'te çıkan 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" korumacılıkta atılan önemli ve ciddi bir adım olmuştur. Nizamnameye göre 1710 Sayılı yasa, çok daha caydırıcı ve ağır hükümler getiren, arkeolojik ve etnografik eserler; sit, arkeolojik, doğal sit, kentsel sit (v.b) açıklık getiren, eski eser kaçakçılığı ve tahribinin önlenmesinde, nefes aldırın bir yasa olmuştur. 21 Nisan 1983 gün ve "2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu" korumacılığı daha da sağlam temellere oturtmuştur. 14 Temmuz 1987'de 2863 sayılı yasada, 3386 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, "Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulları" kurulması, son derece yararlı olmuştur. Her mevzuatta olduğu gibi; bu yasada da 14.7.2004 tarihinde 5226 Sayılı kanunla 2863'ün bazı maddelerinde ilave ve değişiklikler yapılarak koruma, planlama ve çevrecilikle ilgili yeni uygulamalar getirilmiş, boşluklar giderilmiş, yasa güncellenmiştir.

İlimizde, bilindiği kadıyla, Prof. Dr. Kılıç Kökten'in Ünye'deki araştırmaları sırasında ele geçirdiği buluntuların Ankara müzelerine (tahminimce bugünkü Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde), Tarihi Eskipazar Camiine ait Selçuklu oyma işçiliğinin en güzel örneklerinden biri olan "Ahşap Kapı"nın Ankara Etnografya Müzesinde, 1969 yılında Şehir merkezinde, bir evin temel kazısı sırasında çıkan Helenistik döneme ait gümüş sikkelerin Sinop Arkeoloji Müzesinde koruma altına alınması, Vakıflar Genel Müdürlüğüne Eskipazar Cami ana giriş portalının restorasyonu ve iç avlu düzenlemesi ile zelzelede bir kısmı yıkılan ve tehlikeli hal alan minarenin yeniden yapılması bir yana bırakılırsa, 1978 yılına kadar korumacılıkla ilgili kültür ve tabiat varlıklarımız üzerinde her hangi bir çalışmanın yapılmadığı görülür.

Ordu ilimizde, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik ilk tespit ve tescil çalışmaları Kültür Bakanlığı tarafından 1978 yılında, koruma ve işlev kazandırma çalışmaları ise 1980'de İl Kültür Müdürlüğü'nün fiilen kurulmasıyla başlamıştır.

İl Kültür Müdürlüğü'm zamanında; Bucak Mahallesi, Bülbül Deresi üzerindeki Kemer Köprü'nün onarımının sağlanması, Selimiye Mahallesindeki Paşaoğlu Konağı, Trabzon Teknik Üniversitesine tahsisli olan tarihi Bolaman Konağı ve Mesudiye Hükümet Konağı'nın ve ayrıca Mesudiye ilçe

merkezinde bulunan kilise binasının(bu kilisenin onarımı hariç) Kültür Bakanlığına kazandırılması, Taşbaşı Mahallesi'ndeki kilise ile birlikte onarımlarının ve çevre düzenlemelerinin sağlanması ve işlev kazandırılması, yabancı bitki örtüsü, çalılık ve odunluk ağaçlarla kaplı, bir orman görüntüsündeki Ünye kalesinin temizlenerek tamamen ortaya çıkarılması, yeni bir ulaşım kavuşturulması ve onarım çalışmalarının başlatılması; Cingirt yerleşme merkezine giden yolun iyileştirilmesi; Kurul yerleşmesine mahalle içindeki eski camiden itibaren, katır yolunun genişletilerek her türlü vasıtanın gidebileceği bugünkü ulaşım kavuşturulması; yaya çıkış için basamaklı yolun yapılması ödenekler nispetin de çevre temizliği ve dehlizin boşaltılmaya başlanması; karayolundan itibaren Yason Kilisesi'ne giden yaya yolunun ulaşımına açılması; toprak seviyesine kadar yıkılmış olan Kaleköy kümbetleri mezar odalarının ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

Şehir merkezinde tescilli bulunan sivil mimarlık örneklerimizin korunmasına yönelik Belediye Başkanı Kazım Türkmen döneminde bölge belediyeleri arasında ilk yaptırılan "Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı" çok sevindirici olmuştu. Buna rağmen, zamanla sit alanına hiç de uygun olmayan binaların yükselmesi korumacılık adına üzüntü yaratmıştır.

Vali Sami Seçkin zamanında İkiz Evlerin, Sarı Konağın ve Menekşe Sokak'taki bir diğer sivil mimarlık örneğinin müdürlüğümüz katkılarıyla, İl Özel İdaresince kamulaştırılması," yap işlet devret" yoluyla işadamlarımızdan Ergin Karlıbel tarafından onarılarak turizm hizmetine sunulması; Belediye Başkanı Fikret Türkyılmaz zamanında Düz Mahalledeki kilisenin onarılarak OBKT'nin fuayesi olarak kullanılması; Menekşe Sokak'ın düzenlenmesi; 19 Eylül Meydanı'nda 1937'de zelzele nedeniyle yıkılması sonucu tamamen ortadan kaldırılan Osmanpaşa Şadırvanının merhum Fahri Çelebi tarafından yeniden yaptırılması sadece ilimizde değil; yurdumuz genelinde örnek bir çalışma olmuştur. Belediye Başkanı Seyit Torun zamanında Taşbaşı Mahallesi Menekşe Sokak üzerinde bulunan bugün "Kent Konseyi Hizmet Binası" olarak kullanılan sivil mimarimizin en güzel örneklerinden biri olan evin kamulaştırılarak onarılması, daha önce arkeolojik ve doğal sit alanı olarak koruma altına aldığımız Yason Burnundaki Kilisenin, Vali Kemal Yazıcıoğlu zamanında onarılarak turizme açılması, Kemal Altınel'in Baba Evi'ni bizzat onarması, Yalı Cami, Orta Cami , Saray Hamamı ve Fatsa Hacı Hulusi Baba Caminin, Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılması; kültür varlıklarımızı koruma ve onlara

işlev kazandırma açısından örnek, güzel ve başarılı çalışmalardır.

Bu çalışmalara; Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın ve onun zamanında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü iken Ordu Valiliğine atanan Vali Orhan Düzgün döneminde; Taşbaşı Mahallesi'nde, Sıtkı Can Caddesi'nin düzenlenmesi ve birçok sivil mimarlık eseri evin onarılması, eski Vali Konağının, Selimiye Mahallesindeki Kahraman Sağra Konağı'nın Kültür Bakanlığına kamulaştırılması, Fatsa Kabakdağı evlerinin tescillenmesi tarihi Eskipazar Hamamı'nın, Mesudiye ilçe merkezindeki kilisenin onarılması, Kurul yerleşmesinde arkeolojik kazı çalışmasının başlatılması bu çalışmalara ayrı bir boyut kazandırmıştır.

Bunlara ilaveten, Büyük Şehir Belediye Başkanlığınca; Selimiye Mahallesinde, Köymen'lere ait konağın kamulaştırılması; Bolaman Yenipazar, Kestane Mahallesi, Kumru Samur Camilerinin, Akkuş Tuzak Türbesi ile Kirazlımanı, Akpınar Beşoluk ve Kabadüz Harami Mahallesinde bulunan Oluklu çeşmelerinin onarılması, Bülbül Deresi'nin denize döküldüğü mevkide Çivisiz Caminin aynı ölçekte yeniden yaptırılması, Altınordu Belediyesince; yine Taşbaşı Mahallesi, Menekşe Sokaktaki tescilli iki adet evin kamulaştırılarak yıkılıp aslına uygun, aynı ölçekte yeniden yapılması, Ünye Belediyesince; Kadılar Yokuşu ve Bakırcılar Arastası Sokağın iyileştirilmesi, tescilli iki ev ile Kefeli Hanın kamulaştırılması, onarım sonrası evlerden birini "Müze Ev" olarak kullanılması, diğerinin (Fazilet Hanım Konağı olarak bilinen) hanla birlikte onarım çalışmalarına yönelik iş ve işlemlerin başlatılması, Kültür varlıklarımızın korunmasındaki devamlılığın sağlanması açısından sevindirici ve umut vericidir.

Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi son derece geç kalınan bütün bu çalışmalar yeterli değildir. Başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, Üniversitelerin, öncelikle Ordu Üniversitesi'nin ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Belediye Başkanlıklarının ildeki höyük, tümülüslerde, diğer arkeolojik alanlarda kazı çalışmalarının, hele de uzun yıllardır harap bir hale gelen başta Mesudiye Kaleköy Kalesi ve Kümbetler olmak üzere diğer eserlerin, arkeolojik, kentsel ve doğal sit alanlarının, dini, sosyal ve sivil mimarlık örneklerinin , belli bir program doğrultusunda, onarım ve çevre düzenleme çalışmalarının kesintisiz bir şekilde devam ettirilmesi, iyi bir ulaşım kavuşturulması beklentilerimizdendir..

**PAŞAOĞLU KONAĞININ İSTİMLAKI,
ONARILMASI, "YAŞAYAN KONAK VE
ETNOGRAFYA MÜZESİ "OLARAK HİZMETE
AÇILMASI.**

Dünyada ilk Müze M.Ö. 300 yılında İskenderiye'de kurulmuştur. Avrupa'da ilk modern müze 1683 yılında İngiltere'de Oxford Üniversitesinin bünyesinde açılmıştır. Bizde ise Sultan Abdülmecit zamanında Müşir Ahmet Fethi Paşa tarafından 1846-1847 yılında, Avrupa'dan 163 yıl sonra Topkapı'da bulunan Aya İrini Kilisesi'nde (Askeri Müze- Müze-i Hümayun) açılmıştır (Müdürü İng. asıllı Edward Gold). Bir ara kapatılan müze, 1969'da büyük bir törenle Sadrazam Ali Paşa zamanında tekrar açıldı(Müdürü Alman Philipp Dethier). 1874 yılında askeri müze ile arkeoloji müzesi ayrılarak çinili köşke taşınmıştır, Bizde gerçek anlamda Müzecilik, arkeolojik eserlerin derlenmesi ve kazıların başlatılmasıyla Osman Hamdi Bey'le 1882 yılında başlar. Hangi tarih baz alınırsa alınsın Ordu'da 100 yılı aşkın bir zaman sonra Müze açılması da bize nasip oldu. Şimdiki beklentimiz ise ilimizin arkeoloji müzesine kavuşturulmasıdır.

Paşaoğlu Konağı'nın, kamulaştırılması, onarılması ve etnografya müzesi olarak hizmete açılması diğer çalışmalarımda olduğu gibi en güzel anılarımı oluşturmaktadır.

1980'de Ordu'ya kurucu il kültür müdürü olarak atandığımda ele aldığım konulardan biri "müze açma" konusu oldu. Şehirde yaptığımız araştırmada Selimiye Mahallesinde, kendi kaderine terk edilmiş, tamamen harap ve çevresiyle birlikte mezbelelik haline gelmiş " Paşaoğlu Konağı' olarak bilinen tarihi konağın buna uygun olacağını düşündük. Konağın kamulaştırılması ile ilgili olarak hazırladığımız talep dosyamızı dönemin valisi Vali Nermi Alyanak'a sunduk. Talebimiz kabul gördü ve ilgili yazımız vali bey tarafından Defterdarlığa sevk edildi. Bilahare komisyonca 13.5 milyon değer biçilen bina , Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün de onayları ile 1982 yılında kamulaştırıldı. 1983 Yılından itibaren onarım çalışmaları başlatıldı. Ancak ödenekler bazen hiç gelmiyor bazen de az geliyordu. Bu nedenle onarım çalışmaları uzun sürdü ve müze ancak 1987 yılında açılışa hazır hale geldi.

"ESKİ ESER TOPLAMA" KAMPANYASI BAŞLATILDI

Müze açma düşüncesindeyken açılacak olan müzeye şunu veya şunları da koyarız diye elde tek bir malzeme yoktu. Tek bir şey vardı. O da duyduğum "İnanç ve heyecanımdı. Genel Müdür Nurettin Yardımcı: "Sen orada müze açamazsın " derken belki de haklıydı. İlimiz bir Amasya, Erzurum, Elazığ, Gaziantep, Kastamonu (v.b) gibi hala da kullanılan etnografik malzeme açısından çok zengin bir il değildi. Benim için önemli olan yeter ki konak bir istimlak edilsin, yeter ki onarım çalışmaları bir başlasındı. Biz Ordulular olarak bunu başarabilirdik diye düşündüm hep. Onarım çalışmaları devam ederken ben de çevrede ne var ne yok diye araştırmaya başladım. Bir taraftan tespitte bulunuyor, not alıyor, bir taraftan da kamuoyu oluşturmaya çalışıyordum. Bu ara çalışmaları destekleyen başta Ordu basınımız olmak üzere ilimizde yapılacak olan her hizmetin yanında yer alan değerli insanlar vardı yanımda... Konağın güzelliği ortaya çıkarken konak ve müze açma konusu Ordu gündemine oturmuştu.

Esas düşüncem geniş çaplı bir kampanya başlatmaktı. Hazırladığım yazımla Vali Çetinkaya'ya çıktım. Yazım imzalandı. Bütün kaymakam, belediye başkanları, kurum kuruluşların müdür ve idarecileri, basın mensuplarımızın temsilcileri, halktan tespit edilenlerle İl Genel Meclisi salonunda bir toplantı yapıldı. Konunun mana ve önemini belirttikten sonra bu müzede nelerin yer alacağını açıkladım. Daha önceden Sıtkı Çebi, Gazeteci Uğur Gürsoy, Rıza Şimşek, Alaeddin Benal, Fahri Çelebi, Kemal Akata (hepsinide saygıyla ve rahmetle yad ediyorum, unuttuklarım varsa, özür diliyorum) ile görüşmüş planlamalar yapmıştık. Sözümü bitirir bitirmez konuştuğumuz üzere Fahri Çelebi: " Sayın Valim! Açılacak olan bu müzeye evimde çok önem verdiğim, aile büyüklerimden kalma tarihi bir halı, büyük bakır bir sini, bir mangal ve semaver vererek bu kampanyaya katılıyorum." dedi. Hemen peşinden Kemal Akata: " Sayın Valim! Kültür ve Turizm Müdürümüze ben teşekkür ediyorum. Yeter ki İlimizde bir müze açılsın; bu müzeye benim de vereceklerim var, deyince salonun havası değişti. Sıtkı Çebi ve duayen gazetecilerimiz Rıza Şimşek ve Alaeddin Benal'ın destekleyici konuşmalarıyla salonda heyecan hat safhaya çıktı. Her taraftan sesler yükselmeye; kimlerde nelerin olabileceği dillendirilmeye başlandı. Vali Çetinkaya:" Bu dakikadan itibaren bu çalışma başlamıştır. Her birim amirinin kendi personelleriyle toplantı yapmasını ve bu kampanyaya katılımın sağlanması sağlansın." dedi. Çok zevkli ve son derece istekli bir çalışma sürdürüldü. Yardımseverler Derneği Başkanı Edibe Akyol (Allah rahmet eylesin) sonra Fahri Çelebi'nin

Başkan Yardımcısı Emine Vildan Yeşiltepe ve dernek üyeleriyle neredeyse ev ev dolaştık. Sadece ev mi? köylere de çıktık. Her taraftan eserler gelmeye başladı. Bu çalışmalarda çok güzel anılarımız oldu. Örnek mi? Dernek mensuplarıyla Süleyman Felek'in oğlu Galip Beyin evine gitmiştik. Salona, büyük bir nezaket ve zarafeti, hele de nazik misafirperverliği ile dikkatimi çeken Pakize Hanımefendi bizi buyur ettiler. İlk bakışta gözlerim o güzel aynalı konsol ve yerdeki halıya kayınca; içimden işte bu demiştim. Ziyaretimizin sebebini açıkladığımızda, Pakize Hanım bana: "Evladım, bu konakta verilebilecek ne var ise ben de severek veririm." demesi başımı göğe eğdirmiş, hepimizi sevindirmişti. Bu ilk bağışlar hala Müze'nin teşhirine zenginlik katmaktadır. Kampanya ve hummalı çalışmalar, beklenenin de ötesinde memnuniyet verici bir sonuca ulaştı.

Çalışmalarımızı yakinen takip eden ve her türlü katkıyı veren Müzeler Genel Müdürlüğü'nün gönderdiği uzmanlarca teşhir- tanzimi tamamlanan ve 1983 yılında onarımına başlanan konak açılışa hazır hale getirildi ve 18.11.1987 tarihinde, dönemin kültür ve Turizm Bakanı Mesut Yılmaz'ın da katıldığı geniş katımlı bir törenle "PAŞAOĞLU KONAĞI VE ETNOGRAFYA MÜZESİ" hizmete açıldı. Böylece Ordu'da kültür ve turizm açısından büyük bir boşluk giderilmiş oldu.

Müze Müdürlüğü verilerine göre 2015 yılında müzeyi yerli ve yabancı toplam 14.876 kişi ziyaret etmiştir.

Kültür Bakanlığınca bastırılıp açılışa yetiştirilen broşürde yer alan konağın betimlemesini biraz da aceleyle şöyle yapmışım.

PAŞAOĞLU KONAĞI VE ETNOGRAFYA MÜZESİ

Ordu il merkezi, Selimiye Mahallesi'nde, Taşocak Caddesi ile Erkoçak Sokağın kesiştiği köşede yükselen Paşaoğlu Konağı, 1896 yılında Paşaoğlu Hüseyin Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Bahçesiyle birlikte 625 m2'lik bir alan üzerine inşa edilen konağın taşları Ünye'den, ahşap malzemesi Romanya'dan getirilmiş ve yapımı İstanbul'lu bir usta tarafından gerçekleştirilmiştir.

19. yüzyıl sivil mimari örneklerinden biri olan Paşaoğlu Konağı, zemin dahil olmak üzere üç katlıdır. Konak; birinci ve ikinci katı ayıran silme ile birlikte, binanın köşelerinde yer alan kaideli ve başlıklı yarım sütunları, bitkisel motifli konsollarla desteklenen ve söve taşı ile çerçevelenen üstü saçaklı pencereleriyle zengin bir taş işçiliğini sergilemektedir.

Doğu cephesinde alt katta dört, üst katta beşer pencere mevcuttur. Zemin üzerindeki 2. katın bu cephedeki pencere önleri konsollara oturtulmuş, orta pencereleri zarif burmalı sütünceler ve yarım sütunlar arasına alınmıştır.

Kuzey cephesinde bulunan ve taş basamaklı merdivenle çıkılan 1. katın giriş kapısı basık kemerli ve çift kanatlıdır. Kapının etrafı bitkisel motifli kalem işi süslemelerle zenginleştirilmiştir. Korint başlıklı iki sütunla desteklenen ve kapının önündeki sahanlığı örten çıkma üzerinde ikinci katın balkonu yer almaktadır.

Bahçe duvarı, merdivenler, balkon ve çatı kenarlarındaki işlemeli taş korkuluklar; konağın dış cephesini hareket kazandıran diğer unsurlardır. Konağın bahçesinde bir havuz ve günümüzde ahşap örtü altına ocak bulunmaktadır.

Paşaoğlu Konağı'nın zemin katı taş döşelidir. Birinci ve ikinci katlarında taban ahşaptır tavanlar ahşap kaplama olarak yapılmıştır. Konağın üst katındaki sofanın ahşap tavanı kağıt üzerine desenlerle bir halı motifi süslemiştir. Ortada baklava şeklinde bitkisel motifler vardır. Köşelerdeki madalyonlar içine çeşitli manzaralar resmedilmiştir. Bu katta bulunan banyoda desenli çiniler kullanılmıştır.

Zeminkatı idare olarak kullanılan binanın 1.katı Etnografik Eserler Seksiyonu olarak düzenlenmiştir. Bu bölümde kadın ve erkek giysileri, takılar, silahlar (v.b) gibi eşyalar sergilenmektedir. 2.kat ise sofa,

paşa nine odası, günlük oda, misafir odası, yatak odası, yüklük gibi düzenlemeler içinde 19.yüzyıl konak mimarisinin özelliklerini aksettirmektedir.

Paşaoğlu Konağı'nın onarılması ve müze olarak ziyarete açılması ile Karadeniz Bölgesi'nde bulunan ve geçen yüzyıldan zamanımıza kadar ulaşan sivil mimari örneklerimizden biri daha gelecek nesillere bırakılmak üzere değerlendirilmiş oldu.

Paşaoğlu Konağı, Ordu'da kültür varlığının korunması ve ona işlev kazandırılması konusunda ilk örnektir,

Kültür ve sanat sevdalısı, Ordu insanının

gözü gibi koruduğu ata yadigarı eserleri, devletin oluşturulan müzesine fedakarca başışı, onun ruhunda var olan asil davranışın bir göstergesidir.

İlimizde müze açılmadan önce, müze ihtisas elemanları olmadığından resmi veya özel, teknik konulardaki raporlandırmalar için bizzat Ordu'ya gelerek, konuların bekletilmeden halli yoluna giden değerli arkadaşlarımız Trabzon Müzesi Müdürü Arkeolog Ayşe Sevim ile Samsun Müzesi Müdürü Arkeolog Nihat Sümer'e teşekkür ediyorum,

Her olumlu hizmette olduğu gibi; Ordu basınımızın, müzenin açılmasındaki katkısı ise her türlü övgünün üzerindedir..

ORDU TARİHİ VEFA BEKLİYOR

— Mthat BAŞ —

Ordu yöresinin tarihi derinlikleri araştırıldığında geçmişte bu bölgede yaşamış birçok farklı toplumun bulunduğunu ve bu toplumlardan kalma kalıntı ve isimlerin de günümüze kadar geldiğini görmek mümkündür.

Bugüne kadar yapılan bilimsel araştırmalardan anlaşılmıştır ki, M.Ö. yaklaşık 2000'lerden itibaren Orta Karadeniz Bölgesi birçok devletin egemenliği altına girmiştir. Hititler, Kaşgalar, Amazonlar, Frigler, Kimmerler, İskitler, Medler ve Persler, Büyük İskender, Pontus Devleti, Roma ve Bizans İmparatorlukları, Trabzon Rum Devleti, Türk Beylikleri (ki bu yörede özellikle Danişmendliler, Hacı Emiroğulları ve Taceddinoğulları söylenebilir), Osmanlı İmparatorluğu ve nihayet Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu topraklarda hüküm süren siyasi organizasyonlardır.

Böylesi siyasi değişimlere sahne olan bir bölgenin nüfus yapısının ve kültür kimliğinin değişmesi de kaçınılmazdır.

Kültür kimliği denildiği zaman ilk akla gelen dildir. Yani eski deyimle lisan. Lisanın yaygın olması ve bölgede çeşitli coğrafi adlara damgasını vurması o lisanın ticaret dili olup olmamasına da bağlıdır. Nitekim ilk çağlarda bu topraklarda yaşamış çok çeşitli kavimlerin dillerinden günümüze kadar gelen ticaret dili olarak kullanıldığı için yalnızca Grekçe olmuştur. M.Ö. 600'ler civarında kurulan Helen kolonilerinin bu coğrafyada ticaret dili olarak Grekçeyi kullanması, daha sonra da Bizans döneminde bu dilin resmi dil olarak kullanılması, bölge kültürünü önemli ölçüde etkilemiştir. Ülkemizdeki Türkçe olmayan adlandırmaların da büyük bölümü bu kültüre aittir.

Orta Karadeniz Bölgesinin kültürel kimliğinde ikinci büyük değişiklik Türklerin bu bölgeye yerleşmesi ve yurt tutmalarıyla başlamıştır. Bu yöreye Türklerin en yoğun olarak geldikleri ve çeşitli köy ve kasabalar kurdukları dönem 11. ve 16. yüzyıllar arasındadır. 11. yüzyıldan itibaren yörenin kültürel kimliği büyük oranda değişmeye başlamıştır. Bu süre de bin yıllık uzun bir süredir.

Yöreye gelen Türkler, kendilerinden önce kurulmuş olan köy ve kasabaların adlarını genellikle

değiştirmemişlerdir. Nitekim Karadeniz Bölgesinde, hatta Anadolu'da Türklerin gelmesinden önce kurulmuş köy ve kasabalar fethedilerek ele geçirilse bile ve hatta nüfus yapısı tamamen değişse de, bazı ara dönemlerin uygulamaları haricinde yerleşkelerin eski adları olduğu gibi kalmıştır.

Ancak Türkler, bizzat kendi kurdukları köy ve kasabaların, yakın çevrelerindeki mevkiilerin ve yaşadıkları çevredeki coğrafi oluşumların adlarını, kendi dillerinden vermişler ve kültürel kimliklerini bu coğrafyaya kazımışlardır.

Orta Karadeniz Bölgesinin Türk iskânına açılması Danişmendliler ve Hacı Emiroğulları zamanında başlamıştır. Danişmendlilerin ileri karakol olarak kullandıkları ve Hacı Emiroğulları Beyliği'nin kuruluş merkezi olan Mesudiye'deki Milas Kalesi çevresindeki dağ adları çok ilginçtir. Türkiye'nin hiçbir bölgesinde böyle bir adlandırmaya rastlanmaz. Erdembaba, Dumanbaba, Karababa, Kılıçbaba, Sarıbaba, Akbaba, Karaaslan ve Hüseyindedede gibi adlandırmalar bu tepeler etrafında kümelenen Türkmenlerden günümüze kadar gelen adlardır. Ayrıca bu tepelere ait efsaneler de söylenegelmiştir.

Yörede tepelere verilen adlar bunlarla da sınırlı değildir. Ulubey'in yakınlarındaki Şayip Tepesi ve Fermüde Tepesi de buralarda yurt tutan Türkmen beylerinin adlarını taşımaktadır. Türk halkı, bu topraklara tutunmalarını sağladıklarına inandıkları şahsiyetleri o kadar kutsamıştır ki, bu tepelerde yatanları kendi kültürlerinde evliyalastırılmış, onları çaresizliklerinin çaresi olarak görmüşler ve bu tepeleri ziyaretgâh haline getirmişlerdir.

Bölgede Türkmen adlarının bir kısmı da idari birimlere verilmiştir. Ebulhayr Kethüda, Şemseddin Kethüda, Sevdeş Bey, Alibeğce, Pir Aziz, Satılmış-ı Bayram, Satılmış-ı Mezid Bey, Mehmet Çamaş ve daha adlarını saymadığımız nice şahsiyet.

Ordu yöresindeki yerleşke, mevki ve diğer coğrafi adlandırmalar çok büyük bir ölçüde Türkçe adlardan oluşmaktadır. Bu adlar, coğrafyamızın tapuları gibidir.

Türkmenler yaşadıkları bölgelere etnik damgalarını vurmuşlardır.

Coğrafyamızın tapusu haline gelmiş olan bu

adları yaşatmak, Ordulular olarak bizlere sorumluluk yüklemeyebilir mi? Kuşkusuz yüklemelidir. Bu konudaki sorumluluğumuz da Ordu kent merkezinden başlamalıdır.

Gelelim Ordu kent merkeziyle ilgili tespitlerimize. Ordu yerleşkesi de yukarıda bahsettiğimiz köy ve idari birimler gibi Türkmenler tarafından kurulmuştur. Hatta Oğuz Türkleri tarafından Karadeniz Bölgesi'nde kurulan tek il adıdır.

Ordu İli'nin adının nasıl verildiği, Osmanlı Tahrir Defterlerinin günümüz Türkçesine çevrilmesiyle açıklığa kavuşmuş ve bu konuda ileri sürülen diğer görüşler büyük oranda çökmüştür.

Ordu, Türkçe bir kelimedir. Sözlük anlamı, bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü veya bu kuvvetlerin bir bölümüdür. Amaç ve nitelikleri yönünden benzer insan topluluklarına ve çok sayıda kalabalığa da bazen ordu denildiği olur.

Ordu, Osmanlı arşivlerindeki belgelere göre Türkler tarafından kurulmuş bir yerleşkedir. İlk çağ ve Orta çağda bugünkü Ordu'nun kurulduğu yerde aynı adla anılan antik bir kalıntı yoktur. Günümüzde Ordu yakınlarında Bozukkale olarak adlandırılan antik "Kotyora"nın Ordu ile hiçbir tarihi bağlantısı bulunmamaktadır.

Ordu yerleşkesi, yöreyi Türkleştiren Hacı Emiroğulları tarafından kurulmuştur. Kentin ilk nüvelerinin atılması Hacı Emiroğulları Beyliği'nin en parlak dönemi olan Süleyman Bey zamanıdır. Beyliğin kurucusu Bayram Bey'dir. Onun oğlu Hacı Emir Bey ve Emir Bey'in oğlu Süleyman Beydir. Süleyman Bey, babası ve dedesinin yaklaşık yüz yıldan fazla mücadeleleri sonucu geniş bir araziye sahip olan beylik sınırlarını daha da genişletmiştir. Batıda Tacettinoğulları Beyliği'nin büyük kısmını kendi beyliğine bağlayan Süleyman Bey, sonra da Mesudiye yöresinde yoğunlaşmış bulunan Türkmen oymaklarını sahillere yerleştirmek için bölükler oluşturmuştur. Bu bölüklerin her birine kendi komutanlarını atamış ve Giresun'un batı ve doğu kısımlarını tamamen beylik sınırları içine aldıktan sonra Türkmenlerin buralara iskânını sağlamıştır.

Bölgenin tamamen fethinden sonra sıra beylik topraklarının ortasında kalan Giresun'un fethine gelmiştir. Süleyman Bey, karargâhını 1396 yılında günümüzdeki "Eskipazar"a kurmuştur. Bu yerleşkeye de "Nefs-i Ordu bi-ism-i Alevi" adı verilmiştir. Günlerce bu karargâha asker toplanmıştır. Nihayet Ordu'da toplanan ve sayıları on iki bine ulaşan ordunun oluşmasıyla Giresun'un fethi için sahilden yola çıkmıştır. Süleyman Bey 1397

ilkbaharında Giresun'u da fethederek Türkmenlerin iskânına açmıştır.

Bilindiği gibi Türkmen beylerinin ikamet merkezilerine "Ordu" denildiği çok sık rastlanan bir olaydır. Örneğin Tacettinoğulları Beyliği'nin merkezi Niksar iken, kışlak olarak kullandığı bugünkü Çarşamba'ya bağlı Ordu Köyü de aynı Türkmen geleneğinden gelen bir adlandırmaya sahiptir.

Benzer bir Ordu Köyü de 15. yüzyıldaki Canik Sancağı'nın en doğusunda yer alan "Satılmış-ı Mezid Bey" Nahiyesi'ndeydi. Satılmış-ı Mezid Bey, bu sancağın önemli idari birimlerinden birisiydi ve bu birime yaklaşık 90 köy bağlıydı. Günümüzde yörenin merkezi olan Fatsa, o yıllarda bazı ticari ve sınaî faaliyetlere sahne olan önemli bir köy durumundaydı. Yöredeki yerleşme yerlerinden Ordu ve Bolaman "nefs" olarak zikrolunmuşsa da, her ikisi de şehirlere has özelliklere sahip olmaktan uzaktılar. Ordu'nun önemi (Günümüzde Fatsa'da Eskordu/ Eski Ordu olarak anılan köy), muhtemelen bu kırsal nahiyenin merkezi -ki "nefs" olarak anılması da bununla ilgili olmalı- ve yörede subaşılık yapan Mezid Bey'in kardeşi Beyazıd Bey'in ve yakınlarının 15. ve 16 yüzyıllarda yaşadığı yer olmasından gelmektedir.

Bundan da Türkmen beylerinin yönetici olarak oturduğu yerleşkelere "Ordu" ismi verildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, Hacı Emiroğlu Süleyman Bey'in karargâh kurduğu ve Giresun'u fethetmek için asker topladığı, günümüzdeki Eskipazar mevki, 1396 tarihinden itibaren çevredeki halk arasında ve Tahrir Defteri kayıtlarında "Ordu" olarak adlandırılmıştır.

Tarihi süreç içinde bu ad hiç değişmemiştir. Kimi zaman Bayramlı-yı Ordu, kimi zaman Nefs-i Ordu, kimi zaman da Canik-i Bayramlı-yı Ordu olarak söylenegelmiştir. Osmanlı belgeleri olan Tahrir Defterleri, Avarz Defterleri, Mühimme Defterleri, Ceride Defterleri, Salnameler ve Kadılara gönderilen hükümlerde Ordu kent merkezi için hep bu adlar kullanılmıştır.

Peki, Orduluların bu kenti kuran Hacı Emiroğlu Süleyman Bey'e bir vefa borçları yok mu? Elbette olmalıdır.

Son yıllarda Ordu tarihi ve Eskipazar'daki tarihi kalıntılarla ilgili çok güzel gelişmeler olmuştur. Bu konuda duyarlı insanlarımızın yıllardır dillendirdikleri Orta Karadeniz Bölgesini Türkleştiren Hacı Emiroğulları'ndan kalma Eskipazar'daki "Bayram Bey Camii" ve çevresiyle ilgili tapu tescilinin yapılması ve sonra da "ata yadigarı" bu kalıntılara

sahip çıkılması isteği, İl Kültür Müdürlüğümüzün çabaları ile sonuç vermiştir.

Bu olumlu gelişmeler, 2013 yılında İl Kültür Müdürü Erkan Gülderen'in Eskipazar camisinin restorasyon işlemlerini başlatabilmek için buranın vakıf olup-olmadığına yönelik "bir kayıta ulaşabilir miyiz" yönünde Osmanlı Arşivleri Uzmanı hemşerimiz Adnan Yıldız'dan yardım istemesiyle başladı. Adnan Yıldız, arşivlerde uzun taramaların sonunda 22.Z. 1135 (Hicri) / 23.09.1723 (Miladi) tarihli ve Osmanlı Arşivlerinde, Dosya No: 249 Gömlek No:12415 Fon Kodu: C.EV ve Yine 27.S. 1128 Hicri/ 21.02.1716 Miladi ve Dosya No: 69 Gömlek No: 7430 Fon Kodu: İE. EV. olarak Osmanlı Arşivlerinde kayıtlı bir başka belgeyi buldu. Bu belgelerde Eskipazar'da bulunan Bayram Bey Camii'nin vakıf olduğuna dair bilgiler bulunmaktaydı.

Osmanlı Arşivleri Uzmanı Adnan Yıldız, bu belgeleri İl Kültür Müdürlüğü'ne ulaştırdı. İl Kültür Müdürlüğü, bu bölgelerle vakıflara müracaat etti. Vakıflar Bölge Müdürlüğü de bu belgelere dayanarak Eskipazar Köyü tapusuna dahil olan "Bayram Bey Camii" ile çevresindeki Parsel no: 112 ve yüz ölçümü 14.823 m²'lik (yaklaşık 15 dönüm) araziye köyün tapusundan alarak vakıflara geçirdi. Yani cami ve 15 dönümlük yakın çevresinin vakıf eseri olduğu tescillendi. Daha önemlisi Hacı Emiroğulları Beyliği'nin kurucusu Bayram Bey'in adı da tescillenmiş oldu. Bu durum çok önemlidir. Çünkü artık buranın asıl sahibi ortaya çıkmıştır. Bu tarihi caminin restorasyonu konusunda bir engel de kalmamıştır.

Eskipazar'daki Caminin varlığı ve yaşatılması için yöredeki en eski vakfın kurulduğu 1455 tarihli Osmanlı Tahrir Defterlerinde ve daha sonraki yüzyıllarda düzenlenen Avarız Defterlerinde de açıkça belirtilmektedir. 1642/43 yılına ait yöreyle ilgili Avarız Defterinde, söz konusu caminin ilk onarımının o yıllardaki çevre köylerden toplanan 20'den fazla ustanın çalıştırılmasıyla yapıldığı, Bucak ve Karakarlı köylerinin bu caminin bakım, onarım ve ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumlu oldukları, bu sorumlulukları karşılığında her iki köyün de vergiden muaf tutuldukları açıklanmaktadır.

Söz konusu belgede Osmanlı yönetiminin caminin onarılması konusundaki kararlılığı da dikkat çekmektedir. Belgenin günümüz Türkçesine çevirisi şöyledir:

"Ordu Bayramlı Kazası'nda bulunan eski beylerbeyi evkafından (Hacı Emiroğulları Vakfı) olan caminin her türlü bakımı ve tamirini yapmak, imam ve müezzinin aylıklarını ödeme karşılığında Bucak

Köyü vergiden muaf tutulmuştu. Yeni vergi yazımında hizmetleri devam eden haneler, hizmetlerine devam etsinler. Camiye hizmet etmeyenler vergi verecek hane olarak kaydedilsin. Fermanı mütalaa edilerek harap olduğu açıkça görülen bu kadim camiden dolayı görevini yapmayan ahali vergi verecekler hanesine yazılmalı. Caminin bakım ve onarımı için başka köyler tayin edilmeli. Yoksa cuma ve bayram namazları kılınamaz hale gelir. Padişah Hazretlerinin devam-ı devletleri için iki yüz seneden beri dua edilen bu eski caminin harap olması uygun değildir. Bucak Köyü vergi hanesine yazılarak bu görev kendilerinden alınıp Serdar Ahmet Ağa başkanlığında Yeniçeri Hüdaverdi mutemet olacak şekilde yeni görevliler tayin edildi. Bu görevliler, adı geçen caminin bakım, onarımını yapmak, müezzin ve hatip vazifelerini eda eylemek üzere vergiden muaf tutulacaklardır. Görevlerini yapmadıkları zaman, yeniden vergi hanesine yazılacaklardır." (1642 Tarihli Avarız Defteri)

Aynı cami, 1782-83 yılında da (Hicri 1197) o zaman Ordu Kazası'nın bağlı olduğu Karahisar-ı Şarki Mutasarrıflığı'nca da onarılmıştır. Mutasarrıf Battal Hüseyin Paşa camiyi onartarak bir de kitabe yazdırmıştır.

Eskipazar'daki bu tarihi caminin ahşap oymalı ve bulunmaz bir sanat eseri olan giriş kapısı ne yazık ki bulunduğu yerde muhafaza edilememiş ve Ankara Etnografya müzesine taşınmıştır. Bu büyük bir talihsizliktir. Bu yetmiyormuş gibi son yıllarda bölgedeki mezar taşları bile korunamamış, Civil suyunun taşkınları sonucu mezarlık tahribata uğramıştır. Üstüne üstlük öz be öz Türkmen kalıntısı olan cami ve hamam kalıntıları botanik bahçesine boğdurulmuştur.

Bütün bu gelişmeler tarihimize saygı ve vefayı gerektirir. O halde ne yapılmalıdır?

Batılı bir ülke kentindeki kültürel dokuyu alıcı gözle izlediniz mi? Benim böyle bir imkânım olmadı. Ancak görsel ve yazılı medya ile sinema filmlerinden gördüğüm kadarıyla batı kentleri hakkında bilgi sahibiyim. Buralarda kendi ülkelerinin tarihi dokusunu yansıtan anıt ve heykellere, kültürel değerlerini sembolize eden yapılara sıkça rastlamak mümkün. Özellikle İtalya'daki Roma uygarlığından kalma heykellere bayılırım. Onları gördüğümde benzerlerinin ülkemizde sadece antik kent kalıntılarında rastlanmasına hayıflanırım. İnsan ruhundaki zarafeti yansıtır heykeller. Uygarlığın bir ölçüsüyümüş gibi gelir bana.

Heykel kültürü bize cumhuriyetle birlikte girmiştir. Osmanlı dönemine ait çok kaliteli ve kültürel

değeri olan anıtlarımız ve tarihi dokumuz varsa da, heykellerimizin pek yaygın olduğu söylenemez. Çocukluğumdan beri belleğimde yer eden Samsun'daki Atatürk heykeli, Afyonkarahisar'daki Zafer Anıtı, Ankara Ulus'taki Atatürk Anıtı gibi tarihi olayları simgeleyen eserler, sayıları az da olsa bende derin izler bırakmıştır. Onları gördüğümde "harbe" gidip bir daha dönmeyen, hiç tanımadığım ve öyküleriyle büyüdüğüm yakınlarım aklıma gelir. Garip bir duygudur bu. Anlamayan, bu duyguyu hissedemez.

Ben, Eskipazar'daki cami ve diğer kalıntıların

artık sahipsiz olmadıklarından emin olmak istiyorum. Ordu kentinin ilk nüveleri olan buradaki tarihi kalıntıların botanik bahçesi içinde kaybolmasını hazmedemiyorum.

Eskipazar'daki kalıntıların korunması için emek harcayan herkese bir kez daha teşekkür ediyorum. Ama buraya Bayram Bey'in, Hacı Emir Bey'in veya Ordu kentini kuran Hacı Emiroğlu Süleyman Bey'in İl Kültür Müdürlüğünce de 2013 yılında projelendirilen heykelinin dikilmesinin bir vefa borcu olduğunu düşünüyor ve Büyükşehir Belediyemizin bu konuya el atmasını umuyorum.

KAYNAKÇA:

YEDİYILDIZ Bahaeddin –ÜSTÜN Ünal, 1455 Tarihli Tahrir Defteri

YEDİYILDIZ Bahaeddin –ÜSTÜN Ünal, 1485 Tarihli Tahrir Defteri

YILDIZ Adnan, Osmanlı Belgelerinde Ordu

ÖZ Mehmet- ACUN Fatma, 1642 Tarihli Avarız Defteri

ÖZ Mehmet, XV. ve XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı

Devleti-i Aliyeyi Osmaniye Salnameleri (1846-1868 arası)

Trabzon Vilayet Salnameleri (1869-1910 arası)

BAŞ Mithat, Ordu Yöresi Tarihi, Ordu 2012

BAŞ Mithat-GÜR SOY Ahmet, Ordu Yöresinde Oğuz Boyları, Ankara 2008

SÜMER Faruk, Oğuzlar, İstanbul 1990

EYLÜL AKŞAMLARI / Tefik KARABULUT

Hazanı haber verir göçmen kuş sürüleri
Hüzünlenir havalar Eylül akşamlarında
Mesken tutar ah u zar yaralı gönüllerde
Sazlar hüzzamı çalar Eylül akşamlarında

Geçip gitti baharlar geri dönmez ki yazlar
Bizi gör artık diyor saçlardaki beyazlar
Dönülmez yolculukta buruklaşır niyazlar
Kalplere efkar salar Eylül akşamlarında

Hazana döndü mevsim. Gülzarların son demi
Bilmem ki kusur kimde. Bülbülde mi gülde mi?
Son sefere çıkarken limandan kalkan gemi
Yürekleri yaralar Eylül akşamlarında

Ruhlara bin bir bela olmuş iken tebelleş
Bir saniye huzura bulunur mu hiç bir eş
Ufkun kızılığında elveda derken güneş
Bakışlar ufka dalar Eylül akşamlarında

ALTINPOST / İrfan Yıldız BEŞLİOĞLU

Toprağın altında üç kedi
Üçü de ölü
Toprağın üstünde üç kedi
Onlar da ölü

Suların altında üç balık
Üçü de ölü
Suların üstünde üç balık
Onlar da ölü

Göğün altında üç kuş
Üçü de ölü
Göğün üstünde üç kuş
Onlar da ölü

Ormanın altında üç at
Üçü de ölü
Ormanın üstünde üç at
Onlar da ölü

Ölümler ne işe yarar
Diriler ne işe yararsa
Ölümler saçlarını tarar
Diriler tararsa

Dirilerin saçları
Ölümlerden geçmedir
Tıpkı ağızları gibi
Gözleri yorgun bakar

Tropikal birer otopsidir
Meltemle guruldayan
Dirilerin günahıyla
Fok fok eden ölümler

Bir gülü gammazlar
Bir suya
Su düş olur
Ölümlerin rüyasında dirilen atlara

İllüzyon kartallardır ölümler
Lyon'da kalkar İyonya'ya gider
Al kartalları tartarak
Yaşarlar Khalibya'da

Ölümlerin gerçeküstü sesi
Turnalarda yaşar
Çağlayanlarla alt-üst olan

Seyrisefainde
Su değil düş borusu
Yüzünde
Her bir kuşun
On bin dalga atlayıp geçen başı, atın

Bu delirmiş Ordu Vapuru
Bu sönmüş Haliç'i Karadeniz'in
Yakarışlarla yok-oluşlar arasında
Çağlayan çocuklar gibi

Kuşçul gemiler yalnızlık götürür
Ölüm getirir Black Sea'de
Yeller yorar gözleri
Ölümlerin pelerinleri altında

Ölümler zıp zıp eder zamanda
Hangi yer hangi mekân
Akıp gider mavi takalarda
Kara ağustoslardan lacivert eyllümlere

Ey Tanrısal Kelebek
İrgala denizi
Ey gök kanatlı kuş
İrak dalgaları

Sessiz derinliğinde maktul kalelerin
Mitridates'in kahramanlığını anlat
Karanlık vadilerin yamaçlarındaki ışığı
Zindan boğazlarını arada İbraam'ı

Şimdi yeniden doğuyor ölümler
Her sabah sessiz kâğıtlara yazılıyor kıyıda
Ne güzel saçların var deniz-kızı
Ne güzel kayıkların var yavru deniz

Hangi Yason'da durduk ey yolcu
Ne zaman indik Ordu Vapuru'ndan
Kaç mavi gördük ak martılarda
Kara rüzgârların içinde sır gibi

Koçu sen mi gönderdin ey Nephela
Koç nereye doğru uçar ey Helle
Söyleyin rüzgârın hâkimleri
Cennetin gözleri denizden mi

Ateş Püsküren Boğalar susmuyor ey Yason
Nasıl varacağız Kutsal Meşe Ağacına
Ejderha'nın Dişleri'yle ektin ya toprağı
Tanrı'nın elleri midir düşsel Medea

Şimdi gidelim Kutlu geri Dönüş Yoluna
Yengiler hep aşkıdır acılar insanların
Medea güneşimiz Argos atmız
Altın Post yelkenimiz kutlu denizde

Ey Karadeniz sen neler gördün neler
Ne Argoslar koşturdun çimenlerinde
Hangi kıyıda büyüttün Kutsal Meşe'yi
Zamanın ucunda bekliyor hangi Ejderha

Üç Altın Post var yerin içinde yelken açmış
Üçü de hızlı karayelden
Üç Altın Post yerin üstünde
Dirimden hızlı aşktan yavaş

YÖRESEL SÖZVARLIĞIMIZDAN BAZILARI

Musa İŞLEYEN

Acuk : azıcık
A:şak* : kirmen, yün eğirmeye yarayan araç
Aga : ağabey
Ağız öykünmek : taklit etmek
Ahacuk : işte
Andır : kötü, fena
Alaf : mısır sapı
Alasefiye : rastgele
Ağmak : ağır basmak
Aznif : domino oyunu
Alkuru : düz
Akdarma : yeri kazma
Akunduruk : reçine
Amel : cırcır, ishal
Aşana : mutfak
Aprul : nisan ayı(abrul)
Alamuk : bulutlu, tutuk hava
Ağıltı : hayvansal ürün
Ağız Öykünmek : taklit etmek
Avlo : ev çevresi
Avuz(Ağız) : ilk süt
Avu(Ağacı) : bir bitki türü
Amele : işçi
Anuk : nane
Anca : az önce
Annaklamak : gözetlemek
Annak/Anlak : görünebilen yer
Anca : şimdi
Ayama : takma ad
Ayuk(Artık) : bundan sonra
Artumuklu : çok artan
Aktarma : bkz.Akdarma
Ateşlim : bir oyun türü
Ancele : biraz önce
A:rı/Ağrı : doğru
Badal : basamak
Bardabaş/Mardabaş : yaramaz
Baldıran : yaprağı yenebilen bir bitki türü
Bezene : bezelye
Baltacuk : değirmende kullanılan bir alet
Bazlama : sacda pişen mısır ekmeği
Bavut : baklagillerin kabuğu
Bekeşmek : sertleşmek
Bedelleşmek/Cedelleşmek : çene yarıştırmak
Bostan : salatalık
Belincek olmak : hayvan hastalığı

Bezük : buruşuk
Behni : hayvanlara yem verilen yer/kap
Berinnemek : hayal görerek birden uyanmak
Beslek : köle
Börülce/bö:ce : fasülye
Bibi : hala
Birdirbir : bir tür oyun
Bürük : yabancı ot türü
Bileki : taştta pişen mısır ekmeği
Burunsuk : hayvanların ağızına takılan başlık
Böler(t)mek : göz çıkarmak
Bökelek : bir tür sinek
Bodoslama : plansız
Boyunduruk : çift sürme aleti
Bildır : geçen yıl
Boranna : cacık
Buymak : çok üşümek
Camış : manda
Cablama : kalın tahta türü
Çaplamak : avucuna almak
Cebiç : dişi keçi
Cenik : yayla dışındaki yer
Cemek : bir tür orak/sapı
Cerlemek : ters cevap vermek
Cıbırtmak : ağacın dallarını kesmek
Cılık : bozuk yumurta
Cıgmuk : ağaç kökü
Cı:malamak : tırmalamak
Cınbış : cümbüş
Cıngan : çingene
Cırık : zayıf
Cırganaya Çekmek : talan etmek
Cırtla : tatlı
Cırtlak : çalı kuşu
Caydak : yalnız başına
Cımcık : azıcık
Cicik : meme
Cinek : bir ot türü
Caranak/Coranak : sağanak
Cılga : zayıf dere/dar yol
Cıbban Çalmak : alkışlamak
Cücük : civciv
Cızlavat : bir tür ayakkabı
Cıbir/Cıbil : fakir
Cibe(Şiş) : çorap şişi
Civildek : küçük meyve/fındık

Cilim : toprak türü
 Cıd/Cıt/Cıddık : küçücük
 Cırt : ham, olmamış, olgunlaşmamış
 Coruk : zayıf cılız, çelimsiz
 Cöbüt : ıslak
 Cöbre : pekmez artığı
 Çaluk : içi boş fındık
 Candı/Çandı : duvar
 Çıki : bohça, para kesesi
 Çivit : çekirdek
 Çit : çevrilmiş bahçe, küçük serender
 Çavgun/Çalgun : sepken
 Çec : fındık tanesi
 Çeküntü/Çekinti : kalın övütülmüş mısır
 Çel : yaramaz
 Çıtık : sepet yapılan malzeme
 Çıtlak : kıvılcım
 Çolapa : beceriksiz
 Çort : yabani diken
 Çöte : fındık toplama kabı
 Çöten : küçük serender
 Çığmuk/Çımuk : sürekli yağmur, odun parçası
 Cilim : bir toprak türü
 Çötür : çalı topluluğu
 Çötürlük : çalılık
 Çölük : çalı, çırpı
 Çıpar/Çıbar : tip, görüntü
 Çın : salkım
 Çıkma : merdiven başı
 Çıtlo : kaburga
 Çıdır/Çıtıman : mısır öbeği
 Çıtil : belalı
 Çekiş Etmek : ağız kavgası etmek
 Çelpeşük : işe yaramaz, karışık
 Çötüre : bir tür oyun
 Dan : mısır
 Dastar/Dasdar : kilim
 Davun/Taun : veba
 Dayfalmak : gücü azalmak
 Dayaşkan : destek ağacı
 Da:namak/Dağnamak : eleştirmek
 Debertmek/Döbertmek : karıştırmak
 Dekmük : tekme
 Depük/Depik : kuru
 Dere Güllüğü/Güllük : eğrelti otu
 Dibek : mısır dövem kabı
 Dikilgen/Dikirgen : ağrı
 Dikme : fidan
 Diğelmek/Dikelmek : ayakta durmak
 Dişek : diş açma
 Dişemek : diş açmak
 Dörmek : karıştırmak
 Dizek : ahır tahtası
 Dörmek : domalmak
 Duncukmak : nefes alamamak

Dutak : bez parçası
 Doruk : ladin
 Dozirik : bir böcek türü
 Donbala : bir oyun türü
 Dey da : daha, işte
 Dügüncü/Dünçü : dünür
 Dü:lükçü : kız istemeye gelen ekip
 Döş : bağır
 Dolak : atkı
 Dökme : ahşap ev malzemesi
 Ecünnü/Ecinni : korkunç yaratık
 Emüşük : yaşıt, süt kardeş
 Eğiş/E:şün : ağız geniş küçük kürek
 Enük/Enik : köpek yavrusu
 Essah : doğru
 Essahdan : gerçekten
 Eyiş/Eğiş : ateş küreği
 El Avına : al yordamıyla
 Evmek : acele etmek
 Eylenmek : beklemek
 Ey vermek : cevap vermek, ses vermek
 Derek : el ile toplanan meyve
 Dökek : dökülerek derlenen meyve
 Farfar : gazlı aydınlatma kabı
 Fırakı : çalılardan yapılan korunak
 Fisil : küçük soğan
 Fide : sebze ve meyvenin fidanı
 Foltak/Holtak : bol, geniş
 Fırçak : fasulye kazığı
 Fırtekek : hile, düzen
 Fırgıl : fırında pişmiş armut
 Folluk/Holluk : yumurtalık
 Ferik : yeni yumurtlayan tavuk
 Feşel : yaramaz
 Forutmak/Horutmak : emeğe değmek
 Ga:ruk : yaşlı ve iri dal
 Gavsul : fındık kapsülü
 Gasba:na : kasten, kasıtlı olarak
 Gazal : kuru yaprak
 Gatuvaz/Gatavaz : iri yarı
 Galdirik : haşlanarak yenen bir bitki
 Gavum/Kavum : ziyaret etmek
 Gücük : şubat ayı
 Gübür : küçük toz, çöp
 Gevük : mısır sapı
 Guz/Kuz : güneş görmeyen yer
 Girebi : bir kesici alet
 Güvek : ceviz kabuğunun zehiri
 Gizlen Guguk (Saklambaç)
 Gecin : fasulye sapı
 Gero : meyve toplamakta kullanılan araç
 Gırımso : beyazımsı
 Gıstruk/Kısrık : aralık
 Giçmuk : tekme
 Golan/Kolan : yük taşıma ipi

Gozak/Kozak : ham, olgunlaşmamış
Göv/gö : olmamış, yeşil
Göğlük / Gö:lük : buğday, arpa
Göğnümek/Gö:nümek : olgunlaşmak
Güvermek : yeşermek
Göden : kurbağa
Gaş : semer tahtası
Göcek : fındık toplama kabı
Gıdık : küçük sepet
Gostil : patates
Gerdel : büyük kap
Gullet (Garı Gullet) : ebeveyn, çocuklar
Gendeme : (buğday/arpa) keşkek malzemesi
Ganya : ahşap kiriş
Gebeş : şişko
Gocuk : palto, paardesü
Gübür : çöp, toz toprak
Gopça/Kopça : düğme
Gamalak : uyuşuk
Gavlamak : kabuğu soyulmak
Gayda : makam
Goruk/Koruk : olmamış
Gidişmek : kaşınmak
Gavsaldak : işe yaramaz
Gabalak : bir bitki
Gabara : yuvarlak çivi
Garılmak : yaslamak
Gügüm : su kabı
Gıymuk/Gıymık : parça
Gıldır gıcak : kap kacak
Haccak : güzel, iyi
Hayat (Salon)
Haçan : ne çabuk
Haşıl : hayvan yemeği
Hayın : yaramaz
Hedik : kar ayakkabısı
Herk (Etmek) : aktarmak
Höl : ıslak
Hey : büyük sepet
Hopal : köpek yavrusu
Hışır : eski
Hingişmek : gürültülü gülmek
Höşül : haşlanmış meyve
Holasa Holasa (konuşmak)
Hoşkıran/ Hoşkuran : bir bitki
Holtak : gevşek
Höngül : patates
Höngedek : hemencecik
Höllük : işe yaramaz
Igbala/ Ikbala : şansa, şans eseri
Işkın : filiz
Işmar (Etmek) : işaret etmek
İmuk/İmik : ılık, serin
İrgalamak : sallamak
İlistir : elek

İskele : merdiven
Karaltı : gölge
Kabalak : iri yapraklı bir bitki
Kaykılmak : yaslanmak
Kaldirik/Galdirik : bir tür yenebilen bitki
Keçemen : kertenkele
Keleplemek : artmak
Kelçük : meyve artığı
Keltek : gevşek, geveze
Kendir : kenevir
Kışirtmek : atmak, fırlatmak
Koğuz / Goğuz : tam dolmamış
Koruk / Goruk : delik fındık
Kozak/ Gozak : olmamış meyve
Keşik : sıra
Köfrek : mısır sapı
Kayfanı : yaşlı kadın
Kuduruk/Guduruk : kuduz
Kudur (Koymak) : aklına getirmek
Kuytak : yalak, çukur
Kaş : uçurum
Kaybana/Gaybana : kötü, fena
Kaygana : yemek türü
Kemre / Kerme : gübre
Kirinte : büyük orak
Kösmük : izmarit
Kesmük/Kesmik : mısır koçanının içi
Kef : yar, uçurum
Kesme (Takmak) : çelme atmak
Küskü : büyük sopa
Kürül : bezelyenin bir türü
Kürennemek : sürerek götürmek
Kavsul : kapsül
Kırnap : ip
Karamuk : bitki yapraklarındaki hastalık
Keme : büyük fare
Kirit/Tirit/Tırmıt : mantar
Küskülemek : karıştırmak
Kömüş : çamız
Kösere : bir taş, bileği taşı
Kökleme : fındık fidanı
Löş : ıslak
Löbürt : çok ıslak
Löbüt/Löslöbüt : ıslak
Mada : iştah
Mahna : bahane
Mezellemek : taklit etmek
Melo:can : bir tür yenebilen bitki
Müşmük : yumruk
Mürdümük : pekmezin köpüğü
Namazlo : namazlık
Nebri : hergele
Oğ/Ov/O : تنها
Osmak : bıkmak
Oyanta : oyalanan kişi

Öğso/Övso/Ö:so : yanan odun
 Övmeç / Oğmaç : mısır ekmeği ve yağ ile yapılan kanşım
 Ö:semek : dişi hayvanın erkeği araması
 Örkleme : bağlamak
 Övendere : uzun çubuk
 Palak/Balak : manda yavrusu
 Pastaf (Etmek) : övünmek
 Padar : odun yığını
 Pasa : süreklili
 Paysımak : önemsemek
 Peçellmek : zayi etmek, zarar vermek
 Pıraçal : perişan, dağınık
 Pişte : köpek yavrusu
 Pıtlak : patlamış mısır
 Pilaç : ayakkabı
 Pılla:böcü/Pılla:böcük : uğur böceği
 Pinnik : tavuk kümesi
 Posarmak/Tosarmak : küsmek
 Posul : mısır koçanı(fosul)
 Pürçek/Pülçek : mısır gülü
 Pelit : bitki
 Peşku : soba, kuzine
 Peşkir : havlu
 Pa:la : fasülye
 Pey : taş duvar
 Sal Sal : yer yer, bölge bölge
 Sadır : çiş
 Sakamet : aksilik
 Sakametlik çıkartmak : aksilik yapmak
 Sapliyek : mutfak araç gereci
 Sayvan : bir tür barnak
 Somun (Ekmek) : buğday ekmeği
 Siğirtmek/Seyirtmek : koşmak
 Si:nemek : gizlenmek
 Savmak (sona ermek) : yönünü değiştirmek
 Sasuk : tatsız
 Seben : yufka açılan sofa
 Semelek : uyuşuk
 Sövkenmek/Söğkenmek : yaslanmak
 Sırma : sınır, ağaçtan sınır
 Sağrak : yağ kabı
 Sekmen : küçük oturma
 Sülük : salyangoz
 Süve : Kapının bir bölümü
 Sakırtlak : kene
 Sakarca/Sakırca : bir bitki
 Sıntıraş : hayvan tırnağı keseceği
 Savak : su savma aracı
 Sibek : musluk tıkaçı
 Şelek : bir tür sepet
 Soğukluk/ So:kluk : komposto, hoşaf
 Şişek : dişi koyun
 Şalak : ermiş salatalık
 Şapalak : salak

Takılca : değirmenin bir bölümü
 Takalak : sohbet
 Tam : küçük oda
 Tapsak etmek : çığnemek
 Terek : raf
 Teğelti/Teğeltü : at urganı
 Telek : kanat, yaprak
 Tekleme : tek taneli fındık koçanı
 Tıkıl : yuvarlak tane, tane
 Töngel : beş bıyık
 Tos Tos etmek : küsmek, homurdanmak
 Tille : ip
 Toklu : erkek koyun
 Tirengiz : titiz
 Tükmük : tükrük
 Tingiltos : kaldıraç, tahterevallı
 Tavşut : ekim, dikim
 Taflan : kara yemiş
 Takıl Tıkmak : yuvarlanmak, bir oyun
 Uluk : büyük, iri yarı
 Uvatlamak : düzenlemek
 Üğül : tavuk yemi
 Üvez/ Uvaz : küçük sinek
 Uşak Devşek : çelik çocuk
 Vire/Pasa : devamlı
 Vıkıç : sıkışık
 Verepsi : hafifi eğimli
 Vısvıkıç : çok sıkışık
 Yangabuz : düzenbaz
 Yalo:/yalavu : alev
 Ya:laş/yağlaş : mısır unundan yapılan bir yemek türü
 Yeğlilik/Yeğinnik : hafif
 Yal : hayvan yiyeceği
 Yiti : ekşi, acı
 Yantiri : uyanık, kurnaz
 Yarmaça : büyük odun parçası
 Yel yepelek : telaşla koşarak
 Yeygi/Yeygü : hayvan yiyeceği
 Yaşmak : çember
 Yitmek : kaybolmak
 Yoka : sığ
 Yöreme : düz, az eğimli
 Yaykın : kızılbaş
 Yalamuk : tatsız, biçimsiz
 Ya:r/Yağar : atın sırtındaki yara
 Yasmak : ağır gelmek
 Yamsuk (Kafa) : yamuk, biçimsiz
 Yülemek : keskin hale getirmek
 Zahra : zahire, mısır, buğday,..
 Zıbırtmak/Zıbırtlamak : yapraklarından ayırmak
 Zıpcuk/Zıpcık : ağacın kabuğundan yapılan çalgı aleti
 Zalıt : süpürge yapımında kullanılan bitki

Ordu yöresinde kocakanı hesabına göre kullanılan ay adları şöyledir:

Zemheri (14 Ocak-14 Şubat arası)
Gücük (14 Şubat-14 Mart arası)
Mart (14 Mart-14 Nisan arası)
Abrul (14 Nisan-14 Mayıs arası)
Mayıs (14 Mayıs-14 Haziran arası
Kiraz (14 Haziran-14 Temmuz arası)
Orak (14 Temmuz-14 Ağustos arası)
Ağustos (14 Ağustos-14 Eylül arası)
İstavurt (14 Eylül-14 Ekim arası)
Koç (14 Ekim-14 Kasım arası)
Kasım (14 Kasım-14 Aralık arası)
Karakış (14 Aralık-14 Ocak arası)

Not: Bazı sözcüklerin yöresel olarak farklı söyleniş biçimi bu çalışmada yer almamaktadır. Sadece Ordu yöresinde kullanılan; ama unutulmaya yüz tutmuş bu örneklerin kültürümüzde ve dilimizde var olduğundan yeni nesilleri haberdar etmenin gerektiğini düşünüyorum. Bu ve buna benzer çalışmaların yapıldığını biliyor, artmasını diliyorum.

***Uzun söylenen sesliler iki nokta (:) ile belirtilmiştir.**

ORDU'DA / Cemile DÜZGÜN

Ömür ahesten akıp giderken
Yıllar an misali geçer Ordu'da
Mevlam her zerreye lütuf verirken
Kuşlar bir edalı uçar Ordu'da

Cömert toprakları bereket dolu
Sisle kucaklamış hep sağı solu
Mayısta tutulur yaylanın yolu
Çiçek bir sevdıyla açar Ordu'da

Peştamalı kızlar bahçeye girer
Yanakları asil gonva raks eder
Bakışlar gülüşler büyüden beter
Gönül aşk yolunu seçer Ordu'da

Mısırın püskülü altın sarısı
Ambara asılı koçan kurusu
Köpüklü dereler ilham perisi
Ceylanlar kaynaktan içer Ordu'da

Hamsinin tavası balığın hası
Bilirim takalar sabırın taşı
Turkuvaz mavidir baba misrası
Suya alın teri saçar Ordu'da

Bizi bir görmeli fındık zamanı
Kimsenin kalmıyor zerre amanı
Eylülde mis gibi kokar harmanı
Emektar biraz da naçar Ordu'da

Mübarek semanın çulu delinir
Dereler bulanır yaprak silinir
Çalışmak ibadet diye bilinir
Cemocan'ım ışkın biçer Ordu'da

EKİM'DEN EKİN'E, HEYBE'DEN HEYBE'YE...

————— Nuri KAHRAMAN —————

Ekim ayı, bizim için bir bakıma ekin ayı oldu. Ekin, yâni hars, yâni kültür; ilim-irfan. Her ne hikmetse, kitaplarla haşır-neşirlik yönünden yılın en yoğun zaman dilimlerini yaşadık diyebiliriz bu ay sürecinde. Kitap Fuarı'nın da bu ayda gerçekleştirildiği göz önüne alınırsa, bu tevâfukun da süreci zenginleştirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bir de dergi konusu var ki, kanaatimizi pekiştiriyor. Ona geleceğiz de, daha önce konuya, müteveffâ bir yazarımızla berâber girmek istiyoruz. Ne yalan söyleyeyim, öteden beri ismini hep duya geldiğimiz Sabahattin Ali'yle de bu ayda tanışmak nasîp oldu meselâ. Yanlış hatırlamıyorsam, usta hikâyecimiz Mustafa Kutlu'nun Sabahattin Ali diye bir kitabı olacak. Hem de yıllar öncesi ve de Dergâh'tan.

Kitap kütüphanemizde dururdu; amanerede? Kitabı ele çok almışızdır ama el ele olamamışızdır. Birbirimizle oturup sohbet kurmamış, konuşmamış, öyle uzaktan, arada bir şöyle bir bakışmışızdır çoğu kitaplarda olduğu gibi. Belki selâmlaşmamışızdır bile... Gerçekte, 2000 öncesi yılların salt sağ ya da sol bakış açılarının öteleyip iteleme durumları rağmına, kaç kez, okumak düşüncesiyle yakın plâna almış, görünür yerlere koymuşuzdur ama, şu an nerede olduğunu bile bilmiyoruz.

GÜLEN ŞEYTANLAR, KUYUCAKLI MADONNALAR!

Ama önemli değil, biz bu ay, onunla olmasa da eserleriyle çok karşılaştık. Kayıplarımızı da neredeyse telâfi ettik gibi. Bizim çocuklar almışlardı, İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN'ı. Latif Erdoğan'ın, FETÖ'yü anlatan ŞEYTANIN GÜLEN YÜZÜ kitabı elimdeyken ona da başladım. Hattâ, n'oluyor yâhu, etrafımızı şeytanlar mı sarıyor yoksa diye espri de yaptık kendi kendimize!

Her neyse, bir süre sonra KÜRK MANTOLU MADONNA'yı da gördüm çocukların kitapları arasında. İlkine şöyle bir bakayım demiştim ki beni sardı. Kısa zamanda bitirdim. Sonra MADONNA da aynı şekilde. İkisi de, konusu, kurgusu ve de uslûbuyla mükemmel ve de özgün eserler. Neden şimdiye kadar okumamışız ki diye hayıflandık.

Daha sonra, Ordu 3. Kitap fuarında dolaşırken KUYUCAKLI YUSUF'u aldım görür görmez. Hemen de okudum. Meğer o ilk eseriymiş. Belirli dönemlerin karakteristik sahnelerini, toplum yapısını, kasaba bürokrasisi, köy hayâtı, halk fotoğrafları ve devrin gerçeklerini ustalıkla veren bu eser de, hem belgesel anlamda, hem de öğreticilik noktasında döneminin şah eserlerinden biri niteliğinde.

Sabahattin Ali'nin hayâtı da gerçek ve de dramatik bir öykü başlı başına. Belki bizi biraz da bu çekti. 1907 Gümölcine doğumlu olan yazar, daha 41 yaşındayken, zamânın idârelerince sürekli izlenmesi bağlamında yurt dışına kaçmak isterken Kırklareli taraflarında öldürülüyor. Gerçekçi düşünen ve de kendine has fikirleri olan yerli herkes gibi o da tâkibe uğruyor, hapiste yatıyor ve gayri-tabîî sonlar yaşıyorlar.

"ESKİYİ UNUT, YENİ YOLU TUT!"

Elbette, 20. Yüzyılın adını aydınlanma koyduğu, sekülerizmi esas alan ve bunu idealizeyle berâber propagandayı da gâye edinen, özellikle Cumhûriyet Dönemi yazarlarının kâhir ekseriyetinde olduğu gibi onda da millî-mânevî değerler açısından işâret edilmesi gereken kimi zaaflar, aykırılıklar, farklılıklar var ama, biz, peş peşe okuduğumuz bu üç eserde, zamanın ideolojisinin rahatsızlık duyacağı her hangi bir ifâdeye rastlamadık.

Hattâ, aksine olarak, eserler, hem muhtevâlarıyla, hem de eski çarpık hayat tarzları ve anlayışların canlı fotoğraflarını ortaya koymasıyla, cumhûriyet ideolojisini tamâmen besler bir nitelik te arz ediyor bize göre. Bir nevi, "eskiyi unut, yeni yolu tut!" demek istiyor bu eserler. Yazarın, buna rağmen hayâtının böyle dramatik sonlanması, yaşadığı serüveni detaylarıyla öğrenmeyi gerektiriyor. Bunun bizler için ayrıca, bir dönemi anlamak açısından fikir verici olacağı muhakkak.

Edebî kritik ayrı ve esasta bizi aşan bir konu olsa da, ortalama bir değerlendirmeye, yazarın ilk eseri olmasından mı, yoksa biz diğerlerinden sonra okuduğumuz için, meraklarımız nispeten zâil olduğundan mı bilemiyoruz, öbür eserler Kuyucaklı Yusuf'tan daha örgün ve özgün, daha

karakteristik ve de oturmuş geldi bize. Bu belki de, Kuyucaklı Yusuf'un, diğer aynı dönem yazarlarının anlattıkları konular, olaylar ve de üsluplarla benzerlik göstermesinden kaynaklanıyor olabilir.

SABAHATTİN ALİ'den REFİK HÂLİD'e...

Her neyse, bu arada, Refik Hâlid'in Memleket Hikâyeleri'ni de tekrardan okuduk. Doğrusunu söylemek gerekirse, Osmanlı'da yetişip, eserlerini daha çok 20. yy'ın ilk yarısında veren yazarların, ideolojisi ne olursa olsun eserlerinde buruk bir tad var. Gerek dil, gerek üslup gerekse orijinallik bakımından. Tıpkı eski fotoğraflar gibi. Nasıl çekilirse, nerde çekilirse çekilsin, o siyâh-beyaz fotoğraflar bir melûliyet zevki yaşıyor insana. Hani şâir demiş ya; "melâli bilmeyen nesle âşinâ değiliz!" diye. Aynen öyle.

Ama, gerçekten öyle. Bakınız bu gün en büyük problemimiz de bu değil mi? Melâli bilmiyoruz. Çünkü, geçmişimizi bilmiyoruz. Daha dünden haberimiz yok. Bu günün varlıkları olarak yoklukları bilmediğimizden habire tüketiyoruz. Ama, üretmeden tüketmek sûretiyle nereye kadar gideceğimizi hiç düşünmeden yalnızca ve yalnızca tüketmek bu. En ufak yokluğa tahammül yok. Ya büyük yokluklar, kıtlıklar, savaşlar olursa n'olacak? Buna hazır değiliz. İşte o zaman birbirimizi yemek durumunda kalmamak için melâle âşinâ, geçmişle geleceği berâber değerlendirerek günü yaşayan bir toplum olmak, böyle bir nesil yetiştirmek durumunda ve de borcundayız.

İşte bunun için, o dönemlere dâir bilgimiz ve de okumalarımız, ders kitaplarında verilenlerle sınırlı kalmayıp, Cumhûriyet öncesi ve sonrası kuşak yazarları bütünüyle okunmalı. O yıllar nasıl yıllarmış, yazarlar ne yapmak istemiş ve de bu gün nereden nereye gelmişiz? Tüm bunlar kendimizi bulmada, birbirimizi daha iyi anlamada, rotamızı çizmede bize yardımcı olacaktır.

BİR AŞK ÖYKÜSÜ, HEYBE HİKÂYESİ...

Şimdi, kitaplardan özge, önce ve sıra dışı olarak asıl vurgulamak istediğimiz husûsa gelelim. Bu ay bizim için yaşaya geldiğimiz aylardan çok farklı bir ay oldu. Yâni, elimizde tuttuğumuz bu derginin ekim, dikim ayı oldu. Öteden beri hep var olan dergi düşüncesi, periyodik yayın aşkı bu ayda karar mevkiine geldi. Kuvveden fiile çıkma yolunda hızla yol almaya başladı.

Hattâ, bir başladık, pir başladık. 2. Haftanın sonunda, 14 Ekim'de yapılan 4. toplantıda adımız da HEYBE olarak telâffuz edildi. Bizim, çocukluktan bu yana hayâlimiz olan ve şiir yazar, çocuk ismi

düşünür, arar, seçer gibi dergi, gazete isimleri not etme yanımız vardı. Bir ara, başkanlığını yaptığımız Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği Ordu Şûbemiz adına yayınlamayı düşündüğümüz Kültür-Edebiyat Dergisi'ne isim seçkisi mâhiyetinde 200'e yakın, yerel çağrışimli kelime derlemiştik. Onlar arasında bu da var mıydı acaba? Olsun ya da olmasın, bu isim çok bizden ve de uygun geldi. Duyar duymaz benimsedik ve de Tewfik Başkana, muvâfıktır dedik. Ve işte HEYBE elimizde elhamdülillâh.

MÎLATTAN ÖNCE, DERGİDEN SONRA...

Bu, eğer düşünülürse, Ordu için bir milâttır. Ve, böyle bir dergiyi çıkarmak bizlere nasip olmuştur. Böyle bir dergi dediğimiz, uzun soluklu bir dergi yâni. Çok dergi yayınlandı ama, 3 sayı, 5 sayı, bilemedin 10. Ama sonu gelmedi. Ordu'nun, böyle bir dergisi olmadı bu güne kadar yâni. Ama bu olacak inşâllâh.

Hem de, Ordu için bir değer, bir reklâm, bir şeref olacak. Aynı zamanda bir ekol, bir okul, bir tutanak olacak. Kültürel anlamda derleyici-toparlayıcı vasfıyla Ordu'nun almanağı özelliğini kazanacak. Kısaca, Ordu'nun her türlü ekinsel, yâni kültürel, irfânî ürünlerinin, sandıklarda muhâfaza edilmek adına sırtlanıldığı bir heybesi mesâbesinde bulunacak. Yapılan çalışmalar haybiyeye gitmeyecek, bir yerlerde birikmiş, raflarda yerini almış olacak. Gayretler ve çalışmalar da, kar kütüğü misâli, gittikçe enine ve boyuna büyüyecek, nitelik ve nicelik olarak gelişecektir.

Şimdiye kadar böyle bir derginin olmayışı, BüyükŞehirstatüsüylekâbil-i telif değildi. Bu anlamda bu dergi, ilgili bürokrasi ve akademik çevreler dâhil, tüm sorumluluk mevkiindekiler adına bir görev ifâ edecek de bulunuyor aynı zamanda. Dolayısıyla bu dergi hepimizin malı ve eseri olarak, ilimizin itibârı adına desteklenmeli, yaşatılmalı ve gelişmesinin, oylumlanmasının önü açılmalıdır. Yazılar yağmalı, sayılar özlemlerle beklenmelidir. Hem içerik yönüyle ve zenginlik olarak dergi bunu sağlamalı, hem de, insanlarımız değerlerini paylaşma ve kültürünü yaşatma adına dergiye sâhip çıkmalıdır.

Bu duygu ve düşüncelerle, başta ORŞAYAP başkan ve ekibiyle, HEYBE emekçilerine, bize bu haz, heyecan ve gururu yaşattıkları için kalbî teşekkürlerimizle berâber takdirlerimizi sunuyor, dergimizin çocuklarımız, gençlerimiz, Ordumuz, yurdumuz ve de insanlık için hayırlara vesile olması, nice sayılarda buluşmak temennisiyle cümleye sevgiler, saygılar, hayırlı, üstün başarı dileklerimizizi arz ediyoruz ves'selâm...

YAZARIN GÜNCESESİ

İsa YAR

Burada yazardan kastımız, edebî metin inşa kudretini elinde bulunduran ve bunu kağıda aktarabilen kalem erbabıdır. Bu çerçevenin içine genelde bütün kalem erbabının dahil edilebileceği düşünülürse de biz öyle yapmayacağız; bahse konu olan özeldir “deneme” yazardır. Çünkü kurgudan en uzak kalem odur. Yazıya kendini en çok katandır deneme yazarı. Dolayısı ile her kaleme alınmış ve denemenin hakkını vermiş metin bize yazardan haber verir. Elbette diğer edebî metinler/eserler yazarın ben’inden azade değildir. Ancak deneme, yazara iç dünyasını, dış seslerin içe yansımalarını yazıya saf ve özgün yansıtma imkanını bahşeder. Bu demektir ki denemeye yaşanmışlık eşlik eder. O halde yazarın yaşadığı iklime biraz girmek, ona tesir eden bir çok unsuru resmetmek icap eder ki biz buna yazarın güncesi diyebiliriz. Bu güncesi çözebilmek yazarın imtihan boyutlarından bahsi gerektirir. Bahsedelim o zaman.

Yazarın kitapla, yazıyla, sosyal çevreyle, hatta kendisiyle farklı boyutlarda, kaleminin rengini hatta yazma iradesini etkileyebilecek çapta bir imtihan süreci vardır.

Yazarın kitapla imtihanı iki boyutludur. Birincisi, beslenme kaynağı olarak, okuma sürecine eşlik eden kitaplar. Bu hususta yazar, kitaplarla irtibatını kopartmadan, seçici okur vasfını muhafazaya devam etmek mecburiyetindedir deyip, geçelim. Geçmeden önce, “marifet, çok kitap okumak değil, iyi kitabı çok okumaktır” kelam-ı kibarını bir deniz feneri gibi gözden ırak etmeyip, okunması eserleri keşf ve bu eserlerden müstefit olacak müdrik bir okuma ameliyesinin ehemmiyetine ayrıca işaret edelim. Şimdi geçebiliriz. İkincisi, yazarın kendi kitaplarıyla imtihanıdır. Yazar için her kitabı bir istasyondur ki yolculuğuna/yazarlığına devam etmek isteyen kalem erbabı her istasyonda lüzumu kadar eyleşmeli ve asla orada takılıp kendisi bir istasyona dönüşmemelidir. Yazarın kitabıyla imtihanının diğer bir boyutu -ayrı bahistir- işin piyasası ile alakalıdır. Kitap basımı, tanıtımı, dağıtımı, has okura ulaşması, satışı, tenkidi çoğu defa onu gah coşkuya gahi hayal kırıklığına sürüklese de bu tecrübeyi mahremiyetinde mahfuz tutmalı ve ileriye bakmalıdır. ‘Dış ses’ yazarı etkilese de ‘iç sese’

dikkatini engellememelidir. Çünkü eser yazarın iç sesidir.

Yazarın yazıyla imtihanı kanaatimce en önemlisidir. Çünkü yazmak zor, sancılı bir süreci muciptir. Yazmaya ara verilen dönemlerde rehavete kapılmak, rahatın tuzağına düşmek yazıya tekrar dönmeyi güçleştirebilir. Yazının/eserin tamamlanmasından doğan hak edilmiş rahatlamanın aksine, bu atıl durum yazarı uzun bir suskunluğa hatta sükûta sürükleyebilir. İmtina etmek gerekir. Öte yandan habire çalakalem yazmak ise edebî kudreti zayıf niteliksiz yazılar kaleme almak demektir ki sıradanlaştırır yazarın kalemini; daha da kötüsü güçlü metnin/eserin önünü keser, yazardan beklenen eseri öteler...

Sosyal çevre yazar için elbette önemlidir. Hepimizin sosyal hayatta vazgeçilmez, olmazsa olmaz rollerimiz ve buna bağlı dar/geniş çevrelerimiz vardır. Farklı rollerden kaynaklanan bu çevrelerin birbiri ile yakın/uzak konuşlanması, yine birbiriyle uyumlu/çatışan yanları vardır. Yazar bu farklı sosyal çevre ve buna bağlı rolleri birbiriyle karıştırmadan sosyal ilişkilerini düzenlemeli ve sürdürmelidir. Kan dolaşımı gibi. Şöyle ki: vücudumuzda kanın varlığı ve dolaşımı hayatın varlığı ile eşanlamlıdır. Hayatın sağlıklı devamı için temiz ve kirli kan atardamar ve toplardamarlar vasıtasıyla bir devir-daim içinde olmak zorundadır. Aynı sistemin içinde olmakla beraber kirli-temiz kan birbiri ile temas etmez bile. Ederse düzen-hayat bozulur; bazen sosyal ilişkiler de böyledir. Merkez efendinin dediği gibi: “Her şey kendi merkezinde” demeli. Yazar, yazarlığından kaynaklanan daha çok edebî muhit denilen sosyal çevrede rollerini başka zeminlerde sergilememeli ki iç iklimi zarar görmesin. Aile, iş, mahalle ortamı da birer sosyal çevredir ama evinize eş-baba olarak giderseniz yazar olarak değil. Sosyal statüler yazarın dünyasında insanı geri plana iten bir ayrıcalık olarak görülmemeli. Sosyal yapıyla irtibat noktasında en önemli husus ise yazarın ihtiyaç duyduğu kontrollü tecride zaman ayırmasıdır. Gerektiğinde tenhasına çekilemeyen bir yazar, ihtiyaç duyduğu sükuneti bulamayacak ve kaleme alacağı her ne ise onu inşa edemeyecektir.

Yazarın kendisiyle imtihanı dedik! Bununla

ne demek istedik. Yazarın/yazmanın önündeki en büyük engel çoğu kez yazarın ben'idir. Diğer sebepler bir şekilde yazma eylemine tesir etse de yazarın iç iklimi, varoluş anlamını yüklediği benlik anlayışı ve buna bağlı isteği/isteksizliği üretkenliğini etkiler. Bu sebeple yazar iç iklimini dış nazarlardan mümkün olduğunca korumalıdır; başka bir ifadeyle dış etkileri filtrelemelidir. Bunu nasıl yapabilir? Gözü misal verebiliriz. Bakma-görme sürecinin ilkinde obje göze çarpar ki bundan mesul değiliz; ancak ikinci bakışta göz objeye yönelir yani iradidir ve dolayısı şuurcludur ve mesuliyeti muciptir. Dış ortamda tezahür eden şeylere 'lüzumu kadar' dikkati vermek, lüzumundan fazla konuşmamak gibi tedbirler yazarı ve kalemını rahatlatacaktır. Bunun aksi dağılmaktır. Yazar zihnen dağılmamalı ki yazdıklarından istifade edilebilsin.

Yazmak sancılı bir süreç ve yazar bu süreci mahremiyetinde yaşayan lakin yaşadıklarını kendinde saklayarak anlamı yazıya aktarandır. Yazarın güncesi önemlidir vesselam...

KALABALIKTIR YALNIZLIĞIM

İçime gömdüm sesini bir dervişin
Kalbimdir, firari ruhtar mezarlığı
Bir gidiş saklıyor bana her gelişin
Terk, boynumda kement yazarlığı
Sustum eşliğinde yalnızlığın...

Adım atamıyorum/adımı unutamıyorum
Beşikten bu eşığe keşiksiz, şeksiz
Yürüdüm, önümde gidenlerden iz
İçimi avutamıyorum, içim
Uyu beşığinde yalnızlığın...

İsa YAR

ANADOLU'YA MERHABA / Ünal YILDIRIM

Toprağında şevkat ana kucaklı
Bacasında duman baca ocaklı
Yedi bölgesiyle köşe bucaklı
Anadolu'ya her sabah merhaba.

Büyük bir ülke seksen bir iliyle
İlim irfanla tutulmaz eliyle
Onaltı devletli Türkçe diliyle
Anadolu'ya her sabah merhaba.

Ovaları tarım yeşil bağılı
Eteğinde yayla yüce dağılı
Yıl yirmi birinci asır çağılı
Anadolu'ya her sabah merhaba.

Hem Asya hem Trakya iki kıtalı
Sanatı kültürü yüksek çıtalı
Yetmiş milyona has bahçe edalı
Anadolu'ya her sabah merhaba.

Göllerine varıp el yüz sürdüğüm
Akarsularında coşku gördüğüm
Denize kulaç atıp yüzdüğüm
Anadolu'ya her sabah merhaba.

Renklere bürünmüş celil ormanlı
Ormanda ağaçlar başı dumanlı
Her mevsimi dört sezon zamanlı
Anadolu'ya her sabah merhaba.

Deresi tepesi heyecan veren
Kırda çiçekleri ortaya seren
Türebeleri var ki hepsi bir eren
Anadolu'ya her sabah merhaba.

Yüreğimde vatan aşkı tattığım
İnancım o dur ki şehit yattığım
Uğrana ay yıldız bayrak tuttuğum
Anadolu'ya her sabah merhaba.

CINGIRT KALE

————— Rüstem GÜRLER —————

Cingirt kale Fatsa'nın 7-8 km batısında, denize 500 m içerde geniş bir alan üzerine kuruludur. (Büyük Sanayi bitişiği)

Cingirt kalenin zirve kısmı 300 (üçyüz) dönüm civarındadır. Kalenin taban kısmı çok daha geniş bir alanı kapsar.

Kalenin zirve kısmında dehliz girişi bulunmaktadır dehliz batı tarafındaki kavaklar ırmağın aınerve 400 basamak olduğu söylenmektedir Dehliz 100 'cü basamakta kapanmıştır. (Romalıların müdahalesi ve atılan taşlar nedeniyle)

Zirve kısmının güneydoğu uç kısmında kaya mezarları bulunur. mezarların bir kısmı dehliz ile uç kısım arasında yer alır. Güneybatı ve Kuzeydoğu kısımlarda gözetleme yerleri bulunur. Kuzey kısmında tapınma alanlarından kalan yüksek kemerler vardır. Batı kısım orta bölgede büyük mezar ve kısmen kale duvarları bulunur.

Kalenin taban doğu kısmında tapınma alanları. Pontus ve Frigya dönemine ait mezarlar bulunur.

Taban kısmına yakın arazi bölümlerde kalıntılar olduğu gibi şarap üretim merkezi ve kalenin güneydoğu uç kısmının karşısında gözetleme kuleleri bulunur.

Kale Helenistik dönem şehir ve kale yapılanmasını anımsatır. (MÖ. 330 MÖ.30)

Zirvede Kral, Rahip, komutanlara ait mezarlar ve yapıtlar orta bölgede farklı ve tabanda farklı kesimlere ait yapıt ve mezarlar bulunur.

Cingirt Kalede Gazi üniversitesince Doç. Dr Ayşe Erol yönetiminde 3 yıl boyunca arkeolojik kazılar yapılmıştır. Şu anda kazılar durdurulmuştur. Durdurulmayı takiben bölge tarihi eser kaçakçılarının yoğun saldırısı altındadır.

Cingirt kalede İskit (amazon), frigya, Pontus Roma Bizans dönemine ait kalıntılar bulunmuştur.

İskit dönemine ait yapı malzemeleri ve mezarlar .Frigya, Pontus dönemine ait tapınma yerleri ve mezarlar .Roma Bizans dönemine ait duvar figürleri ve tapınma yerleri mevcuttur.

Cingirt kale Pontus kralı VI. Mithridates döneminde en işlevsev dönemini yaşamıştır. VI.

Mithridates Sinoptan Ukraynan'ın Odesse şehrine kadar Romalılara karşı 75 adet kale yaptırmıştır. bu kalelerden biri cingirt kalesidir. bu kaleler arasında şarap üretim yerleri ve gözetleme kuleleri inşa edilmiştir. bu döneme ait örnekler cingirt kaleye bağımlı olarak şu anda mevcuttur.

VI. Mithridates (MÖ.135/134-MÖ.63) döneminde fatsanın adı phabda (Fabda) olarak geçmektedir. (harita)

VI. Mithridates üç roma imparatorunu savaşta yenmesine rağmen MÖ.66 yılında roma kralı pompeiusa yenilmiştir. ülkeyi terk edip Kırım'da oğluna sığınmıştır. oğlunun Romalılarla anlaşması sonunda zehir içmiş ancak zehire karşı bağışıklığı olduğundan ölmemiştir. korumasına kendisini öldürtmüştür.

Cingirt kale komutanı VI. Mithridates çok renkli bir kişiliğe sahip olmuştur. kimliği edebiyat, siir, heykel, tiyatro sanatlarına konu olduğu gibi adına 18 adet opera bestelenmiştir. (mozartın ilk operası VI. Mithridates konuludur.)

Günümüzde adına doğduğu yer Türkiye (Sinop) hariç Karadenizin tüm Ülkelerinde ve bir çok Ülkede festivaller düzenlenmektedir.

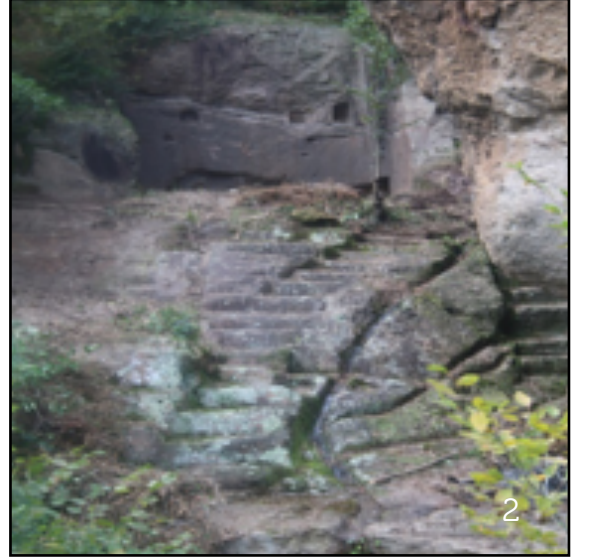
Cingirt kalede ilk kazı 1960'lı yıllarda yapılmıştır. Burada kazı yapanlar Şen ailesinde misafir olmuş ve çalışmalarında o zaman 9-10 yaşlarında olan Hüseyin Şen tanığı olmuştur. son olarak Doç. Dr Ayşe Erol (Gazi üniversitesi) burada çalışma yapmıştır. (Bulgular M.Ö 5.000, 10.000 yıllara ait olabilir.

Cingirt Kale Şarap Üretim Merkezi Kaya Küpler

1

2

3

4

- 1 - Zirvede Cıngırt Kale Dehliz girişi
400 basamak
2 - Taban kısım doğu tarafından
tapınma yeri
3 - Zirvede Pontus Dnemine ait
mezar
4 - Pontus Dönemine ait Asker
Mezarları

TARİHTEN GÜNÜMÜZE OĞMACA KÖYÜ

Cevat YILDIIRM

Aynı zamanda kendi köyüm olan Altınordu'ya bağlı Mübarek köyünü (mahallesini) 1950 itibaren incelemeye ve araştırmaya başladım. Yaşlılarla dertleştik. Geçmişimizi ve geleceğimizi irdelemeye başladık. Gördük ki geçmişini unutan, dedelerinin mezarlarını bilmeyen ve kaybeden bir toplumla karşı karşıyayız. Atalarının mezarlarını bilmeyenlerin evlatlarından, torunlarından kendi mezarlarını bilmesini bekleme hakları beyhudedir, abestir.

Halbuki tarih, geçmişimizin aynası, geleceğimizin pusulası gibidir. Geçmişini bilmeyen milletlerin, geleceğinden söz edilemez. Bu kayıtsızlık hatta hastalık Türkiye'nin genel problemidir. Vakit geçirmeden toplumumuzu bu hususta bilinçlendirmek ana baba, eğitimciler ve hükümetlerin asli görevi olmalıdır, diye düşünüyorum.

Halkımın geçmişi ile bu duyarsızlığı, bizleri Oğmaca köyünü inceleme ve araştırmaya zorladı. Araştırma yaptıkça karşımıza köy ile ilgili üç kitap yazma zorunluluğu ortaya çıktı. Böylece köyün dününü bugüne taşıdık. Yarınını da gelecek kuşaklara emanet ettik.

OĞMACA KÖYÜ İLE İLGİLİ İSTİFADE ETTİĞİM KAYNAKLAR

- 1-Canlı kaynaklar.(Köyün yaşlıları)
- 2-Ordu Tarihi(Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız)

3-Osmanlı Arşivinde çalışan Karaağaç köyü nüfusuna kayıtlı memurdan,telefonla Oğmaca köyü ile ilgili aldığım bilgiler.)

Oğmaca köyü Ordu'nun merkez köylerindedir. Doğusunda Yaraşlı ve Şenköy, Güneyinde Kızılhisar ve Uzunmusa, Uzunmusa ve Kurtulmuş köyleri yer almaktadır. Kuzeyinde ise Neneli (Perşembe'ye bağlı), Yaraşlı ve Efirli köyleri Oğmaca ile sınır teşkil etmektedir.

KÖYÜN TARİHİ SEYRİ ŞÖYLEDİR

Toprak altından çıkardığımız bulgulara göre, köyün tarihi M.Ö.2335 yıllarına dayanmaktadır. Bu durum,13-14 yaşlarımda iken ortaya çıkmıştır. Bahçede kazma kazıyorduk. Karşımıza birden Makedonyalı İskender'in kitaplarda resmini gördüğümüz bakır sikke paraları, kerpiçler, dikdörtgen şeklinde kurşun ve toprak olmuş insan kemikleri çıkmıştı, ki bu bulgular işte yukarıdaki tarihi ortaya çıkarmış oldu.

Yine yukarıda sözünü ettiğim Osmanlı Arşiv uzmanından aldığımız bilgilere göre, Oğmaca köyünde Çangaloğulları, Yanıkoğulları, Gıdıkoğulları ve Çanakçılar gibi sülalelerin yaşadığı görülmektedir. Anılan bu sülalelerin dışında hiçbir insan izi yaşlılar tarafından bilinmemektedir.

Yalnız 1455 tarihinde de Oğmaca köyünde Durmuşoğulları ve göçerlerin oturduğu tespit edilmiştir. Göçerlerin kış mevsimini köyde geçirip, baharda köylerine dönen Mesudiyeliler olduğu ilgililerden aldığımız bilgilerden anlaşılmaktadır.

Ayrıca daun (Arapçada taun, Türkçede veba olarak bilinen) hastalığı kırgınından sonra da 1650 yıllarından itibaren Oğmaca köyünde bugün yaşayan sülalelerin yerleştiğini tespit etmiş bulunuyoruz.

Bu sülaleler şunlardır:

- Durmuşoğulları
- Tongüloğulları
- Hacıkadıoğulları
- Murtazoğulları

Hüsemoğulları
İbrahimağaoğulları
Yıldırımoğulları
Ayanoğulları
Karagöçoğulları
Durkayaoğulları
Metinoğulları
Osmanoğulları
Hacimusaoğulları
Armutoğulları
Alicanoğulları
Köleoğulları
Osmanağaoğulları

OĞMACA KÖYÜ HAKKINDA HAZIRLADIĞIM ESERLER

1-Dünden Bugüne Oğmaca adı ile hazırladığım kitapta bütün sülalelerin soy ağaçlarıyla birlikte, köye nasıl yerleştikleri değerlendirilmiştir. Köyün kuruluşundan itibaren de bütün muhtarlar da tek tek tanıtılmıştır.

2-Anılarla Bir Aile'nin Öyküsü adlı kitabımızda da aile içi ve köyde yaşanan anılar dile getirilmiştir.

Anılar değerlendirilirken hüzünlenme, gülme gibi konular gelecek kuşaklara ders verecek şekilde işlenmiştir.

3-Sosyal ve Tarihi Değerlerimiz adlı diğer bir kitabımızda köyün camileri, eski evleri ve okulu bütün yönleriyle birlikte, geçmişten günümüze tanıtılmıştır. Ayrıca camilerimiz ve okullarımızda görev yapan imam ve öğretmenlerimizin özgeçmişleriyle bilgileri, gelecek kuşakların istifadesine sunulmuştur.

GÖLGEDEKİ KADINLAR / Nuran DÜNDAR ŞEYHOĞLU

Sokak aralarında
Yalnızlığı koyu,
Ufku yorgun kadınlar oturur
Gün boyu...
Ayazda kalmış anılarını
Gölgelerinde darmadağın saklayarak

Solgun yüzlerin baygın bakışıyla
Süzerken incinmiş gölgelerini
Dolarlar dillerine
Kök sürgünü zehirli sarmaşığı...

Biri başladığında
Devamını getirir diğeri de
Büyüdükçe büyür dertleri
Tam kıvamına geldiğinde muhabbetleri
Umursamazlar
Kimin ne diyeceğini...

Başlarlar ucundan çekiştirmeye
Didikleyerek tam ortasını
Kızıl gagalı karga gibi oyarlar
En mahrem yerinden
Noktasını virgülüne bağlayarak
Perdesiz pençelerinde atarlar
Uzaklara yol boyu...

Kulaktan kulağa dolaşarak,
Akşamsefali evlerin balkonlarında
Şom ağızların soğuk nefesi olup
Anlamsız tümcelerde kanar
Sözcükleri...

Bir fısıltıyla karıştırıp
Sonu gelmez kahkahalarla kaynatırlar
Kara isli, sakatat kazanlarında
Gölgedeki gizli özneleri...

BESBELLİ / Fehmi YENER

Nasıl oldu nasıl bitti bilmeden
Yalnızlık kemendi attı besbelli
Önünden ardından hiç görünmeden
Yolunda pusuya yattı besbelli

Bunca zaman ilmek ilmek ördüğün
Rüya mıdır hayal midir gördüğün
Hayatı çözülmez sanki kör düğüm

Derdi, çileleri kattı besbelli

Boynu bükük idi gözlerinde yaş
Belli ki bağrına taş basmıştı taş
Eridi tükendi bak yavaş yavaş
Bütün acıları tattı besbelli

Belki şöyle güzel bir gün görmedi
Ahvalini orta yere sermedi
Sancılar kıstırdı, aman vermedi
Kusmadı, dayandı yuttu besbelli

Önce kıyılarda dolaşıyordu
Kalbi yaralıydı ve yaşıyordu
Girdaptan çıkmaya uğraşıyordu
Daha görünmedi, battı besbelli

MUTLU MU SANDIN / Hasan GENÇAY

Dün akşam ayrılıp senden giderken
Halimi görmeden mutlu mu sandın
Gözümde yaşları bir bir dökerken
Halimi görmeden mutlu mu sandın

Kaç defa dönüp de baktım geriye
Göz yaşlarım kaldı senden hediye
Diyemedim sana derdim bu diye
Halimi görmeden mutlu mu sandın

Uykular firarda günse çağmadı
Şafaklar sökmedi güneş doğmadı
Mutluluk yağmuru bana yağmadı
Halimi görmeden mutlu mu sandın

Kaç defa geriye dönmek istedim
Sarılıp boynuna kalmak istedim
Akan gözyaşını silmek istedim
Halimi görmeden mutlu mu sandın

Uzadı yollarım bitmek bilmedi
Bir yere gidecek gücüm kalmadı
Günlerdir arayan soran olmadı
Halimi görmeden mutlu mu sandın

DÜŞ SESLERİ / Süreyya ŞİŞMANLAR

Gökyüzünün kınılgan renklerini
Hayalden kanatlarla geçiyorum.

Bulutların altında küçülüyor
Silindikçe mesafeler
Bir avuç kalıyor yeryüzü.
Kapıyorum gözlerimi
İç içe evlerimiz
Birer birer açılıyor
Birbirine bakan pencerelerimiz

Komşu bahçelere eğiliyor dalları
Nar ağacının
İlkyaz esintisinin kanatlarında
Odama taşınıyor melisanın kokusu
Mınl mınl bir kedi içimde
Çatıda tıkırtısı yaşama sevincimin.

Derin bir nehir yatağı
İki kaşımın arası
Kırpıklarımın şelalesinden akarken zaman
Kuş yumurtasında umut
Alnımda bir çift kumru güneşlenir.

Göğsümde şebnem serinliği
Kuytu bir orman çiçekli dallarım
Yeşillikler içinde unuttuğum
Yitik zamanlar içinde geceleri
Dinlediğim cıvıl cıvıl düş sesleri

ORDULULARIN KAHRAMANLIKLARI

Ali ÖZTÜRK

Ordu şehrinin yaşadığı önemli olaylardan biri de "Rüsumat 4 no." isimli geminin Ordu Limanında batırılışı ve tekrar yüzdürülüşü olayı ile ilgilidir.

Rüsumat 4 no., İstiklal Savaşının en şiddetli günlerinde Karadeniz Sahilinden cepheye cephane ulaştırmaya çalışan Anadolu Hükümetinin köhne gemilerinden , 50 yaşını aşmış , 83 tonluk bir balıkçı teknesi idi. Fırtınalı havalarda sac levhaları zangır zangır titrer ve birçok kez delindiği için de çimentoyla kapatılmasına uğraşılırdı. Geminin komutanı Yüzbaşı Mahmut Gökboracı idi. Komutan , çok neşeli , cesur soğukkanlı kurt bir kaptandı.

Karadeniz'deki düşman donanması , bu korkusuz kaptanın köhne teknesini bütün sahillerde arıyor , bulamayınca da rastladıkları ufak takalan batırıyor , şehir ve kasabaları topa tutuyordu.

Şark cephesinde Kazım Karabekir Paşa Ordusu'nun Ermenilerden elde ettiği mühim miktardaki harp malzemesini Garp Cephesine nakletmek üzere Rüsumat 4 No. Gemisi 1921 yılının 15 Ağustos sabahı Batum limanına yanaşmıştı.

Rüsumat 4. no. , son sistem 88 mm. lik komple bir top bataryasını (4 toplu) bütün cephanesiyle birlikte yüklemiş , Samsun'a doğru yola çıkmıştı.

Düşman Rüsumat'ın yükünü haber almış ve Batum 'da cephane yükleyen diğer gemilerle Rüsumat'ı yakalamak üzere , süratli iki filoyu Batum istikametine hareket ettirmişti.

Dafni ve Panter adındaki bu Yunan filosu 17 Ağustos günü Rize'yi bombardıman etmiş , bu tarihte ayrı bir Yunan Filosu da Vona'da (Şimdiki adı Perşembe) 3 takayı top ateşi ile batırarak etrafı yıldırım istemişti.

Rüsumat 4 no. 16 Ağustos akşamı , bütün tehlikeleri göze alarak Mahmut Kaptanın komutasında , sahile çok yakın şekilde seyir başlamış ve gecenin karanlığından faydalanarak düşman gemileri arasından sıyrılıp 17 Ağustos sabahı Trabzon'a aynı gün akşamı karanlığında da Ordu Limanına ulaşmıştı.

Yunan Gemileri , bu arada sahilleri tarıyor , fakat Rüsumat'ın aldığı sıkı tedbirler yüzünden bir türlü bu kahraman gemiyi bulamıyordu. Türk denizcileri , gemilerinde bir tek ışık sızmamaları için , karanlıkta çalışıyorlar , yakınlarından düşman gemileri geçerken geminin motorlarını bile kapatıyorlardı.

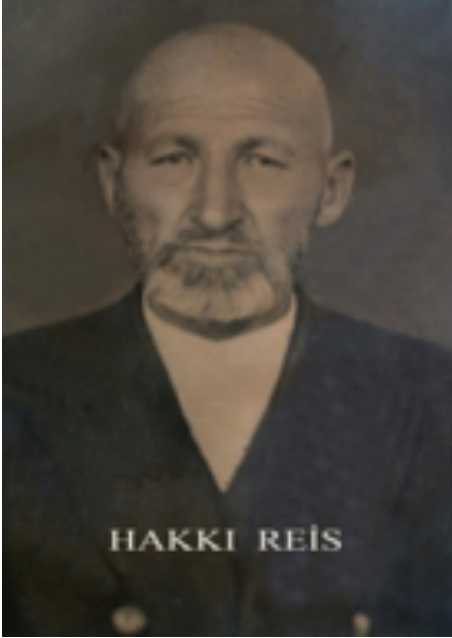
Rüsumat gemisi Ordu limanında iken , Ordu Liman reisi, Karadeniz limanlarından düşman gemileri hakkında bilgi toplamıştı. Bu bilgilere göre , düşman gemilerinin Rize'yi bombardıman ettikleri , Ereğli istikametinden , kıyıları tarayarak geldiklerini öğrenmişti. Bu durumda , ağzına kadar cephane dolu gemiyi Samsun'a göndermek tehlikeli olacaktı. Bu sırada Samsun' dan alınan bir emirle de , geminin bütün yükünün Ordu 'ya boşaltılması , bu suretle de tehlikenin geciktirilmesi bildirilmişti. Ordu Belediyesi , Tellallarla gemideki yükün boşaltılacağını ilan edince , bütün Ordulular yediden yetmişe sahile koştu. Eski Vali Konağı yakınında , kıyıda birkaç yüz metre açığındaki gemiye kayık , taka , macuna , motor gibi vasıtalarla birkaç saat içinde gemiyi boşalttılar.

Ertesi gün 19 Ağustos sabahı , düşman filosu Ordu Limanına girdi , fakat gördüğü manzara şöyle idi : Rüsumat gemisi kinistin valfi sökülerek sığ (derin olmayan) suda (Eski Vali Konağının biraz açığı) batırılmış ; bas tarafından çıkan bir yangın ise gemiyi koyu bir duman içerisinde bırakmıştı. Gaz dökülerek paçavra ve tahta parçalarının bilerek tutuşturulması suretiyle çıkarılan bu yangına rağmen , Yunan gemisinden indirilen bir sandala doldurulan silahlı askerler gemiye yaklaştı. Fakat o sırada geminin bas tarafına bırakılmış birkaç mermi patlamaya başlayınca , askerler gemiye fazla yaklaşmaktan korkarak gemiye geri dönmüşlerdi. Yunan Gemileri yapacak iş kalmadığını anlamış olacaklar ki kuru siki birkaç topu Boz tepe eteklerine savurarak , Trabzon yönüne doğru limandan uzaklaştılar!

Düşmanın uzaklaştığı kesin olarak anlaşıldıktan sonra , Rüsumat gemisi askerleri derhal yanan gemilerine döndüler. Bu sırada üst güverte yanmış , bas direk devrilmişti. Gemi küpeştelere

HAMDİ KARADENİZ

HAKKI REİS

kadar suyla dolmuştu. Gemide başka önemli hasar yoktu.

Ne var ki geminin yeniden yüzmesi için yağlı sularla dolu makine dairesindeki vanaların kapatılıp suyunu boşaltmak gerekiyordu. Bunu da ancak bir dalgıç yapabiliirdi. O günlerde Ordu'da dalgıç ne arasin... Bu yüzden Mahmut Kaptan umutsuzdu.. Ancak Liman Reisi Dursun Reis, " bizde Hamdi diye bir genç var, balık gibi yüzüyor. Ona, 'dip balığı' da diyorlar. O dalar vanaları kapatır, merak etmeyin" dedi. Hemen Hamdi bulundu, boğulma tehlikesi de geçirmesine rağmen yağlı sularla kaplı makine dairesine birkaç kere dalıp vanaları kapattı. Artık geminin yüzmesi için iş, suların boşaltılmasına kalmıştı.

Sahilde biriken Ordu Halkı, derhal Rüsumatın suyunu boşaltmak için gemiye koştular. İlk olarak, yangın söndürüldü. Gemide hiçbir arıza yoktu. Sıra suyu boşaltmaya geldi. Bütün Orduluların eli tutanı (sağlam olanı), teneke, kova, kazan, tencere ile geminin suyunu boşalttılar. Bu sırada Karadeniz'de yüzen bir İtalyan Gemisinin tulumbası da kullanıldı.

Gemi halktan toplanan fındık kabukları yakılarak çalışıyordu artık.

Bütün bu çalışmalar tam 2 gün sürmüştü, 20 Ağustos akşamı karanlığa doğru, Rüsumat 4 no. tekrar cephane yüklemek üzere Trabzon'a doğru yola çıktı.

Not: Hamdi Karadeniz, 1970 li yıllara kadar Ordu'da tenekecilik ve kalaycılık gibi işlerle uğraşmış bir zanaatkardır da

1965 lerde, köylerde henüz elektrik yoktu. Köy evleri gaz lambalarıyla aydınlatılıyordu. Ordu'nun haftası olan Çarşamba Günleri çarşıya gelen köylüler, tenekelele gazyağı da alırlardı. Sırrıpaşa Caddesinde şimdiki Osmanlı Kebabçısının yerinde o zamanlar sahibi merhum Nihat Akden'in manifatura mağazası vardı. Bu mağazada ayrıca musluklu bir varilden gazyağı da satılırdı. Hamdi Karadeniz, Çarşamba günlerin köylülerin buradan aldıkları gazyağını koydukları tenekelelelerinin ağzını bir lira karşılığında lehimlerdi. Eskilerden hatırlayanlar olacaktır mutlaka...

SÖZLERİN SON ŞEKLİ

Mahmut Kaptan umutsuz, gemimiz batar dedi
Dursun Reis hiç merak etme Hamdi var dedi
Dalar iner derine, takar valfı yerine
Başlarsınız mühimmat sevkiyatına yine
Bağlantı:
Gözü kara bir uşak fidan boyludur Hamdi
Civan bir Orduludur, Geçiköylüdür Hamdi
Haydi Hamdi gel Hamdi, dal denizi yar Hamdi
Askerin mühimmata ihtiyacı var Hamdi

Hamdi daldı derine kapattı vanaları
Yüzer artık gemimiz boşalttık mı suları
Yola çıktı mühimmat tez ulaşsın cepheye
Bir de selam söylesin bizden Duatepeye

Nakarat aynı

Kahyamız Hakkı Reis, kayıkçıyız hepimiz
Vatan için can vermiş bizim yedi ceddimiz
Esaret zincirine baş eğmeyiz biz gülüm,
Ne diyor Kemal Paşa: Ya İstiklal Ya Ölüm

Not: Bu kıta melodisiz söylenebilir de...

Daha sonra tekrar nakarat:

Gözü kara bir uşak, fidan boyludur Hamdi
Civan bir Orduludur, Geçiköylüdür Hamdi
Haydi Hamdi gel Hamdi, dal denizi yar Hamdi
Askerin mühimmata ihtiyacı var Hamdi

ORDU İLİNDEKİ TÜRKÜ DERLEMELERİ VE TÜRKÜLERİN DOĞUŞU

Bütün türküler beste olarak doğmadılar mı? Zaten halkımızın yüce gönlünde kabul görüp demlenemeyen türkü formundaki besteler türkü olamayacak ve unutulup gidecektir. Beste konusunda, halkımızın yaratıcılığı engellenmemelidir.

_____ Cengiz DİLAVER _____

Şair - Besteci

Türkü, genel edebiyat türleri içinde, ölçülü ve uyaklı dizelerle oluşan sözlü edebiyatın en önemli örneklerinden biridir. Bu güne kadar acılarımızı, sevincimizi, hasretimizi ve kahramanlığımızı hep türkülerle ifade ettik, etmeye devam edeceğiz. Geçmişteki ozanlarımız; bazen kendilerinin, bazen diğer ozanların şiirlerini kendi sazları eşliğinde söylemişler, bu nedenle; o devirlerde kayıt olanağı olmadığından, kulaktan kulağa yayılarak bu güne gelebilen türkülerin kimlere ait oldukları kesin olarak bilinmemektedir.

Daha sonraki basit ses kayıt cihazları ile derlenen türkülerin birçoğu ise; sağlıksız arşivlerde unutulmuş bozulmaya terk edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra, halkımızın kültürünün özünü oluşturan türkülerimizin önemi anlaşılmış ve 1929 yılında DÜRÜLELHAN (Osmanlılarda ilk müzik okulu – konservatuvar) açılmış, notalı – ses kayıtlı derlemeler yapılmıştır. Ancak bu sayede, aradan yüzyıllar geçse de, sonraki nesillere sağlam belgeler kalmış ve yarının çağdaş Türk müziğinin yaratılmasına olanak sağlanmıştır.

Darülelhanın kuruluşundan itibaren, folklor araştırmaları başlamış, 1929 tarihindeki 35 günlük Karadeniz derleme turunda, diğer illerde çalışmalar yapıldığı halde, Ordu iline neden gelinmediği anlaşılamamıştır.

1942 tarihinde ORDU MUSİKİ DERNEĞİ kurulmuş, meraklı Ordulular, güfte niteliğindeki şiir ve bestelerini, düzenlenen eğlence ve konserlerde sergileme imkânı bulmuşlardır. Şimdiki Ordu öğretmenevinin yanındaki belediye parkında, 15 günde bir verilen konserler,

maharetlerin ortaya konulmasına olanak sağlamıştır. Çocukluk çağlarımda, büyüklerimle birlikte izlemiş bulunduğum müzikli gecelerde, Ordulu müzisyenler, bir gün bestelerinin türkü olabileceğini, belki de yaptıklarının ne kadar önemli olduğunu bilmeden, daha fazla şevk ve azimle bu işe tamamen amatör ruhla gönül vermişlerdir.

1943 yılına gelindiğinde; ANKARA DEVLET KONSERVATUVARI, Ordu'nun merkez ve ilçelerinde folklor derlemeleri yapmış, bu sayede 103 adet sözlü – sözsüz oyun havası, türkü ve uzun hava kayıtlara geçirilmiştir. Çalışmalar; 19.07.1943'te başlatılmış, 24.07.1943'te bitirilmiş olup; altı gün sürmüştür. Derleme tarihlerine göre; kaynak kişisi bilinen ve notası yazılmış türkülerden bazıları şöyle sıralayabiliriz:

19.07.1943'te Ünye' de Ahmet Sezer' den; "İncir Koydum Sepete", 20.07.1943'te Ordu' da Şükrü Şenses' ten; "Gine Yeşerdi Fındık Dalları", 21.07.1943'te Ordu' da Ahmet Özkan' dan; "Al Tavandan Belleri", Ordu' da Ziya Özova'dan "Çambaşı'na Çıktım Çıram Yanmadı (Kına türküsü)", 22.07.1943'te Ordu' da İbrahim Kurtul' dan; "Ordu'nun Dereleri", 23.07.1943'te Mesudiye' de Rüştü Tuncalı ve İbrahim Tokluca' dan; "Ekin Biçme Havası", 24.07.1943'te Gököy' de Mustafa Genç' ten; "Dağdan Duttum Bir Cücük". Bu derlemelerin yapılmasında, Ordu Halkevi'nin sağladığı desteğin unutulmaması gerekir.

Radyo repertuarına kaydedilmiş olan bu türküler; radyodaki YURTTAN SESLER programlarında yayımlandıkça, ulusal bazda duyulmuş ve tanınmışlardır. Ordu türkülleri

yurdumuz insanının dillerindedir artık.

1960'lı yıllardan itibaren, devlet radyolarının sınavlarını kazanan Ordulu ses ve saz sanatçıların, ilgili akademisyen ve kişilerin türkü derleme konusundaki yoğun çabalarını da unutmamak gerekir. Ayrıca sanatçılarımız, türkülerimizi radyodaki programlarında seslendirerek; tanıtım konusunda, üzerlerine düşen görevi yerine getirmektedirler.

1983'te MİFAD (Milli Folklor Araştırma Dairesi); Ordu ilinin folklorunu detaylı şekilde araştırmış ve zengin kültür birikiminin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bir not olarak şunu düşmekte fayda var: TRT repertuarında kayıtlı olan ve arşivde belge olarak duran, 15 adet civarında Ordu türküsü; anılan kurumca bu güne kadar hiç yayınlanmamıştır.

15 – 20 yıldan bu yana, ülkemiz genelinde olduğu gibi, Ordu ilinde de türkü formundaki

bestelerin doğmaya başladığı görülmektedir. Dolayısıyla TRT. repertuarına girebilecek yeni besteler; 5000 civarındaki kayıtlı türkü sayısını artıracak ve böylece repertuar daha da zenginleşecektir. Bu arada şunu da belirtelim. Bazı halk müziği sanatçıları ki sayıları fazla değil, türkü formundaki yeni bestelerin; Türk halk müziğini yozlaştırabileceğini ileri sürmektedirler. İtiraza karşı, besteciler şunu söylemektedirler. Bütün türküler beste olarak doğmadılar mı? Zaten halkımızın yüce gönlünde kabul görüp demlenemeyen türkü formundaki besteler; türkü olamayacak ve unutulup gidecektir. Bu nedenle; beste konusunda halkımızın yaratıcılığı engellenmemelidir.

Bu konuda, ilimizin şair ve bestecilerinin çalışmalarından doğan, türkü formundaki besteleri, yaptığımız araştırmalarda ve birebir görüşmelerle ulaşabildiğimiz kadarıyla, aşağıda liste halinde vermeyi uygun bulmaktayız.

Nice yeni türkülü günlere...

BESTE ADI	SÖZ YAZARI	BESTECİ
ÇEVİRDİN YÖNÜMÜ MAKBERE DOĞRU	AVNİ KAYSAL	AHMET ORAL
UYANSIN ALLI TURNAM UYANSIN	D. ALİ AKINET	ARİF DERYAL
GÖV KESDENE	D. ALİ AKINET	ARİF DERYAL
SALLAN YEŞİL CAMİ SALLAN (YASLI BAYRAM)	D. ALİ AKINET	ARİF DERYAL
ZAY OLDU	D. ALİ AKINET	ARİF DERYAL
TÜKENDİ ÖMRÜM	A. BAHRİ ÇAĞLAYAN	A. BAHRİ ÇAĞLAYAN
GERİYE DÖNÜN SENELER	D. ALİ AKINET	A. BAHRİ ÇAĞLAYAN
NE YANDASIN (GOLİBİCE)	D. ALİ AKINET	A. BAHRİ ÇAĞLAYAN
BULANIK KIZILIRMAK	D. ALİ AKINET	A. BAHRİ ÇAĞLAYAN
BOZTEPE'YE KAR YAĞAR	D. ALİ AKINET	A. BAHRİ ÇAĞLAYAN
GELEMEM	AVNİ KAYSAL	AVNİ KAYSAL
DÜNYA OY	AVNİ KAYSAL	AVNİ KAYSAL
ZORDUR BU SEVDA	AVNİ KAYSAL	AVNİ KAYSAL
SEHERİM	AVNİ KAYSAL	AVNİ KAYSAL
ÖYLE ÖZLEDİM Kİ NAZLI YAR SENİ	AVNİ KAYSAL	AVNİ KAYSAL
GÜL YÜZLÜM	AYDIN ALAYBEYOĞLU	AYDIN ALAYBEYOĞLU
KARLI DAĞLAR	AYDIN ALAYBEYOĞLU	AYDIN ALAYBEYOĞLU
NEREYE İSTANBUL	AYDIN ALAYBEYOĞLU	AYDIN ALAYBEYOĞLU
YALMAN DAĞI	AYDIN ALAYBEYOĞLU	AYDIN ALAYBEYOĞLU
AHU GÖZLÜ BİR YAR SEVDİM ORDU'LU	A. ALPER ZOROĞLU	A. ALPER ZOROĞLU
KIZ SEN ORDU'LU MUSUN	A. ALPER ZOROĞLU	A. ALPER ZOROĞLU

BESTE ADI	SÖZ YAZARI	BESTECİ
ORDU'NUN MOR MENEKŞESİ	A. ALPER ZOROĞLU	A. ALPER ZOROĞLU
HAMDİ	ALİ ÖZTÜRK	A. ALPER ZOROĞLU
ÇAMAŞIN BAŞINDA	BİLAL MEYDAN	A. ALPER ZOROĞLU
GURBET ELİN KAHRI ÇEKİLMEZ İMİŞ	BURAK SÖNMEZ	BURAK SÖNMEZ
KADİR MEVLAM NEDEN YAZDIN GURBETE	BURAK SÖNMEZ	BURAK SÖNMEZ
ÖMÜR DUVARİ	HACI AŞIK YENER	CEM ÇELEBİ
FANİ ÖMÜR	HACI AŞIK YENER	CEM ÇELEBİ
SOLMASIN YÜZÜN	İBRAHİM KARACA	CEM ÇELEBİ
AŞKIN ARASINA DÜŞÜRME TELAŞ	SEYRANİ	CEM ÇELEBİ
ÇIKMASAYDI ŞU KAÇKAR'IN DAĞINA	CENGİZ DİLAVER	CENGİZ DİLAVER
ŞEYDA BÜLBÜL	CENGİZ DİLAVER	CENGİZ DİLAVER
ÇAMBAŞI'NDA BULUTLAR	CENGİZ DİLAVER	CENGİZ DİLAVER
İMECELE BELLETTİK	SERVET YERLİ	CENGİZ DİLAVER
GÜLİSTANA GİRERİM	ÜNAL YILDIRIM	CENGİZ DİLAVER
ARIN DERE	HASAN GENÇAY	HASAN GENÇAY
KUMRU BANA MEKAN OLDU	HASAN GENÇAY	HASAN GENÇAY
PELİTLİ DAĞLAR	HASAN GENÇAY	HASAN GENÇAY
SEN ORDU'NUN GÜLÜ MÜSÜN	HASAN GENÇAY	HASAN GENÇAY
YAR ELE BENZER	HASAN GENÇAY	HASAN GENÇAY
AZİMET BEY	HÜRDAĞ AYDIN	HÜRDAĞ AYDIN
BİLAL'İN TÜRKÜSÜ	HÜRDAĞ AYDIN	HÜRDAĞ AYDIN
BİR DELİ POYRAZ	YEKTA AYDIN	HÜRDAĞ AYDIN
BU MU ADALETİN	YEKTA AYDIN	HÜRDAĞ AYDIN
GÖNÜL	YEKTA AYDIN	HÜRDAĞ AYDIN
KARLI DAĞLAR VİRAN DAĞLAR	İMDAT ÇELEBİ	İMDAT ÇELEBİ
MENZİL	İMDAT ÇELEBİ	İMDAT ÇELEBİ
BEN DE ŞU DÜNYAYA GELDİM GELELİ	PİR SULTAN ABDAL	İMDAT ÇELEBİ
MEDET SENDEN MEDET	PİR SULTAN ABDAL	İMDAT ÇELEBİ
SELAM OLSUN	İRFAN GÜRDAL	İRFAN GÜRDAL
SEVDA-YI MUHABBET	İRFAN GÜRDAL	İRFAN GÜRDAL
GEÇİN KIZLAR YAYLAMIZDAN	KUBİLAY DUMAN	KUBİLAY DUMAN
O YAR ÇAMAŞIR YIKAR	KUBİLAY DUMAN	KUBİLAY DUMAN
ADAM OLMAK	FATMA DUMAN	KUBİLAY DUMAN
YOLUNU GÖZLER BU GÖZLER	FATMA DUMAN	KUBİLAY DUMAN
ANLARSIN BENİ	MEHMET BIÇAKÇI	MEHMET BIÇAKÇI
GELDİ HASRET AKŞAMI	MEHMET BIÇAKÇI	MEHMET BIÇAKÇI
HABERİN OLSUN	MEHMET BIÇAKÇI	MEHMET BIÇAKÇI
İNCİNİRSİN	MEHMET BIÇAKÇI	MEHMET BIÇAKÇI
SEN Mİ YALAN BEN Mİ YALAN	MEHMET BIÇAKÇI	MEHMET BIÇAKÇI
CANOY	AVNİ KAYSAL	MEHMET GÜMÜŞ
DOST ELİNDEN YARALIM UYAN	AVNİ KAYSAL	MEHMET GÜMÜŞ
KARADENİZ YİNE YELİN SAVRULUR	İBRAHİM KARACA	MEHMET GÜMÜŞ

BESTE ADI	SÖZ YAZARI	BESTECİ
ÜRMELİ GELİN	D. ALİ AKINET	MEHMET GÜMÜŞ
KARADENİZ KARADENİZ	ERDOĞAN ASLAN AHMET ÖZDEMİR	MEHMET GÜMÜŞ
HEY GİDİ KÖŞE OBASI	NECMİ KIRAN	NECMİ KIRAN
MELET'İN KIZLARI	NECMİ KIRAN	NECMİ KIRAN
ŞU ORDU'NUN FINDIĞI (HERGELE KARŞ.)	NECMİ KIRAN	NECMİ KIRAN
AKŞAM VAKTİ GELİP BİZİ SORDULAR	NECMİ KIRAN ALİ KIRAN	NECMİ KIRAN
KÖŞE'NİN ALTI TARLA	NECMİ KIRAN ALİ KIRAN	NECMİ KIRAN
BİR BANKADA BORÇ YAZDIRDIM HESABA	OLGUN GÖNÜL	OLGUN GÖNÜL
BU DÜNYADA GÜLMekten AYRILMAYALIM	OLGUN GÖNÜL	OLGUN GÖNÜL
KADER BİR YANDAN SEN BİR YANDAN	OLGUN GÖNÜL	OLGUN GÖNÜL
KEMENÇE TAPTIĞI SAZDIR	OLGUN GÖNÜL	OLGUN GÖNÜL
SEN BENİ BİR PULA SATARSIN	OLGUN GÖNÜL	OLGUN GÖNÜL
DAYADIM SIRTIMI YAMAÇLARINA	SALİH SOYDEMİR	SALİH SOYDEMİR
BAL MI KATTIN BU SEVDAYA	AVNİ KAYSAL	SELAHATTİN AYGÜN
CEYLAN GÖZLEM	AVNİ KAYSAL	SELAHATTİN AYGÜN
DOST KÖYÜNE GİDEN YOLLAR	AVNİ KAYSAL	SELAHATTİN AYGÜN
HALİL İBRAHİM	D. ALİ AKINET	SELAHATTİN AYGÜN
YOLUN SONU GÖRÜNÜYOR	D. ALİ AKINET	SELAHATTİN AYGÜN
GÖZLERİNİ AÇ SEVDİĞİM	SEZGİN MERCAN	SEZGİN MERCAN
SENİ GÖRDÜĞÜM GECE	TANER CAN	TANER CAN
SENSİN BENİM SEVDİĞİM	TANER CAN	TANER CAN
TEPE KÖYDEN AŞAĞI	TANER CAN	TANER CAN
VEFASIZ YARİM	TANER CAN	TANER CAN
BAŞI AL BALALI KÜÇÜCEK GELİN	KARACAOĞLAN	TUĞRUL ŞAN
GAM ÇEKME HALİNE DİVANE GÖNÜL	KARACAOĞLAN	TUĞRUL ŞAN
YAZ GELİP DE BEŞ AYLARI DOĞUNCA	KARACAOĞLAN	TUĞRUL ŞAN
HOŞÇA KALIN DOSTÇA KALIN	ŞENER GÖK	ŞENER GÖK
GÖNÜL	MUSA İŞLEYEN	ŞENER GÖK
GEÇMİYOR	AHMET ÇAKIR	ŞENER GÖK
FINDIK	M. ZİYA TANRIVER	ŞENER GÖK
HAZAN VAKTİ	TEVFİK KARABULUT	ŞENER GÖK
BİİZM ELİN YAYLASINA	D. ALİ AKINET	ŞEVKİ KAYSAL
MAPUSHANE	D. ALİ AKINET	ŞEVKİ KAYSAL
PALAVRA İŞİN	D. ALİ AKINET	ŞEVKİ KAYSAL
SAĞIR İSMAİL	D. ALİ AKINET	ŞEVKİ KAYSAL
BENDEN HABERSİZ	YEKTA AYDIN	YEKTA AYDIN
BİR İNCE SIZIDIR	YEKTA AYDIN	YEKTA AYDIN
BOŞUMUŞ MEĞER	YEKTA AYDIN	YEKTA AYDIN
DELİ GÖNÜL	YEKTA AYDIN	YEKTA AYDIN

BESTE ADI	SÖZ YAZARI	BESTECİ
GELMİYOR MUSUN	YEKTA AYDIN	YEKTA AYDIN
NİYE AH ÇEKERSİN	AVNİ KAYSAL	YÜKSEL KAYTAZ
ÖMRÜMÜZÜN ŞİNANAYI	AVNİ KAYSAL	YÜKSEL KAYTAZ
PÜSKÜLLÜ BELA	AVNİ KAYSAL	YÜKSEL KAYTAZ
TELLİ GELİN	AVNİ KAYSAL	YÜKSEL KAYTAZ
BEN DİRDİMİ SÖYLEYEMEM	ŞEVKİ KAYSAL	YÜKSEL KAYTAZ

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

ÖZTELLİ, Cahit 1972 EVLERİNİN ÖNÜ Hürriyet Yayınları Anadolu Kitaplığı:2 Garanti Matbaası/İstanbul

ÇEBİ, Sıtkı 2000 ORDU ŞEHİRİ HAKKINDA DERLEMELER VE HATIRALAR Orsev Yayını– Avcıol Basım Yayın/İSTANBUL

ÇAĞLAYAN, Ata Bahri 2005 TRT. REPERTUVARINDAKİ ORDU TÜRKÜLERİNİN; MAKAM, USUL VE TÜR YÖNÜNDE İNCELENMESİ adlı basılmamış yüksek lisans tezi

CAN, Taner – TURHAN, Salih 2006 ORDU TÜRKÜLERİ Ordu Belediyesi Kültür Yayınları – Çetin Ofset/ANKARA

KAYSAL, Avni 2014 FATSA TÜRKÜLERİ (LAZUTLAR SALKIM SAÇAK) Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri/Bornova – İZMİR

DİLAVER, Cengiz 2016 KARLI DAĞLAR ANLADI (Şiirler – Besteler) Ofis Yayın Matbaacılık/Topkapı – İSTANBUL

SUSMAK / Hicran TERCAN AKTÜRK

Bazen çok şey söylemektir

Susmak.

Anlatamadıklarını anlatmak,

Söyleyemediklerini haykırmak,

İçini yırtarcasına bağırarak,

Avuçlarında camdan parçaları

Sıkarcasına.

Aslında anlatamadığın kadar,

Çok şey söylemektir

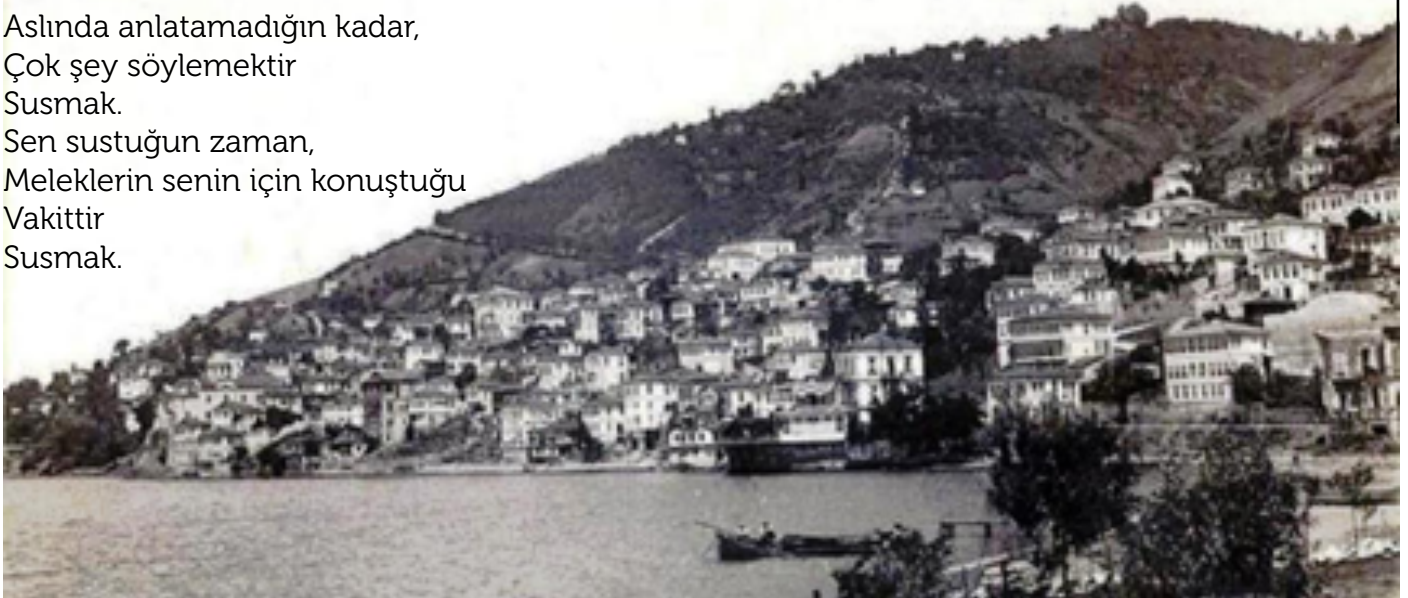
Susmak.

Sen sustuğun zaman,

Meleklerin senin için konuştuğu

Vakittir

Susmak.

TARİHİ BİLGİLER IŞIGINDA KARADENİZ BÖLGESİNDE İLİMİZ OLAN ORDUYA KISA BİR BAKIŞ.

———— Haydar YILDIRIM ————

ORDU Karadeniz bölgesinin orta Karadeniz bölümünde yer alan bir ilimizdir. Doğal güzellikleri ile gelip geçenlerin beğenisini kazanan bir yerleşim birimidir.

Ordu isminin Türkçe bir kelime olduğu kaynaklarda yazılıdır. Bölgenin Türkleşip, İslamlaşmasında Sinop ilinden gelen Çepni Türkleri ve Mesudiye Kale Köyünde bulunan Hacı Emir Oğulları beyliğinin büyük çabaları sonucu bu ilimiz ve çevresi Türkleşen ve İslamlaşan bir yer olmuştur. Tarihi çok eski devirlere kadar giden bir yer olduğu tarihi kaynaklarda yerini alan bir durumdur. Bu bölge MÖ.2000 ve 3000 yıllarına denk gelen zamanlarda çeşitli kavimler tarafından yurt edilen bir yerdir.

İlimizin tarihi konusunda çok önemli çalışmalarda bulunan Ordu Aybastı nüfusuna kayıtlı hemşerimiz Prof.Dr.Bahaeddin Yedi yıldız hocamızın çalışmaları sonucu ortaya koyduğu değerli bilgi ve belgeler ,okuyanlar ve araştıranlar için önemli bir kaynak olmuştur. Bu kitaplardan yararlanıp , diğer arşivlerden de faydalanarak Ordu tarihi ile ilgili kitabını yazan değerli hemşerim Mithat Baş beyin yayınladığı kitap da önemli bir bilgi kaynağıdır.

Bilinen en eski tarihi bilgilere göre bu bölgede yaşayan kavimlerin hiç birinin Yunanca bilmediğidir. Orta Karadeniz bölgesinde samsun ve çevresinde yaşayan ilk yerleşimcilerin Gaşkalar denen bir kavim olduğu çeşitli tarihi kalıntılardan ve Hitit kaynaklarından anlaşılmış durumdadır. Bunların Hititlerin çağdaşı olan bir kavim olduğu söyleniyor.

Bunlarla ilgili bilgilerin Hitit tabletlerinde olduğu bilinen gerçekler arasında yerini alıyor.

Oğuzların Anadolu'ya ilk gelen kolu olduğu söylenen (Gaşka) Kaşkalar göçebe olarak yaşıyorlarmış. Bunlar aynen 24 Oğuz boyundan birisi olan üç okların Çepni boyu gibi gözünü budaktan sakınmayan cesur ve cengaver bir özelliğe sahiplermiş. Bunlar Hititler ile yaptıkları mücadelelerde pek başarılı olamayıp onlara karışıp

tarihsel görevlerini tamamlamışlar.

Tarihçiler Kesin olarak Şunu söylüyorlar. Karadeniz bölgesi hiçbir zaman Yunanlılardan bir kavmin yeri olmamıştır. Bu bölgede yerleşen kavimlerin Türk olduğunu ileri sürenlerde vardır. Bu kavimler hangileri dersiniz: Gaşkalar, İskitler, Kimmerler, Amazonlar, Diriller, Hunlar, Kumanlar, Peçenekler, Uzlar, Ak hunlar, Sabirler, Hazarlar, Bulgar Türkleri ve Oğuz Türkleri şeklinde söylenebilir. Gaskaları bunların ilk öncü kolu kabul edenlerde vardır.

Burada şunu belirtmeden geçemeyeceğim. Ünlü Türk araştırmacı ve tarihi gerçekleri gün yüzüne çıkaran Kazım Mirşan bey bilinmeyen ve okunamayan bir çok tarihi tabletleri okuyarak bunların ön Türk uygarlığına ait olduklarını ortaya koymuştur. Hitit tabletleri de okununca bunların da Ön Türkçe olduklarını ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu ne demektir: Anadolu tarihin ilk devirlerinden beri bir Türk yurdudur. Atatürk de aynen böyle demiştir.

Geçelim Ordu ile ilgili diğer bilgilere. Değişik kaynaklardan bazılarında ise şu bilgilere rastlıyoruz. Araştırmalar bu bölgede Hititler, Friğler, Amazon lar, Kimmerler, İskitler, Grek ticaret kolonileri, Roma ve Bizans dönemleri olmak üzere bir çok kavim ve uygarlığa yurt olmuştur. Roma imparatorluğu M.Ö 7. Asırda Pontus devletine son verip bu bölgeyi istila ediyor. M. S.395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye bölününce, Bu bölge Bizans'ın payına düştü. 1071 yılında yapılan Malazgirt zaferi Anadolu da her şeyi değiştirdi. Daha önceden gelip Anadolu'ya yerleşen Türk boyları Uz ve Peçenek Türkleri Alparslan'ın yanına yani kendi milletinin tarafına geçince, savaşın kaderi değişti. Savaşı Türkler kazandı. Anadolu'nun kapılan Türk milletine açılmış oldu. Süleyman Şah bu işte çok başarılı oldu. 1204 tarihinde yeniden başlayan haçlı seferi sonrası kurulan Trabzon Rum İmparatorluğu bu topraklara hakim oldu. (Karadeniz ve yöresi) Devamlı Türkmen göçleri ile Türkleşen bölge 1346 da Mesudiye de bulunan Hacı Emir

Oğullarının eline geçti. 1391 de Yıldırım Bayazıt han tarafından alınıp Osmanlı topraklarına katıldı. Fatih sultan Mehmet 1461 yılında Trabzon'u alınca bölgenin tamamı Osmanlı toprağı olup Türklerin eline geçmiş oldu. Bu tarihten sonra Ordu Trabzon eyaletinin bir kazası oldu

Ordu 1883 de bir yangın geçirdi. Bu yangında çok büyük zarar gördü. Yangının yaraları sarılıp yeniden imar edildi. Cumhuriyetle birlikte il merkezi oldu. Buraya kadar tarihi geçmişinden kısa öz bilgiler vermeye çalıştım. İlimizle ilgili bir çok ayrıntı ve basit bilgileri tekrarlamak istemiyorum.

Nüfusu şu, yüksekliği bu, şu kadar kazası var... vs. Bunlar bilinen şeyler. Ordu 6001 kilometre kare yüz ölçümü ile diğer iller arasında yerini almaktadır. Ordunun en önemli özelliğı tabiat güzellikleri ile göz dolduran bir güzelliğe sahip olmasıdır. Ayrıca 110 km sahil şeridi ile önemli bir yere sahiptir. Yaz ve kış yeşilliğini koruyan bir bitki örtüsü ile kaplıdır. Ülkemizin güzellik yönünden ilk üçe giren illeri arasında olduğu yazılanlar ve söylenenler arasındadır. Tipik Karadeniz iklimi vardır. İç kısımlara doğru gidildikçe karasal iklim özellikleri görülür. Yaylalar serin ve zengin bitki örtüsü ile hayvancılık için oldukça elverişlidir. Ayrıca yazın serinlemek isteyenlerin uğrak yerleri durumundadır.

Ordu ilinde ova denecek yer yok denecek kadar azdır. Büyük bir bölümü dağlık ve platolardan oluşur. Yaylaları Turizme açık olan Ordu turistlerin uğrak yeri olmayı bekliyor. Ordu ilinin ekonomisi dersek: Uluslar arası arenada büyük bir öneme sahip olan fındığın en fazla üretildiğı yerdir. Bunu yeteri kadar değerlendirdiğı söylenemez. Bunun nedeni yeteri kadar çeşitli mamül maddelere dönüştürülecek tesislerin kurulmamış olmasıdır. Bundan sonra hayvancılık, arıcılık, kivi üretimi, balıkçılık ve küçük çapta sebze ve meyve üreticiliğı yapılmaktadır.

Ordu ili orman varlığı bakımından oldukça zengin bir konuma sahiptir. İlin yüz ölçümünün %40 dan fazlasının ormanlarla kaplı olduğu söyleniyor. Bu ormanlardan kereste ve odun üretimi yapılmaktadır. Maden bakımından iyi bir araştırma yapılması gerektiğı herkesin dillendirdiğı bir konudur. Çinko, bakır, linyit ilk akla gelen madenler arasındadır. Maden aramaları yapılırken arayıcıların vatanseverlerden olması büyük önem taşımaktadır. Bunu neden söylüyorum. Bu ülke ihanet şebekeleri ile sarılmış durumda İHANETİN BÜYÜKLERİ kitabımda bunları soru cevap şeklinde ayrıntıları ile yazdım , ayrıca baskıda olan kitabımda ONURLU DURUŞUN AYAK İZLERİ kitabımda da değinerek kaynakları ile ortaya koydum

Burada kısa bir örnek vererek bu konuyla ilgili bir anıma yer vereyim. Ben Mesudiye ilçesi Yeveli köyündenim. Köyüme ziyaret için gittiğim 1990 yıllardan birinde köyüme MTA dan geldiklerini ve maden aradıklarını söyleyen kişiler köyün karşısına geçip şöyle tepelere göz atıp giderken; ben müdahale ettim ve bu ne biçim maden arama, gelin sizlere yerden yağ gibi bir madde çıkan yerler var oraları göstereyim dedim. Bunlar baktım ki beni hiç dinlemiyor. Ben de yazıklar olsun sizlere inanıp buralara gönderenlere dedim. Daha sonraları MTA da hangi dolaplar dönüyor basında bununla ilgili çeşitli yazılar çıktı. Araştırma ile uğraşanlar elbette bununla ilgili çeşitli bilgilere ulaşmışlardır. Bu ülkenin maden ve Petrol bakımından ne kadar zengin olduğunu bilmeyen kaldı mı? Bu bulunduğumuz coğrafya hem de en stratejik madenlerin bulunduğu, petrolün bulunduğu bir bölgedir. Bunu Genelkurmay kayıtları ve bu işin uzmanları söylüyor. Ne hikmet ise bu konuyu dile getirenler öldürülüyor. Bu terör meseleleri de yer altı servetlerimizle ilgili bundan hiç şüpheleniz olmasın.

Ordu ilinde denize bakan yamaçlarda portakal, mandalina ve limon yetişiyor. Bunlarla birlikte Kivi bahçe-leri de halkın geçim kaynakları arasında yerini almış durumdadır. Bundan başka Elma, armut, üzüm de yetiştirilen meyveler arasında yerini alır. Son yıllarda ceviz yetiştirme çalışmaları da yapılmaktadır. Ordu sürekli göç veren iller arasında bulunuyor. Bunun ana nedeni halkın geçim kaynaklarının oldukça yetersiz olması bunun en önemli nedenidir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi arazinin tarıma yeteri kadar elverişli olmamasıdır. Ordu da arazi oldukça engebeli ve zor bir görünüm arz eder. İlin mevcut yüz ölçümünün yarısı orman arazisi durumundadır. Halk geçimini Fındık, Hayvancılık, Arıcılık, balıkçılık, kivi üreticiliğı gibi işleri yaparak sağlamaya çalışmaktadır. Halkın çalışarak geçimini sağlayacak fabrika sayısı yok denecek kadar azdır. Küçük tekstil atölyeleri, çay işletme tesisleri, yağ fabrikası ve sağra fındık işleme fabrikası halkın geçimini sağlamaya yetmemektedir. Orduda son yıllarda yapılan hava alanı, çev-re yolu, Dere yol (Mesudiye Sivas yolu) gibi ulaşım çalışmaları ilin canlanmasında büyük bir katkı sağlasa da, göç eden nüfusu yerinde tutmaya yetmemiştir. Açılan ordu Üniversitesi ilin geçimine bir katkı sağlasa da bunun ordu nüfusunu yerinde tutup geçim sağladığı söylenemez. Bunun için insanlar arayışlar içine girip, ülkenin değişik yerlerinde kendilerine iş aramaya gitmektedirler. Öyle ise ne yapılmalı-dır.

Tarımla kalkınamayan Ordu ilinde değişik geçim kaynakları bulunmalı, tedbirler alınmalı, teşvikler verilerek hayvancılık, Turizm gibi alanlara

insanlar yönlendirilerek bu işin üstesinden gelinmeye çalışılmalıdır. Bundan başka uy-gun yerlere fabrikalar kurulup göç önlenmelidir. Buna şöyle bir örnek verecek olursak: Mesudiye toprakları hayvancılık için oldukça müsait bir alandır. Burada Et ve süt fabrikaları kurulabilir. Yaylalarında ki kayaların en değerli Granit mermeri olduğunu bu bölgede gezen araştırmacılar dile getiriyor. Ayrıca kereste fabrikası, Orman ürünleri işleme tesisleri ile ilgili çalışmalar yapılabilir. Arıcılık da önemli bir geçim kaynağı olma yolunda değerlendirmeye alınabilir. Bununla birlikte diğer kazalarımızın özelliklerine göre ora-larda da çeşitli iş imkanları sağlayacak tesisler kurulup halkın göç etmesinin önüne geçilebilir.

Çambaşı yaylasında kayak tesisi yapıldı. Bu tesis bu-raya turist çekmede önemli bir görev üstlenmiş durumda. Diğer yaylalarımızda da buna benzer ve daha değişik tesisler kurularak Turizm canlandırılır. Bunlardan başka şunlar da söylenebilir. Ordu ili 110 km sahil şeridinde sahip ender illerimizden birisidir. Burada da deniz turizm tesisleri kurulabilir. Dalga enerjisi üreten tesisler kurulabilir. Ordunun çok iyi bir limana ihtiyacı vardır. Bunun acilen yapılması gerekmekte ve turizme uygun gemilerle Ordu dan kalkan gemiler sahil şeridini takip ederek, İstanbul ve diğer illere ulaşım sağlanmalıdır. Bir diğer önemli konu ise Çarşambaya kadar gelen demir yolunun Karadeniz kıyısı boyunca devam edip turizme katkı sağlamalı. Yaylalar da ve sürekli rüzgar esen yerlere gerekli tesisler kurulup enerji üretimi teşvik edilmelidir. Bunlar değişik fikirlerle zenginleştirilip daha değişik alternatifler bulunabilir. **BURADA ÜZERİNDE DURULMASI GEREKEN EN ÖNEMLİ HUSUS:** Ordu ilinde eğitim ve öğretim çalışmalarına gerekli önem verilerek eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve en azından girilen imtihanlarda büyük bir başarı gösterilip devlet kurumlarına girmeleri sağlanmaya

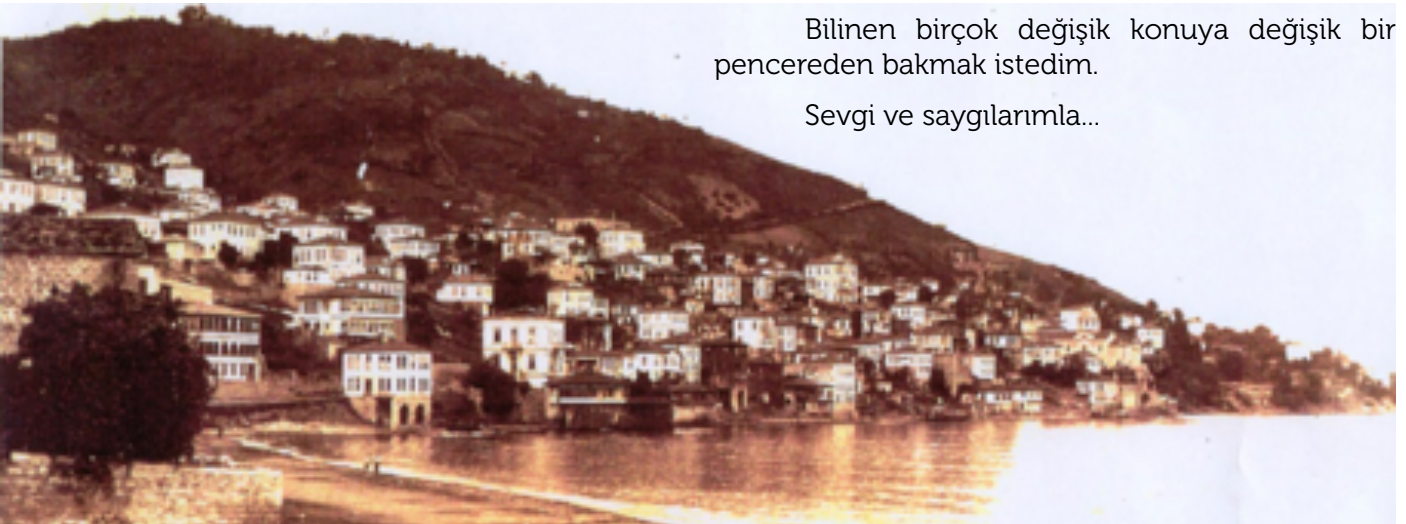
çalışılmalıdır.

Karadeniz bölgesinin insanı genellikle Oğuz Türklerinin Çepni boyundandır. Savaşçı ve gözünün pek olmasının yanında oldukça sevecen ve misafirperver bir özelliğe sahiptir. Ordu da bulunan ve kendini Gürcü sanan kardeşlerimiz ise kendini koruyamayan Gürcü kralının Kıpçak ve Kuman Türklerini ülkesine davet edip, Ülkesinin güvenliğini sağlamasını istemesi ve ordusunun baş kumandanlığını onlara teslim etmesi ile sonuçlanan bir durumdur. Bunun sonucunda Batum ve Acara bölgesi ile Ahıska bölgesine yerleşen Türklerin uzun yıllar Gürcistan içinde kalmaları sonucu Kendilerini Gürcü sanan Kuman Türkü olan kardeşlerimiz hiçbir şey yapmadan Gürcü tarihine ve diğer tarihi kayıtlara bakarlarsa bunu hemen anlarlar. Gürcüler İslam'ı kabul etmediler ve reddettiler. İslam'ı kabul edenler Türklerdir. Ayrıca şunu da belirtmeden geçemeyeceğim. O insan düşmanı Stalin Gürcüdür. Gürcistan da Ahıska Türklerine yapılan soykırım Gürcistan Ruslar tarafından işgal edildikten sonra, Gürcü Stalin tarafından Türklerden intikam almak için yapılmış bir alçaklıktır. Bu sürgün ve katliamda 120 bin Ahıska Türkü telef oldu. Bunu da burada belirtmeden geçmek istemedim. Kendilerini Gürcü sanan kardeşlerimiz biraz tarih karıştırırlarsa gerçekleri öğrenmiş olurlar. Kökenini bilmek önemlidir.

Gürcistan' dan gelen ve Kuman Kıpçak Türkü olan kardeşlerimiz tarihçilerin belirttiğine göre sarı benizli, mavi yeşil gözlü, uzun boylu güçlü yapılı insanlardır diye geçiyor. Burada şu çok önemli. Gürcistan da Müslümanlığı kabul edenlerin % 99 gibi büyük bölümü Türk. Gürcüler Müslümanlığı reddettiği gibi, orada kalan Türkleri de asimile ve Hıristiyan yapmak için büyük çaba sarf ediyorlar. Kısaca şunu belirtmek istiyorum. Tarihi bilmek kendini bilmektir. Hep birlikte daha güzel günlere diyorum.

Bilinen birçok değişik konuya değişik bir pencereden bakmak istedim.

Sevgi ve saygılarımla...

Röportaj**MÜZİK ve SANATTA 40 YILIN HİKAYESİ,
BİR GÖNÜL ADAMI ŞENEL GÖK**

Konuk: Şenel GÖK

Röportajı Yapan: Fuat HUYSUZ

İlkokul dönemlerine dayanan müziğe olan tutkusu mezun olduğu öğretmen okuluyla birlikte daha da pekişen hem sınıf öğretmenliği hem de müzik öğretmenliği yapan Şener GÖK büyüklerinde katkısıyla nota bilgisi öğrendiğini ve sanat hatanın bu vesileyle şekillendiğini söyledi

Görev yaptığı köylerde türkülere olan ilginin, beğenin kendisini daha da meraklandırıldığını ayrıca köy toplantılarında bir araya gelerek söylenen türkülerin, yapılan sohbetlerin türkülere duyduğu ilgiyi artırdığını da sözlerine ekleyerek bin anda sanatın içine girdiğini belirtti.

Şener GÖK müzik öğretmeni olarak devam ettiği yıllarda Ordu Musiki Cemiyeti, Ordu ve Perşembe Halk Eğitim Merkezlerinde saz ve söz olarak görev aldığını uzun yıllarda koro şefliği yaptığını ardından da Ordu Belediyesi Konservatuarında 17 yıl görev yaptığını yüzlerce öğrenci yetiştirdiğini bu olayın gururu sevinci kendisine yettiğini söyledi. Emekli olduktan sonra kedisinin bir kültür sanat evi kurduğunu belirten GÖK sanat evinde her makamdan il ve ilçelerden Türkiye'nin her bölgesinden insanları ağırladığını sazlı ve sözlü türkü geceleri düzenlediğini bunladır dışında 1987'de TRT 'de yöresel ve bölgesel program yapma hakkını aldığını belirterek TRT başta olmak üzere bir çok ulusal kanalda çekimler gerçekleştirdiğini bu vesileyle yöremiz türkülerinin tanıtımına katkı sağladığını ve devam edeceklerini söyledi

40 yıllık sanat hayatına bir çok etkinlik sığdıran ve bu süreçte hem saz hem de söz anlamında öğrenciler yetiştiren Şener GÖK özellikle öğrencilerine yöreyi öğrettiğini dile getirerek öncelik Ordu Yöresi ve daha sonra Türkiye olduğunu vurgulayarak Ordu Yöresine ait anonim çalışmalar da yaptığını ve TRT repertuarına giren eserlerin de yer aldığını söyledi.

Sanat hayatı dışında türküleri kaleme alma

yönünde de son zamanlarda çalışma yapan Şener Gök şiire olan merakıyla birlikte sözleri notalarla buluşarak besteleri ortaya çıkardı. Şiir yazmanın ve beste yapmanın için bir yer edindiğini bir çok söz ve bestelerinin de olduğunu sözlerine ekledi. Yazılan her sözün kişiler üzerinde önemli bir yeri olduğunu ve kaleme aldığı sözlerin şiirlerin bir anısı olduğunu belirten GÖK hayatı boyunca unutamadığı bir bestesinin hikayesini bizimle paylaştı.

Kadim dostum diyebileceği 3 arkadaşını aynı gün toprağa veren Şener GÖK dostlarının vefat etmeden bir hafta her biriyle selamlaştığını karşılıklı hoş sohbetin ardından kendisine ayrılırken arayı soğutmayalım mutlaka görüşelim görüşürüz diyerek ayrıldıkları bir diyalogun geçtiği bir günün ardından dostlarıyla daha bir araya gelemeden 3'nünde aynı gün vefat etmesi kendisinde ayrı bir üzüntü verdiğini bunun üzerine bu acıyla kalem aldığı 'GÖRÜŞÜRÜZ' adlı şiirini aynı zamanda da bestelemiştir

GÖRÜŞÜRÜZ

Mevsim döner gelir kışlar
Ses versin bu dağlar taşlar
Haber versin uçan kuşlar
Belki orda görüşürüz

Yıldızlara güneş aya
Bakamadan doya doya
Vade doldu saya saya
Elbet orda görüşürüz

Derya deniz ırmak dere
Hepsi varır aynı yere
Devran döner kaç bin kere
Durur orda görüşürüz

Söz - Müzik : Şenel GÖK

Özgeçmişi

Şener GÖK 1954 yılında Ordu Uzunmusa köyünde doğdu. İlkokulu komşu Yağızlı İlköğretim okulu ortaokulu Merkez İlköğretim okulunda okudu. Perşembe öğretmen okulunu bitirdikten sonra sınıf öğretmenliği ardından da müzik öğretmenliği görevi yaptı. 40 yılı aşkın sanat hayatında bir çok öğrenci yetiştiren Şener GÖK Ordu'nun kültür ve sanat hayatına düzenlediği konserlerle ve kendi kurduğu sanat evinde ağırladıkları konuklarıyla katkı sağlamaya halen devam ediyor.

ORŞAYAP ETKİNLİKLERİNDEN FAALİYETLER

ORDU

heybe

BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

İletişim

Şarkiye Mahallesi Fatih Cad. Hattatoğlu İş Merkezi KAt:3 No:32
Altınordu/ORDU

Tevfik KARABULUT / 0532 455 35 57

Musa İŞLEYEN / 0532 367 23 78

Fuat HUYSUZ / 0542 771 05 67

E-mail: orduheybedergisi@gmail.com